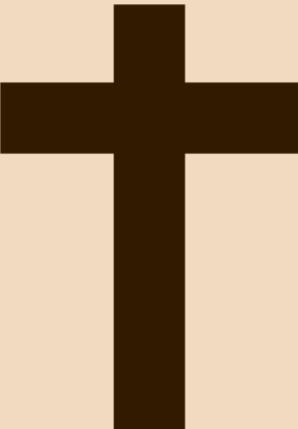


Magtubu dənê Mâři



Somrai: Magtubu dənê Mâři (New Testament+)

Magtubu dənê Māřī

Somrai: Magtubu dənê Māřī (New Testament+)

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Somrai)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
709a9ed4-78c1-5393-bf98-819ac0f1bbbc

Contents

Rut	1
Jonas	7
Markø	11
Epes	54
Jak	63

Maana dənê Rut dəra

Wamani gə əndəra kərâ nê abe gə 'ogəw Elimelek lâ

¹ Wala gə woni aa sariya lam gə dwârî managə sənə də Israel dədê da, badəgara də geche gəra əndâr. Managə ta lê da, abe mən gə ciri duwa Bedlehem sənə də Juda-lê, sogə daygə diyamo me, dəndaw sər me ba gə ha dama managə sənə də Mowab-lê.

² Abe gə ta di gə 'ogəw Elimelek me diyamo gə ogədə Nomi, me dəndaw nê abje nê sər di gə mən gə 'ogəw Malon me gə dang gə 'ogəw Killion me ca. Nare nê ta di gəndəgə i gangələ gə gə 'ogəw Eprata gə managə Bedlehem sənə də Juda lâ di. Managə cendi gəra sənə də Mowab-lê da, cendi dam lâ.

³ Targin dang da, Elimelek di mar bam me diyamo də Nomi di wor dam wambə mənadə gə dəndadə nê abje nê sər di.

⁴ Dəndadə nê sər di lay namde nê sənə də Mowab-lê, də mən gə ogədə Orpa me də dang gə ogədə Rut me ca. Cendi dam mana gə ta-lê di neyem ya aliya mwaj de.

⁵ Ərə Malon me Killion me margə bam ca day-ê ca, me Nomi di wor dam mənadə dəban dəndadə nê sər di me tərədə di me ca.

Rut bo Nomi ha nəm Bedlehem

⁶ Wala gə Nomi wara nəm sənə də Mowab-lê da tandi doy dara Aba dama gə dərəw bəriñ ba al ladni gə nare duwa nê sənə dəra-lê, ba 'yagə mani nê wama me di. Managə ta da, tandi sogə gə nugəradə nê sər di managə Mowab bagə cwor ha sənə dəra-lê di bi. ⁷ Cendi sogə managə sənə də cendi dam lâ di hargə mən gə nugəradə nê sər di bagə cwor ha sənə də Juda lâ di. ⁸ Dəm da gər bərmə-lê da Nomi waygə nugəradə da: «Cwärna hana ulay dan-ê dəm, kal wi kaw cwärna hana kərâ nê iwê. Kal Aba dama gə dərəw bəriñ alna ganang dusi də lade ya 'yeni banə algə nəm gə woni mara bam ta de me ya banə al nəm gan əndi de me ca. ⁹ Kal wi kaw Aba dama gə dərəw bəriñ 'yanaw abe me, 'ywana 'ywala managə ciri duwa dwarə lê kərâ nê terəwə me ca». Ərə tandi yibə nugəradə di sədə, me nugəradə di sojə gura marjagə da nañ, ¹⁰ me cendi waydə da: «Bədə, nê hay nin gandi mən sənə də nê wařay day-ê də ba». ¹¹ Nomi cor waygə da: «Dəndani woni cwärna hana ulay dan-ê bi, anê ur ba nê ha gan dang ala na mo? Caga da, aliya ni gaba yaa dine nê abje nê dañ ha layang da, ilə bədə dəm. ¹² Nê amsang dəndan ni cwärna hana ulay dan-ê, nê hal nañe o ni gə abe ilə bədə dəm. De nê ərmənə dusənə: <Ba nê neyem changa də laba-lê dog 'ya gə abe me ya dine nê abje me kaw.> ¹³ Anê ha neyama beyadagə dara cendi ba jwarbəna ba mo? Anê ha yêə sədəng gənə laya abje nê dang bam mo? I yande bədə dəndan, əndi da wamani ni doy gə dan bam, Aba dama gə dərəw bəriñ ur dara wamani di ba əndarna i dənə əndi.»

¹⁴ Deme nugəradə nê sər di nul gura gə marjagə daa nañ dang. Targin dang da, Orpa di yə nuwadə di sədə ərə cor ha nê wařadələ dəm me Rut

déra da, wor gandədə jang. ¹⁵ Dəm da Nomi waydə Rut da: «Yêr halay di cor ya 'ywa waşadə me 'ywa mäři gə nê waşadə day me ca. Məndi kaw cor ha gandədə me.» ¹⁶ Dəm da, Rut codə waydə da: «Kal ajəmara gan dara ba nê cwarna hana kalnay bam ci.

Mana gə dê hana lê da, əndi kaw, nê ha hara lê me,
mana gə dê damna lê da, əndi kaw, nê dam lê me ca.

Waray da, ha 'ya i waşan ni me,

Mäři diya kaw, ha 'ya i Mäři ni me ca.

¹⁷ Mana gə də marna lê da, nê ha mara lê me,
i mana gə ta di-lê me gə ha mon lê di me ca.

Kal Aba dama gə dərəw asənan wamani gə geche dənə,
ina i made mən tenene me, agədəndə tandi bədə da.»

¹⁸ Managə Nomi yêr dara Rut ur ba də ha i gandədə ba da, tandi hoy ajəmara gə gwale di. ¹⁹ Cendi hargə ca day-â dəmgə Bedlehem ba. Managə cendi gər kərâ Bedlehem da, nare nê ciri dədələ pad yibdə dədəgə me, namde urbə sədəgə ba da: «Bag deme də ta di i Nomi di.» ²⁰ Me Nomi cogə waygə da: «'Wagənan Nomi (idə sii 'ywala) di bədə dəm, 'wagənan Mara dəm (idə wamani gə geche) dara Mäři gə dwana aba ciri dəra di asən wamani gə geche dənə. ²¹ Managə nê so ka da, nê ha i gə mani ni naq əsənə me cwara niyê da, Aba dama gə dərəw cwan əsən pēgin, 'wagənan Nomi bədə dəm dara Aba dama gə dərəw gə dwana aba ciri dəra di, asən wamani dənə me cwon idə ɳagəni me ca.»

²² I yande me Nomi swa kala səña də Mowab bam badə cor ha səña dərə-lê, daygə nuwadə də Rut də gəndədə i Mowab di me ca. Wala gə cendi swa gəra Bedlehem da, nare kaw ilê gəlbə swagə nê gə 'ogə gə «orjê» lê dəm.

2

Rut surəm yiga gənə Boos lê

¹ Nomi tərədə gə Elimelek wiləw mən ilə. I abe gaba 'ywa mani, gə nare aləw horəmbə nan, gə 'ogəw Boos. ² Wala mən Rut də Mowab di waydə nuwadə də Nomi da: «Kalən bərmə nê ha bam yigalə surama swagə managə yiga gənə gun gə alna gan ladni.» Nomi codə waydə da: «Ha bay durmən.» ³ Rut so ha bam yigalə surama swagə woni gələgə taragələ. Yiga gə tandi surəm swagə lê ta di cor i gənə abe gə 'ogəw Boos gənə Elimelek wiləw di duwa.

⁴ Bam da, Boos swa Bedlehem yala bam yiga lê di me ca. Anji waygə woni gələ swagə di ba da: «Kal Aba dama gə dərəw damna ganang.» Ərə woni gələ swagə di cwow wayəw da: «Kal Aba dama gə dərəw piyənə bəw dəmə me ca.» ⁵ Boos ur geche gənə woni gələ swagə day di ba da: «Dwe də deme də ta di i wi durməw mo?» ⁶ Abe di cwow wayəw da: «I dwe də deme də Mowab də swa gə Nomi managə Mowab yala gandədə di. ⁷ Tandi gəra urnin ba nê kalnadə nin ba də surəm me ba də lay swagə nê gə jogədəgə daa nê agəda bor dodə woni geləgə taragələ ta di. Tandi yala i gə jomni ba me caga kaw tandi dəbə i daa, dam dodə dunə bo gwayni bani yande məra.» ⁸ Ərə Boos waydə Rut da: «Doy gwale ni durmən, ha surama managə yiga gə dangə bədə, dəbə lê ka jang surəm managə namde ni woni ala giyê di taragələ. ⁹ Asə angal diya ladle yêr yiga di mana

duwa gə abje gəl swagâ də lê, pam namde woni layagə daa də taragə. Nê u bən 'yagə moso woni ala giyê di ba jəbnay bêdâ, mache alnay da, ha cha nimi managə pərəmdi nê moso ni woni ala giyê udəbə nimi bolê ta di.» **10** Managə Boos way gwale bam da, Rut əbâr dodâ sənə-lê me wayew da: «Dara na me mî al gan ladni yande pad me mani ni nê ala 'yoləm yande dana me mo? Əndi də nê i deme də məji di.» **11** Boos codə waydə da: «Mani diya nê də algə gə nuway managə tərəy marnəm bam ba da, nare wayən gwale day ladə. Me nê ocñ dara də swa kala abey bam me iy bam me sənə diya də yaa bam me də yala dam managə nare nê də ocñəgə di mən pii bêdâ dwaṛagələ. **12** Kal Aba dama gə dərəw 'ywagənay gweyni diya dara mani nê pad nê də algə ta di. Əw kal Aba dama gə dərəw, gə Mäři gənə nare nê Israyel day gə dê yala dam dun duwa lê di 'ywagənay gweyni diya gə bərmə duwa.» **13** Rut cow wayew da: «Aba ciri ni, əjəm da mî algan ladni 'yang, əjəm da, mî hurân abnani nudənə, dara mî wayən gwale gə əndər dusənə əndi də idə alam giyê. Bag da namde woni alam giyê ta di kaw əndi nê bor gandaga bêdâ sən.»

14 Dawa dədə wama mani nê wama di neyem mwom da, Boos waydə Rut da: «Hare wom mani. U mapa tuləw səw managə mani nê gə 'ogəgə bē gə yale-yê.» Ərə Rut hara gəra dam dodâ woni gələ swagâ di tuləgələ me, Boos u swagâ dərəgə nê gə wagə di 'yadə tandi wom chərni dəra-lê me, gəndəgə wor bəldə dodâ. **15** Tandi cor ha surama lê di bi da, Boos u bəw waygə woni gələ swagâ di ba da: «Kalnade də surəm managə swagâ nê gə magədəgə jogədəgə daa ta di dwaṛagələ dəban aladə gwale. **16** Swagâ dədəgə nê gə magədəgə jogədəgə daa ta di kaw susgənə nê yab dodâ kaldə də lay. Gun alnadə gwale bêdâ pa pa.» **17** Rut surəm managə yiga gənə Boos lâ bəra turgə me tandi gobə surama dəra di bam me bo orjə dərəgə neyem ya koro mwaj bii ji de.

18 Tandi 'wo swagâ di hara nəm ulay, gəldə nuwadə, mani nê tandi 'ywagə surama lê di. Wama dəra gə tandi wama əbə me gəndəw wara di kaw tandi u 'yadə me ca. **19** Nomi urdə da: «Labaa da, də 'wo surama i yiga gə nê wiyê mo? Dê ala giyê i woy mo? Kal Mäři pinə bəw managə gun gaba ala gandi ladni ta di dəwə.» Rut kəbədə nuwadə mana dəra gə ba də ala giyələ labaa di ba da: «Nê ala giyê i managə yiga gənə abe gə gə 'ogəw Boos lâ.» **20** Nomi waydə nuwadə di ba da: «Kal Aba dama gə dərəw gə gam dusi duwa də lade gə nendə nê də warang bəra me nare nê mar bam me di, piyənə bəw dəwə.» Me tandi asədə lê diyə dəng ba da: «Boos di i wilanin nin gə ib yande me, i woni ondə chamragə bədəgə di wiṛagə gə mən me ca.» **21** Rut deme də Mowab waydə dəng: «Anji wayən ba nê suramana le woni alan giyê di taragələ jang bəra swagâ di 'yaña day-ə ba.» **22** Yande da, Nomi wayda Rut da: «Ladə durmən ni dədə, ha al giyê gə namde duwa woni ala giyê ta di lê jang, yande da gun ha alay wamani yiga gə dəng bêdə.»

23 I yande me Rut dam gə namde woni ala giyê nənə Boos duwa mən, tandi surəmə bəra swagâ nê orjə me nê geme me 'yaña day-ə ba. Tandi dam lê gə nuwadə di jang sən.

Rut wal managə Boos gədawə̄

¹ Wala mən Nomi waydə nuwadə də Rut da, durmən, i giyə ni gaba kanjay mana gə dama gə lade gə də ha dama gə sii 'ywala. ² Ya ba də ocn nəm de, Boos gə də al giyə managə yiga duwa-lə gə namde woni alaw giyə mən ta di anji i wilandə. Laba gə changa da, anji ha huyə swagə duwa nə orjə də le bam mana gaba huyə swagə lə. ³ Wi siy bam me da swani gə biyey siyə me hurə barge diya gə lade siyə me so ha managə anji huy gə swagə duwa-lə ta di. Dəm da, jang gə anji wor wama mani me cha me 'yanə sən̄ da, kaləw a 'wacnana dara ba də yala lə bədə sən̄. ⁴ Managə anji dara 'ya dodə mwom da, yēr mana duwa gə 'ya də ladle. Chədey səwə ib me, lay borgə duwa di daa me, i dodə managə gədawə̄. Targin dang da, i anji me ha wayay mani nə də ha ala. ⁵ Rut codə waydə da: «Mani nə də wayən ta di pad nə ha hara alagəle.»

⁶ Yande mwom da, tandi so ha mana gaba huyə swagə gənə Boos lə me gəra al mani nə nuwadə wayadə gandagə ta di dige dige. ⁷ Boos wom me chē me səw 'yolew me ərə so ha 'ya managə swagə duwa nə orjə dərəgə nə gə 'yargə daa di tuləgələ dara gamage. Rut chidə angal gəra lay borgə duwa di bədə daa me i dodə managə gədawə̄.

⁸ Gə changa dwarzə mwom da, Boos par laŋa me dudəw a daa me managə anji u dəw daa da, yēr deme mən ilə dodə gədawə̄. ⁹ Ərə anji urdə da: «I wi mo?» Tandi cow wayew da, i əndi Rut dədə alam giyə di. U idə alam giyə dəle deme, dara mə i aba 'won chenəm bəw ejəm. ¹⁰ Boos waydə da: «Kal Aba dama gə dərəwə piyənə bəw diyə, durmən, mani nə də algə ka nə də ur ba nə uneye di, gəl dara ba də ur nuway da le naŋ doy mani nə də algə pii bam*. Də kanja yēh gə məlan gə moso nə dəng woni 'ywa mani labaa nə ɳagəni me bədə. ¹¹ Caga da, durmən, kal laŋa di, mani nə də waynagə da, nə ha alaye dara nare pad yēri dara ba də i deme sədə dədə horəmbə. ¹² I sədə 'yang, nə i aba 'woy əndi, dəm da, gun mən gə dwani duwa gə tərəyə doy də ni bam ilə sən̄. ¹³ I wal dodə ka me, sanga gə jomni me, də ha ənda yara, gun gə ta di ga urnə ba alna mani nə gun ha alagə wiləw gə mare bəw le da, ladni duwa da a uney anju. Anji urnə bədə da, nə u bən 'yay managə Aba dama gə dərəwə gə ilə bəra dərəwə, nə ha 'woye əndi. Caga da, i dodə jang bəra gə jomni do.»

¹⁴ Rut i dodə Boos gədawə̄ bəra jomni ba, me manapər də gun yər jaw 'ocnəw bədə sən̄ da tandi so daa. Dara Boos kaw ur gun ba 'wacnana dara deme ba gəra tuləwə ka bədə me ca dara nare ga ba waya ba i gandədəle dəm mo. ¹⁵ Boos waydə da: «Biyəy barge diya gə də bow diyə di me, yəw ladle.» Tandi yə barge dəra di me, anji ajbadə orjə di bodələ naŋ barge dəra-lə di. Anji yidə chidə daa dədə me anji cor ha ulay ciri dwarzə-lə. ¹⁶ Rut di cor ha ulay nə nuwadə lə me, nuwadə urdə da: «Mani di alala i man mo durmən.» Me Rut kəbdə nuwadə di mani nə Boos ala gandədə di daa pad. ¹⁷ Tandi waydə dang ba da: «Anji 'yan swagə naŋ me, wayən da: <Də ha cwara hara 'ywa nuway əsəy pəgiñ bədə.» ¹⁸ Nomi waydə da: «Dam lə pəgiñ durmən, bəra də ha yara gwale di ga ha alala i man mo. Boos di dəngərəna gwale gə ta di laba dog bədə da, dusəw ha 'ya dodə bədə.»

* **3:10** 3.10 Rut ur ba də u Boos dara nuwadə də Nomi di ba damna gə həlala. Ta di me i mani nə yə Boos dəw

4

Boos u Rut deme

¹ Boos so ha dama managə nare dayar dfangərə gə gwaleyâ. Elimelek wilêw gə ib dêñ gə Boos waydə Rut gwale duwa di hara, ərə Boos 'wagaw: «Əjəm di, hare dam dodâ, me abe di, hara gəra dam dodâ.» ² Boos 'waga nare nê gechide nê ciri dədâ mwaj ba hana damna gandagə me ca, mwom da, cendi gəra dam dodâ me ca. ³ Boos di wayəw Elimelek wilôw di ba da: «Nomi də swa managə sənə də Mowab day-â cwara yala ulay di, caga tandi ur ba də kəl yiga gənê wilandə gə Elimelek duwa di bam. ⁴ Əndi da, nâ ur ba nâ asəm gwale gə ta di dusəmâ me nê ərəm ba nâ wayəm ba mə kəlnâ yiga di əjəm caga ka managə nare nê gechide nê ciri dədâ me nê dfang nê dam gandagə me dərəgələ ka. Caga da, mə urnâ ba mə kəlnâ yiga gənê wilâm də le da, kəl, mə urnâ bədâ le wayən daa kal nê 'ocñ, dara gun gə dfang gaba d'wayam bam gə ha kələ yiga di pii dərəmə da, ilâ bədâ, me tarəmâ da i əndi.» Abe di cow wayəw da: «Nâ ur ba nâ kəl yiga də le.» ⁵ Boos wayəw da: «Mə kəlnâ yiga di gə Nomi mwom da, mə u Rut də Mowab deme le me ca, dara kal aba mara di suməw warna daa jang gə bərmə gə mage duwa day me cendi ba wamna dəba duwa di me ca.» ⁶ Abe di cow wayəw da: «Ina yande da, nê neyem kələ yiga di bədâ, dara, gə ha bələ mani ni nâ 'ywa nê sən. Kəl yiga gə de nê ha kələw əndi də ma, dara əndi da, nê neyem kələw bədâ dəm..»

⁷ Tanga pii managə sənə də Israyel-lâ da, nare kəlnâ mani labaa kəlangəna dəba da, gun mən biy gəbande duwa nê gədawâ 'yaw jaw gəl dara wi kaw ba u bəw 'yaw jaw le. Cendi al yande dara gwale də ba dfangərəl 'yəne dəm. ⁸ I dara yande me, managə abe di wayəw Boos ba kəlnâ yiga də mwom da, anji bi gəbande di 'yaw. ⁹ Boos so wayəgə nare nê gechide nê ciri dədâ də me, nê pad nê dam gandagə di me, ba da: «Yeni anâ i woni biyən sandan, ba labaa da, mani nê 'ywa pad nê tanga i Nomi tərədə gə Elimelek duwa me dəndadə nê Killion daygə Malon day me da, nê kəlgəle pad dəm. ¹⁰ Caga da, Rut də Mowab də wambə dənə Malon diyamo di nê udəle me ca. Nê al yande dara kal suməw me dəba duwa me warna lâ daa jang gə bərmə gə nê mage duwa day me dara suməw nəmarna bam chamraw bədəgələ bədâ me nare nê ciri dədələ bədəgələ bədâ me ca. 'Yeni anâ i woni biyən sandan labaa me ca.» ¹¹ Mwom da nare nê gechide də me nare nê pad nê ilâ ta di me cow wayəw da: «Əw, nê i nin woni biyəm sandam 'yang, kal Aba dama gə dərəw pinə bəw managə deme də ilâ hara dama kərə dəmalə ta di dədâ me kaldə də wunə ya Rachel me Lea me nê i Jakob namdaw nê yêh nare nê Israyel pad ta də de. Əjəm gə gənəm i gangəle gənê Eprata lâ, kal mani dəma nê 'ywa 'yarbarna nañ me sum nəmnə managə ciri də Bedlehem lâ pad me ca. ¹² Kal Aba dama gə dərəw gə deme də mə udə ta di 'yanang dine nañ nañ ya dine nənə Peres de. Peres i dwe gə Tamar yêw gandəw tərədə gə Juda ta də me ca.»

Yaa gənâ Obed duwa

¹³ I yande me, Boos u Rut deme. Anji bamar gandədə mwom da, Aba dama gə dərəw wudə gudi me, tandi yêh doy gə abe. ¹⁴ Namde nê Bedlehem wayədə Nomi da: «Kal gə bwanaw Aba dama gə dərəw jilay

dara labaa da gə yêô aba gamay. Kal mway di gədənê gun gaba same managə sənə dê Israyel-lê. ¹⁵ Anji ha cvara gədâ mani diya woni nəmê gə dərey, me wala gə də halna da anji ha gamay anju me ca. De dê yana dine nê abje wurgəsubu kaw nuway dədə urəy me yôg gə mway gə ta di tandi droy dine nê ta di bam.» ¹⁶ Nomi u doy di yəw jorgədə lâ, me gaməw tandi. ¹⁷ Namde woni ciri dəra bədə di waygə nare pad ba: «Nomi 'yo mwadə.» Ərə cendi 'ogəw dwe di suməw Obed, Obed i Jese abêw, me Jese i dole gə geche gə Dabid abêw me ca.

Dabid mwagəraw gəndâgə

¹⁸ Yarna Peres mage duwa gəndâgə: Peres i Hesron abêw. ¹⁹ Hesron i Ram abêw, Ram i Aminadab abêw. ²⁰ Aminadab i Nacho abêw, Nacho i Salma abêw. ²¹ Salma i Boos abêw, Boos i Obed abêw. ²² Obed i Jese abêw, Jese i Dabid abêw.

Maana dənê Aba cəmê Mârî buw gə Jonas duwa **Maktubu də ka dwarzə**

Jonas i aba cəmê Mârî buw. Me dusu wun ya dənê Mârî duwa de bêdâ! Managə Mârî wayew ba anju ba hana waynagə nare nê ciri də Ninibəlê gwale mwom da, anji wa da. Me wa dara na mo? Jonas i gun gə Israyel me nare nê Ninibə i woni maçandə day. Anji ur dara Mârî ba alnagə wamani me kalna dusu həlalna dədəgələ bêdâ.

Ta də me, anji nagə managə bərwa gə gecheyê dara hara nəm bam həñ gə Ninibə. (Dara naga gə gangər gə kuray gə gecheyê da, nare nê wala gə ta də lê di pəl bərwa gə geche gə neyem laya nare nañ me mani day nê kenge nañ me ca.) Me Mârî kal Jonas neyem wa da bêdâ. 'Yanalə da anji yə gwale gənə Mârî duwa me ha ala berni. Nare nê Ninibə co dərəgə Mârî dəwə me Mârî algə wamani bêdâ me. Mwom da, Jonas dusu moyendə Mârî dəwə.

Maana dənê Jonas duwa da gəlndə dara cende dənê Mârî duwa da 'yen gə nare nê Israyel məra bêdâ. Anji ur i nare pad. I ib dara kala dusu həlala managə nare nê cwara i gədawə me cow acña day taragə di.

Gwale gə managə magtubu dwarzə-lə

Jonas gən Mârî buw bam (1)

Jonas amsə Mârî managə doche nudəwə (2)

Jonas al Mârî buw managə Ninibə (3)

Jonas dusu so me Mârî əzənu (4)

Jonas gən Mârî buw bam

¹ Wala mən, Aba dama gə dərəw bərinq 'ogə Jonas gənê Amitay gorəndəw me wayew ba da: ² «So daa, ha managə Ninibə də i ciri də geche, me soy berni-yə dədə dara na gwale ilə dədəgələ dara acña day di swa bəra yala 'yon daa.» ³ Ərə Jonas di so wa dara ba ha managə ciri də Tarsislə, bam həñ gə Aba dama gə dərəw bərinq di. Anji gər managə ciri də Japa də i kuray gə geche bəwə, me 'yo bərwa gə geche gə ilə hara managə Tarsis di. Anji 'yoga kili duwa me nagə gə nare di dara hara Tarsis, bam həñ gə Aba dama gə dərəw bərinq di.

⁴ Me Aba dama gə dərəw bərinq di ku gale gə geche managə kuray gə geche dalawə, me gale gə geche dì biyara me nimi gəgədə bərwa gə geche me ur ba agədə bam. ⁵ Nare nê woni 'waya bərwa gə geche lañə algə. Wi kaw amsə dwama duwa, dwama duwa, me cendi lay hudər gə bərwa dalawə jərbə managə kuray-yə dara bərwa ba həbalna da. Mana gə ta də lə da, Jonas chə duwa ya 'ya bərwa dalawə ilaq i nuni nə geche bərwa dalawə cog. ⁶ Mwom da, geche gə managə bərwa dalawə chidə səwə ib me nuw daa me wayew ba da: «Dara na me mə i nuni mo? So daa, amsə dwama dəma, dəna ga dwama gə ta di ha yara ɳagəni ənda ga də marang bədə som.»

⁷ Cendi wayjibə gwale bulədayê ba da: «Hane kunəndə dure bədə, dara dê yarandə i wi me harandə gə wamani də mo.» Cendi ku dure bədə di, me dure bədə di yə i Jonas. ⁸ Mwom da, cendi wayew da: «Biyənin i wi me haranin gə wamani gə ta di mo? Giyə dəma da i na mo? Me mə swa i woy mo? Ciri dəma i woy mo? Me gənəm i gun gə woy mo?» ⁹ Anji cogə lə diyə ba da: «Nê i Hebərə* me nê aləw i Aba dama gə dərəw bəriñ hworəmbə, Mäři gə daa gə aba asa kuray me səna me ca.» ¹⁰ Anji waygə ba wada yala budə bam həñ gə Aba dama gə dərəw bəriñ. I yande me nare nê ta di, laña gə geche algə me wayew ba da: «Dara na me mə al yande mo?» ¹¹ Mwom da, gale gə geche di ilə gəgədə nimi dələ com com. Cendi urəw: «Nê alnamnin man me kuray di ga dəbə nəm dodə darandə mo?» ¹² Anji cogə lə diyə ba da: «Unən alnan kuray gə geche di dalawə me kuray di ha dəbə ganang dodə dara nê 'ocñ com i dara əndi me gale gə ta di biyara hara 'ywang nəm.»

¹³ Me nare nê ta di 'woy bərwa gə geche di dara 'ywa gə səna me cendi neyem bədə dara na gale gə geche di ilə gəgədə nimi di lə com com. ¹⁴ Ərə cendi soy 'ogə Aba dama gə dərəw bəriñ di me wayew ba da: «Aba dama gə dərəm bəriñ, abe gə ta di alnin mani mən bədə me nê hanin alaw i kuray-yə. I mani nê əjəm gə Mäři me mə ərməgə di. Yande da, nə amsəmnin de, kal nə marinbam dəw duwa bədə. Me bonin bare duwa dədəninə bədə me ca.» ¹⁵ Cwor cendi u Jonas me aləw kuray gə geche dalawə. Me gale gə geche gəgədə duwa gə nimi di dəbə dodə. ¹⁶ Nare nê ta di, laña gə geche gənəm Aba dama gə dərəw bəriñ duwa di algə. Cendi aləw sarga me sərgə sədəgə dənə bagə ha alaw i mani sən.

2

Amsa gənə Jonas duwa managə doche nudəwə

¹ Managə cendi u Jonas asəw kuray-yə mwom da, Aba dama gə dərəw bəriñ giyə doche gə geche gəra chə Jonas bam ilag. Me Jonas dam managə doche nudəwə al hərmə subu me changa subu me ca. ² Jonas di managə doche nudəwə me amsə Mäři duwa, gaba dama gə dərəw bəriñ, ba da:

³ «Managə wamani ni gə gecheyə da,

nə soy 'ogəm i əjəm gaba dama gə dərəm bəriñ di,

me mə dwoyənlə diyə.

Managə nə dam nare nə mare dundərəgə dwarzagələ da,

nə soy 'ogəm dara ba mə wanana da,

me mə doy marjan me mə wanana.

⁴ Pii, mə alən managə kuray gə geche don duwa lə.

I əjəm me mə al nimi wan dən bam, me ku day ilə gwaba nəm dənə.

⁵ I dara ta də me nə way nəm ba nə 'yorər i bam həñ managə səmə.

Me nə ur ba nə cwor yər kulə dəma gə mə dam lə di.

⁶ Nimi yən bərəniyə geləj,

me i dara nimi di füngə day me nə hoy nəm bədə.

Bwogərə legərər dənə.

⁷ Nə chə bəra ya bələ kura gəndədə dodə kuray dwon duwa lə ba. Munu buw dəsər daa dənə gə dərəm bəriñ.

* ^{1:9} 1.9 Hebərə Nare nə gə 'ogəgə Hebərə i Abraham mwagraw, me gə 'ogəgə Israyel me Juwib me ca.

Me mē 'won daa bəra managə þengə,
əjəm gə Māřī ni gaba dama gə dərêm bəřin̄.

⁸ Managə dundən gandə bam sənê da,
nê ərəm əjəm gə Aba dama gə dərêm bəřin̄ dəmâ.

Amsa ni di ya bəra əndara sumê daa,
managə kulə dəma gə mē dam lê di.

⁹ Woni dama dara buraga gə domde nê i mani nê pəgəñ da,
cendi cow Māřī gə daa gə aba urêgə di taragə.

¹⁰ Me ni da, nê ha bwam i jilay alam gə sarga me nê ha alam i doche me ca.

Me nê ha alam i mani nê u bən waygə di.

Bələ da, i Aba dama gə dərêm bəřin̄ duwa.»

¹¹ Əřə Aba dama gə dərêm bəřin̄ wayəw doche me doche di ha hūřē Jonas asaw daa wayniyê.

3

Jonas al Māřī buw managə Ninibə

¹ Əřə Aba dama gə dərêm bəřin̄ 'ogə Jonas wayəw gwale gaba dii sər-ə ba da: ² «So daa, ha managə Ninibə de i ciri də geche me mē soygə nare dəra berni gwale gənə wayəm di.» ³ Mwom da, Jonas so daa ha managə Ninibə ya Aba dama gə dərêm bəřin̄ ba wayəw nəm de. Ninibə da, i ciri də geche Māřī dərəwə, də ur i wala subu haralə gə gədam do me mē cilangədə sən̄. ⁴ Jonas diy gənīn̄ wala gə mənnə ilə hara managə ciri də gecheyâ. Anji soy berni, way da: «Wor wala gənīn̄ wodə da, Ninibə ha meyandara ī bam.»

⁵ Mwom da, nare nê Ninibə kal dusərēgə Māřī dəwə. Cendi soy berni ba gə əm sədēgə mani nê wamalə bam me ba gə hurbə barge gə ɳagəni gə sogəme sədēgələ, so managə nare nê halbeyê bəra hara dine nê 'yəngēba.

⁶ Mana gə ta də lē da, nō di əndər dole gə geche gə Ninibə sumuwə. Anji so daa managə pogə duwa-lē, ɳēřə barge duwa gə dwāřī di bam, hurbə barge gə ɳagəni gə sogəme di səwə me dam nəm managə dəbrin̄.

⁷ Managə ta də lē di, anji way bagə soynagə nare nê Ninibə berni: «Dole gə geche me nare duwa nê gechide me u bədəgə: Kal nare me mani nê paga nâ labje me bage me wamna mani bədə, chimi bədə me chana nimi bədə me ca. ⁸ Kal nare hurbəna barge gə ɳagəni sədēgələ me magədənagə mani nê paga sədēgələ me ca, me bwanaw Māřī gura naŋ me wi kaw cwarna ərmənə managə mani duwa nê acne nê algə dədēgələ me gəlē gə dəřin̄ gə cendi gəlgə kwandagə di me ca. ⁹ Dē 'wacɳang bədə sən̄ ga Māřī ha cwara ərmə me ha cwara ala ganandə dusi də ure dəfəng, dara ga dâ marang nəm bədə mo.»

¹⁰ Māřī yēr dara mani day nê cendi ilē alagələ di, me cwara yala ərəm mani day nê ala nê acne di dədēgələ. Mwom da, Māřī yala ərəm targin̄ dara wamani gə anji de ur ba algə di me, anji aləw bədə dəfəm.

4

Jonas dusu so me Māřī əřin̄

¹ Managə Jonas yêr mani nê ta di, 'yoləw bêdê bərin̄. Mwom da dusu meyendə bam. ² Anji amsə Aba dama gə dərêw bərin̄ me wayəw ba da: «Ay, Aba dama gə dərêm bərin̄, tadə me i mani nê nê wayagə managə nê wara nəm sənə niyê sən̄ di. Nê 'ocn̄ com mə i Mâři gə aba ala dwani me mə i aba yara nare ɳagəni day me ca. Əjəm da, dusəm so kalang bêdê. Mə i gun gə dusəm ladə gə dərən̄ bərin̄. Mə ərəm de ba mə al wamani me mə al bêdê. I ta di me, nê ərəm ba nâ wa ha nəm Tarsis di. ³ Caga da, Aba dama gə dərêm bərin̄, u hwaya ni! Made da, nê urdə doy dama gə dəriŋalê bam.» ⁴ Aba dama gə dərêw bərin̄ cwowê diyê ba da: «Dusəm so tadə da, mə al ladə mo?»

⁵ Ərə Jonas dəm ha dama Ninibə tuldə də jomniyê me fangərə kundi me dam dun duwa-lê dara ba yêrgə mani nê ba haralê managə ciri-yê di. ⁶ Aba dama gə dərêw bərin̄ gə Mâři asə pəngê Jonas dəwə aləw gə dun dara ba həlaləw gə dusu. Mwom dâ, Jonas al sii 'ywala gə geche dara pəngê də ta di. ⁷ Me sanga gə jomni corətərə da, Mâři giyê gə dañ gəra wom pəngê sabradə bam, me pəngê di woy bam. ⁸ Managə dawa ba də gandə daa mwom da, Mâři giyê gale gə ure swa tulıñ də jomniyê me dawa a Jonas dəwə me səw mar bam ledede. Yande da, anji ur i made me wayəw Mâři ba da: «Made da biya doy dama gə dəriŋalê bam.» ⁹ Mâři wayəw Jonas: «Dusəm so dara pəngê də ta di da, mə al ladə mo?» Anji cow lâ diyê ba da: «Ôw, dusən so ta di, nê al ladəle, i bəraa nê ur gə made.»

¹⁰ Me Aba dama gə dərêw bərin̄ wayəw ba da: «Pəngê də idə dun də ta di, jor gə changa mən me woy sanga gə changa me ca. Əjəm, mə al giyê dəra mən tenene bêdə kaw, dərêm 'yəngəm daradə. ¹¹ Ərə əndi da, mə ur dara dərən̄ ba 'yəngənani Ninibə dədə bêdə mo? Ninibə i ciri də geche də nare dəra doy dubu aru gə gəniñ sər bam, nê 'ocn̄ anjara gə mani nê lade me nâ acne me bêdê, me mwagne gərə day me ca, da dərən̄ 'yəngənani dədəgələ bêdə mo?»

Maana dənê Jesu duwa də

Markə jangədə

Magtubu də ka dwarfə

Markə da, i woni gərsə gwale gənə Jesu duwa nə mwaj dii sər gun day bədə, me anji al giyə naq i gə paja nənə Jesu duwa nə Pol day gə Piyer. I Piyer me wayəw gwale di me, anji jangəw nəm dədə. Janga duwa di da, ərmə duwa naq i nare nə kəretiyə nə gəndəgə i nare nə Juwib bədə dədəgələ. Markə gwale duwa gə wayəw pii da, way dara Jesu ba i Māri gorəndəw, me gəl dara Jesu ba ur nare ba 'wacnana kalang ba i wi mo di bədə. (1.1-8.26) Anji 'ogə səw duwa gang ba i «Gun gorəndəw».

Markə di gəl Jesu dwana duwa, way ba Jesu ba so nare nə i mwom daa me, 'yor dundi də acnə bam nare sədəgələ me, al mani nə dana me, way gwale gə dwana me ca. (1.14-8.31) Jesu waygə woni gərsə gwale duwa baa ha gələ dəriñ me baa ha mara nəm, me cendi 'ocn gwale gə ta di gəndəw bədə. (8.31-10.52).

Ərə, Markə way gwale gənə Jesu duwa gə ha gər nəm managə Jursalem me nare yəw nəm sədəgələ ladə, cor gechide nənə nare nə Juwib day əlew. Gə bəngəw bəbərəw daa habda gə dagəla səwə me, anji mar me, anji dəm daa munə-lâ. Made dənə Jesu me dəmə duwa gə daa munə-lê me gəl daa pədeñ-yə dara anji ba i Māri gorəndəw 'yang (chapitare 11-16).

*Berni dənə Jā Batis duwa
(Matiyə 3.1-12; Luk 3.1-9; Jā 1.19-28)*

1-2 *Dwaynanda Nō də lade dənə Jesu Kris gənə Māri gorəndəw duwa di. Mani di diy gəniñ i ya aba cəmə Māri bəw gə Esayı ba jangə nəm gə gwale day managə magtubu-lê pii de: *Māri wayəw gorəndəw ba da:*
*«Doy, nə ha giyə paja ni mən pii dərəmə
dara waynagə nare ba mə haralə.»**

3 *Paja gə ta di i gun gaba swaya berni
managə dən dwarfələ ba da:*

*Aba ciri gə Māri haralə!
Dangərənaw bərmə,
kaləw a inə təba!»†*

4 Gun gə ta di i Jā gaba alagə nare batem. Anji ha bam asəgə nare berni ba da: «Kalna acnə dan di bam, me hane 'ywana Māri me kalna nə alang batem. I yande do me Māri ha kala dusəw həlala acnə dan dəwə sən.»

5 Nare pad nə wama gə Jude-yə me nə ciri də geche də Jursalem-mə me dəmə iche 'yo Jā. Cendi piy acnə day daa Māri dərəwə do me Jā algə batem managə kuray gə Jurde-yə sən. **6** Me Jā di da, i gun gə hurə i barge gə gə dangərəw i gə wudin nənə jambal, me anji ma wamday i gə gare gə kwaya me wom i səba me dumbə me. **7** Anji asəgə nare berni waygə ba da: «Tarənə da, gun gə dəng gə dwana duwa dəy də ni bam haralə.

* **1:1-2** 1.1-2 Malachi 3.1 † **1:3** 1.3 Esayı (Esaïe) 40.3

Gun gə ta di i gə geche gə əndi da, nê neyem gaba dama dərəwə alaw kwaynani bədə‡. ⁸ Əndi da, nê alang batem i gə nimi, me anji duwa da, gəra ha alang batem i gə Dundi dənə Mäři duwa.»

*Jā Batis aləw Jesu batem
(Matiyâ 3.13-17; Luk 3.21-22)*

⁹ Wala gə ta-lə da, Jesu swa managə ciri də Najared də i wama gə Galile-yə, me gəra 'yo Jā Batis managə kuray gə Jurde-yə, me Jā aləw nəm gə batem. ¹⁰ Managə Jesu ilə dəmələ daa nimi-yə da, anji yər siyaya gə daa tiňər bam. Dang kaw, anji yər Dundi dənə Mäři duwa hara chə dəwə wun ya kogəl de. ¹¹ Gwale nəmə daa siyaya dalawə ba da: «Əjəm da, mə i gorəndən. Dusən urəm naŋe, me sən 'yolən dəmə me ca.»

*Sidan gərsə Jesu
(Matiyâ 4.1-11; Luk 4.1-13)*

¹² Mana gə ta-lə dog da, Dundi dənə Mäři duwa nogə Jesu gəndəw ha nəm bam dən dwarzə-lə. ¹³ Anji dam mana gə ta-lə bəraa al wala gənən wodə me Sidan gərsəw nəm lə. Anji dam i mwagne nəm bam dwarzagələ me Paja nənə Mäři duwa nə daa gaməw cendi.

*Jesu waygə nare Nō də lade
(Matiyâ 4.12-17; Luk 4.14-15)*

¹⁴ Wala mən dfang da, gə yə Jā Batis asəw dange-yə. § Mwom da, Jesu cvara hara managə wama gə Galile-yə. Anji waygə nare Nō də lade dənə Mäři duwa me way: ¹⁵ «Wala gə Mäři ərməw di, yala neyem dəm. Wala duwa gaba lama dwärī di yala ib dəm. Yande da, kalna acṇa dan di bam me hane 'ywana Mäři, me kalna dusərəng managə Nō də lade-yə.»

*Jesu 'ogə nare woda
(Matiyâ 4.18-22; Luk 5.1-11)*

¹⁶ Wala mən da, Jesu ha managə kuray gə bəle gə Galile bəwə cab, cab, cab. Anji 'yo nə Simō day gə chendəw gə Andere nə i woni urə goche, cendi ilə jaa law day managə kuray dalawə. ¹⁷ Jesu waygə ba da: «Kalna kanja gə goche di dī, me hane pamna tarən, kal nə cwang woni kanjan nare.» ¹⁸ Mana gə ta-lə dog me cendi bo law day di dodə me pam tarəw.

¹⁹ Managə cendi ha chidə pii hiŋe da, Jesu yər nə Jak day gə chendəw gə Jā, nə i Jebede dəndaw. Cendi dam ilə dfangərə law day-ə managə bərwa day dalawə. ²⁰ Ərə, Jesu 'ogəgə me cendi swa kala abragə gə Jebede day gə woni wagələ urələ di bam bərwa dalawə, me cendi pam tarəw.

*Jesu 'yor dundi də acṇe bam
(Luk 4.31-37)*

²¹ Ərə Jesu day gə nare nə anji dee 'wagagə gərgə managə ciri də Kapernom. Managə wala gaba bwa gwayni-yə da, Jesu gandə kulə gaba amsa Mäři gənə nare nə Juwib day-ə me anji gəlgə nare gwale gənə Mäři

‡ **1:7** 1.7 nə neyem gaba dama dərəwə alaw kwaynani bədə Managə magtubu dənə Mäři duwa də gə jangədə pii gə bii gə gerek da, ga jangəw i mana gə ka-lə: nə neyem gaba nıřəw gəbande bam gədawə bədə. Wala gə ta-lə nare nə Juwib day-ə da, nıřəw gə gun gəbande bam gədawə da, i giyə gənə kwaya duwa. § **1:14** 1.14 Yarna gwale gənə dange dənə Jā Batis duwa managə Markə 6.14-29.

duwa. ²² Gelê duwa gə mani di 'yagə ərmâ nañe, dara i gə dwana, wundêr gə gəlê gənê nare woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa di bêdâ.

²³ Managə nare nê ilê kulâ dwaya gwale gənê Jesu lê di da, gun mən gə i gə dundi də acñe widebəw kaw ilê dwarzagəlê me. Gun gə ta di sojə marjaw daa nañ way ba: ²⁴ «Jesu gə Najared, mə ur i na sədâninê mo? Mê hara dara meyendanin bam mo? Əndi da, nê 'ocnəme: Mê i Gun gə lade gə Mâři giyêm di!» ²⁵ Ərə, Jesu əriñ dundi də acñe me waydə ba da: «Desə bii daa me gandə bam abe di səwâ dəm!» ²⁶ Mwom da, dundi də acñe di gəgədə abe daa gə dwana, soy daa nañ me kal sədə gandə nəm bam abe səwâ sən. ²⁷ Nare nê ilê kulê pad di da, laña algə dara mani di 'yagə ərmâ, me urbə sədəgə ba da: «Mani nê alal ka di da, i nê man yande mo? Gun gə ka di da, gəlndə duwa i mani nê dərway me i gə dwana me ca! Dundi də acñe kaw, anji waydə gwale me tandi doy gwale bəwâ!» ²⁸ I ta di me nare ilê waya Jesu gwale duwa managə wama gə Galile-yê pad kalang yande.

Jesu so Simō nwaw daa (Matiyə 8.14-15; Luk 4.38-39)

²⁹ Managə Jesu swa kulə gaba amsa Mâři-yê da, anji dəgəgə daa ced ha kərê nê Simō day gə Andəre-yê. Jak day gə Jā kaw ilê gandəw me.

³⁰ Managə kərê di da, Simō nwaw də idə yaw diyamo di ilê dodə mwom, sədə urəle. Gə wayəw Jesu gwale dəra. ³¹ Ərə Jesu ha 'ywadə. Anji yə əsədə, kaldə so daa, me tandi sədə gə uze di chə dodə me tandi so algə məjəni me ca.

Jesu so nare nê woməre daa (Matiyə 8.16-17; Luk 4.40-41)

³² Gə turğə bədə, managə dawa fəndə bam dəm da, wala gaba bwa gwaynigənəđJuwbibday di kaw 'yeñe dəm. Mwom da, gə layaw Jesu nare nê i gə mwom gə jiga jiga pad hara nəm, me nare nê dundi də acñe gəlgə dərəgə pad me ca. ³³ Nare pad nê ciri də Kapernom-mê hara dayar gərə nañ managə ciri dənə Simō bədâ. ³⁴ Jesu so narje nañ nê i gə mwom gə jiga jiga di daa me 'yorgə nare nañ dundi də acñe di bam sədəgəlê me ca. Anji əmdə dundi də acñe waya gə gwale bam, dāra tandi 'ocnəw ba i Dole gə Mâři biyâw gə Kris di.

Jesu so kal Kapernom (Luk 4.42-44)

³⁵ Sanga gə manapər, mana wor urine sələm sən da, Jesu so gandə ha bam mənaw, me anji dam amsə gə Mâři-yê. ³⁶ Simō day gə kwandaw moso sogə hargə kanjaw daa kalang. ³⁷ Managə cendi gər ha 'ywaw mwom da, wayəw ba da: «Cware bi! Nare nê pad di ilê kanjamə.» ³⁸ Me Jesu cogə lê diyə waygə ba da: «Nə̄ cor bədə; me hane, də̄ harang managə ciri də bam tulin-yê tulin-yê, dara kal nê ha wayagə nare Nō də lade di me ca. I dara yande bag me nê hara nəm.» ³⁹ Ərə cendi ha managə ciri də wama gə Galile-yê mən mən pad. Anji waygə gə nare Nō də lade di managə kuləli day woni amsa Mâři-yê me, 'yorgə nare dundi də acñe di bam sədəgəlê me ca.

Jesu sərəw abe cagəm bam səwâ (Matiyə 8.1-4; Luk 5.12-16)

40 Wala gə mən gə dəfənə da, gun mən gə cagəm aləw hara Jesu dərəwə ib. Anji piy gubərəw dodə dərəwə me amsəw ba da: «Mə urnəle da, sərən cagəm ni di bam me mə cwan i gun gə lade.» **41** Jesu yər nəqəni duwa me u əsəw yəhə bəl gə aba cagəm di me wayəw ba da: «Nə ure. Caga da, cagəm dəma di sərənəbam səmə, me nə com gun gə lade dəm.» **42** Mana gə ta-lə dog me mwom gə cagəm di sərəbam gun di səwə, anji cor gun gə lade dəm. **43-44** Ərzə Jesu yəhə abe di suməw nəne me wayəw ba da: «Cəməw gun daa bədə! Me ha gələw aba bwasa Māri səm me mə ha ala sarga də bii gə 'woo gənə Moyis duwa ərməw dara mwom gə cagəm di. I yande do me, nare pad kaw ha 'wacna dara cagəm dəma di ba sərə i bam dəm, me ba mə cor i gun gə lade di sən.» **45** Ərzə, abe di so ha me ha cəmdəgə nare gwale di daa pəqin yag yag me nare pad kaw 'ocn mani nə gə alaw gandagə di me ca. I dara yande di me Jesu ur gaba gələw gə səw daa bam managə ciri-yə bədə. Ərzə, anji dam nəm tulıñ-yə bam dən dwarzə-lə me, nare nə swa ciri day-ə jiga jiga kaw hara 'yow nəm.

2

*Jesu so gun gə ʐegədəw daa
(Matiyə 9.1-8; Luk 5.17-26)*

1 Managə Jesu ala wala fəni bam di mwom da, anji swa cwara hara managə ciri də Kapernom bi. Me managə nare 'ocn dara anji ba yalalə kərə da, **2** nare hara dayar gərə nañ kərə me ciri bədə iche me kaw, mana gaba dama yengə daa. Me Jesu waygə gwale gənə Māri duwa. **3** Mwom da, narje nə dəfənə sədəgə wodə dəbala gun gə ʐegədəw hara nəm dara gələw gandəw. **4** Me cendi 'yo bərmə gaba hara galəw gandəw Jesu di bəriñ bədə, dara narje di gərə nəne. Yande da, cendi nagə daa kule dəwə məñ bolbə kule di dəw bam me kañ gubu me nol gə aba mwom di gə gəsa duwa gə 'ya suwar ha asaw nəm Jesu dərəwə. **5** Mana gə ta-lə da, Jesu di yər nare nə ta di kala day gə dusərəgə dəwə mwom da, anji wayəw abe gə ʐegədəw di ba da: «Jan mache, nə biyəm acna dəma di bam dəm.»*

6 Managə narje dwarzəgələ di da, woni gələb bii gə 'woo gənə Moyis duwa kaw dam ilə me. Managə ba gə doy gwale gənə Jesu duwa gə ta di mwom da, cendi ərəmdə gwale dusərəgələ me wajə ba da: **7** «Gun gə ka di way gwale ya ba i Māri de dana mo? Anji al i Māri məng ta bədə mo? Gun mən neyem gaba biyəw gə jaw gun acna duwa bam bədə, i Māri mən tenene me neyem biyəw gun acna duwa bam!» **8** Jesu di da 'ocn ərmə day di com me waygə ba da: «I dana me anə ərəm ya ta de mo? **9** Wayaw gə gun gə ʐegədəw «Nə biyəm acna dəma di bam dəm», labaa «So daa, me u gəsa dəma daa, ha nəm», i gwale gə woy me wom nañ mo? **10** Laba da, nə ur dara anə ba 'wacnana dara əndi gə Gun gorəndəw di, nə i gə dwana də idə biyəgə nare nə sənə dədə acna day bam di le. **Yande da, nə ha ala mani nə anə yərgə ba wom nəne di.** Me anji wayəw abe gə ʐegədəw di ba da: **11** «Nə wayəm əndi: So daa, u gəsa dəma daa əsəmə, me cor ha ulay dəma-lə dəm!» **12** Mana gə ta-lə dog, abe gə ʐegədəw di so daa cud nare dərəgələ, u gəsa duwa me ha yaa nəm ulay. Ərzə, narje pad nə yər abe gə

* **2:5** 2.5 Jan mache, nə biyəm acna dəma di bam dəm. Mana gə ta-lə da, anji 'yo labiya bədə sən. Yarna Markə 2.11-12.

regədəw di haralê yaa da, laŋa algə me cendi 'ogə Mārī suməw way ba da: «Laba da, dê yarang mani nê dii mən kaw dê yêrgə bêdê səñ di dəm. Mārī da, i geche anju 'yang!»

*Jesu 'ogə Lebi ba hane pamna tarəw
(Matiyə 9.9-13; Luk 5.27-32)*

¹³ Targin dfang da, Jesu cwara hara kuray gə bəle gə Galile-yê. Nare nê gəre hara 'yow me anji gəlgə gwale gənə Mārī duwa. ¹⁴ Managə anji ilê haralê da, yêr Lebi gənə Alpe gorəndəw dam lê mana duwa gaba salaw dole gə geche gə Rom mani-yê, me anji wayəw Lebi ba da: «So daa, hare, pam tarən!» Me Lebi so daa me pam tarəw. ¹⁵ Targin dfang Jesu ilê wama mani managə kərê nê Lebi-yâ, me woni gərsə gwale duwa me nare nê dfang naŋ wom gandəw mani mən. I nare woni salaw dole gə geche gə Rom mani me nare nê dfang woni ala acna me. Cendi pam Jesu gə gərən naŋ. ¹⁶ Mwom da, nare nê yab woni gələ bii gə 'woo gənə Moyis duwa ilâ. Cendi i nare nənə nare nê gə 'ogəgə Parise. Managə cendi yêr Jesu wama gə mani-yê gə nare woni salaw dole gə Rom mani, me nare nê dfang woni ala acna me da, cendi waygə woni gərsə gwale gənə Jesu duwa ba da: «Aba ciri dan wom gə nare woni salaw dole gə Rom mani me nare woni ala acna nê dfang mən me, dana mo?» ¹⁷ Managə Jesu doy gwale day di mwom da, anji waygə ba da: «Nare nê i mwom bêdê da, cendi ur dogtər bêdê. I nare nê i mwom me ur dogtər cendi. Əndi da, nê hara 'ogə i nare nê 'ocn̄ dara ba gə i woni ala acna. Me nare nê ərəm ba gə i nê təba Mārī dərəwə da, nê hara 'ogəgə i cendi bêdê.»

*Gələ gənə Jesu duwa da bamar gə gələ gə bəg bêdê
(Matiyə 9.14-17; Luk 5.33-39)*

¹⁸ Wala mən, woni gərsə gwale gənə Jā Batis duwa me nare nê gə 'ogəgə Parise me ilê 'woo asyam-ə. Mwom da, nare hara ur Jesu ba da: «Woni gərsə gwale gənə Jā Batis me woni gərsə gwale gənə nare nê Parise day me ilê 'woo asyam-ə, me ejəm da, woni gərsə gwale dəma u day bêdê, dana mo?» ¹⁹ Mwom da, Jesu cogə lê diyə gə gwale gə diri ba da: «I man me aba ala diyamdrani kwandaw moso ha 'woo asyam managə anji kaw ilê gandagə me mo? Managə anji ilê gandagə səñ da, cendi ha 'woo asyam bêdê. ²⁰ Me wala gə dfang mən haralê. Wala gə ta di, gə ha biyə aba diyamdrani hara gandəw. Do me, cendi ha 'woo asyam səñ.»

²¹ Anji waygə gwale gə diri dfang ba da: «Gun mən ha 'woo barge gə dərway bəw dara asa gə mabəla managə barge gə mařənge-yê bêdê. Dara barge gə dərway di, ha chawa gə mařənge dswaya gə pii di bam. ²² Me gun mən kaw ha bwa gani gə dərway gə ilê sugədə-lê managə dəjili gə mařənge-yê bêdê me ca[†], dara gani gə ilê sugədə-lê di ha chawa dəjili gə mařənge di bam bəriñ. Gani di me dəjili di me ha bwaw i gun di səw. Me ladni duwa da, gə bo gani gə ilê sugədə-lê managə dəjili gə dərway-ə.»

*Jesu i aba ciri gənə wala gaba bwa gwayni di
(Matiyə 12.1-8; Luk 6.1-5)*

²³ Wala mən gə i wala gaba bwa gwayni gənə Juwib day, Jesu day gə nə woni gərsə gwale duwa cilang dage nə geme. Woni gərsə gwale duwa,

[†] 2:22 2.22 Dəjili i gare gə dəlabə gaba bwa gani ya gugələ ta de.

managə ilê haragəlê da, cendi ar geme dəw wom. ²⁴ Ərə, nare nê Parise wayəw Jesu da: «Yêr! Woni gərsê gwale dəma ilê ala i na yande mo? I mani nê bii ənda gə 'woo əm bam wala gaba bwa gwayni-yê!» ²⁵ Mwom da, Jesu cogə lê diyə: «Anê asə mani nê Dabid algə di managə Magtubu dənê Mäři-yê bêdê mo? Wala mən, anji cherni aləw me, nare duwa nê ilê gandəw kaw, cherni algə me ca. Mani day nê wama ilê bêdê. ²⁶ Anji gandə kulə gənə Mäři-yê. I aliya gə Abiyatar i geche gənə woni bwasa Mäři day. Dabid wom mapa gə gə chəgədəw Mäři me 'yagə nare duwa di me ca.[‡] Bag da, bii ənda gə 'woo-lê da, i woni bwasa Mäři wom cendi məra. *Me Dabid al i acna bêdê.*» ²⁷ Me Jesu waygə dəng ba da: «Mäři al wala gaba bwa gwayni di dara wagə gə nare-yê, me anji al wala gaba bwa gwayni di dara 'yagə gə nare wamani bêdê. ²⁸ I dara yande me əndi gə Gun gorəndəw di, wala gaba bwa gwayni di kaw, nê i aba ciri duwa əndi.»

3

Jesu so gun gə əsəw mar bam daa

(*Matiyəd 12.9-14; Luk 6.6-11*)

¹ Targin dəng da, Jesu cor gandə managə kulə gaba amsa Mäři gənə nare nê Juwib day-ə. Gun gə əsəw mar bam ilê me. ² Nare nê gə 'ogəgə Parise kaw ilê, cendi ur ba gə aləw Jesu gwale dəwə, yande da, cendi asə angal day yərgə gə Jesu dara gaba anju ba ha swa aba mwom di daa wala gaba bwa gwayni-yê mo. ³ Ərə Jesu wayəw abe gə əsəw mar bam di ba da: «So dəbə daa nare dwaraqələ!» ⁴ Me ur nare di ba da: «Wala gaba bwa gwayni-yê da, bii gə 'woo ənda ur dara ba mə alna i mani nê lade, labaa nê acne mo? Dara ba mə bəlnə gun daa, labaa ba mə 'yanaw bam mo?» Me gun mən kaw aləw gwale lê diyə bêdê. ⁵ Mwom da, Jesu cor yərgə pad day-ə gə maṇa, me səw kaw 'yoləw dədəgələ bêdê dara nare nê ta di dədəgə woy naṇe. Mwom da, anji wayəw abe di ba da: «Yê əsəm dodə!», me anji yêə əsəw dodə. Mana gə ta-lê dog da, anji 'yo labiya. ⁶ Me nare nê Parise di dəməgə iche, hargə kalang 'ywa nare nənə dole gə Erod dara ba gə ha ala i man dara 'yaa gə Jesu mo?

Nare nê gəre hara 'yo Jesu

⁷ Dang bi, Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa hargə gər managə kuray gə bəle gə Galile bəwə. Nare naṇ paməw tarəwə. Nare nê gəre nê ta di dwaraqələ da, nê yab swa i wama gə Galile-yê, me nê yab bi da, swa i wama gə Jude-yê ⁸ me i ciri də geche də Jursalem-mə, me nê yab swa i wama gə Idume-yê, me nê yab dəng i nê swa gangər gənə kuray gə Jurde-yê, me nê yab da, swa i ciri də Tiir me Sidō me tulbədə-lə. Managə cendi doy mani nê Jesu algə di da, cendi haragə pad dara yara gə dərəgə.

⁹ Managə Jesu yêr narje di gərə naṇ da, anji waygə woni gərsê gwale duwa ba da: «Unən bərwa hane nəm, dara kal nare di dərbənən bêdê.» ¹⁰ Anji way yande dara managə anji dee swa nare nê mwom naṇ daa pii da, nare pad nê mwom jiga jiga ilê gələgə dərəgələ da, 'yoləm dara ba gə hara səwə ib ba gə bəlbə səw. ¹¹ Managə nare nê dundi də acne algə kaw ba gə yêr Jesu mwom da, dundi də acne di nogəgə me cendi piy gubərəgə

[‡] **2:26** 2.26 Yarna maana dənê Dabid duwa də way dara mapa gə chəgədəw Mäři managə magtubu dənê Samiyel də dii mən 21.1-7.

dodê dərəwê me sojə marjagə daa way ba: «Əjəm, mē i Māří gorəndəw!»
12 Me anji ərin̄ dundi də acn̄e əmdə waya gə nare ba i Māří gorəndəw di
 bam.

Jesu anjər paja duwa nê mwaj dii sər
(Matiyâ 10.1-4; Luk 6.12-16)

13 Dang, Jesu naga ha kura-lê. Anji 'ogə nare nê anji ur ba gərsənê gwale duwa, me cendi hara səwê. **14** Mwom da, anji anjər nare nê mwaj dii sər bi managə kwandagə dwaragəlê. Anji 'ogəgə ba i paja duwa. Anji anjər nare nê mwaj dii sər ta di dara ba ina i gandəw, me dañ baa ha kəjəgə dara waya gə Nō də lade dənə Māří duwa, **15** me baa ha 'yagə dwana də idə 'ywara dundi də acn̄e bam me ca. **16** Yarna, nare nê mwaj dii sər nê ta di sumdâgə, i ta: Simō gə Jesu 'ogəw Piyer, **17** me Jak day gə chendəw gə Jā, nê i Jebede dəndaw me Jesu 'ogəgə «Bwanerje», gəndəw də biyê da, way i ba da: «nare nê wun ya ərin̄ gənə Māří duwa de», me **18** Andere, me Pilib, me Bartelemi, me Matiyâ, me Toma, me Jak gənə Alpe gorəndəw, me Tade, me Simō gə i gun gə ur dara nare nê Juwib ba damna gə dədâgə me bəlnə sədâgə cendi me ca, **19** me Juda Iskariyod gaba 'yaa Jesu woni maçande duwa əsəragəlê me ca.

Jesu al giyâ i gə dwana dənâ wi mo?
(Matiyâ 12.22-32; Luk 11.15-23; 12.10)

20 Tərgin dəng da, Jesu day gə nê woni gərsə gwale duwa cwara hara ulay. Nare nañ dəng bi hara dayar gandəw. Me Jesu day gə nê woni gərsə gwale duwa 'yo bərmə gaba wama mani nê wama bədə. **21** Managə Jesu waçaw ba gə dwaya yande da, cendi waya anji ba cor meyendə i bam dəm, me cendi swa daa hara dara walaw gə dwana hara nəm ulay.

22 Ərə, nare nê mən nê woni gələ bii gə 'woo gənə Moyis duwa swa managə Jursalem. Cendi gəra way ba da: «Sidan* ilə Jesu səwê, i tandi də i dundi də acn̄e geche day me 'yaw dwana də idə 'ywara dundi də acn̄e bam.» **23** Mwom da, Jesu 'ogə woni gələ bii gə 'woo nê ta di, me anji waygə gwale gə diri: «I man me Sidan ha 'ywara sədə dəra bam gang tug mo? **24** Wala gə nare nê lew də dwāři-yê mən jarna say gə sədâgə day gang da, dwāři də ta di ha 'ya lê bədə. **25** Me managə nare nê ciri dwaragəlê mən damna dara jara say gə sədâgə day da, ciri də ta di ha 'ya lê bədə. **26** Me Sidan jarna gə sədə dəra gang, labaa yinə sədə daa mən bədə da, dwana dəra ha 'ya lê nañ mo? Bədə. Dwana dəra ha 'yanə i bam bəriñ.

27 «Managə gun urnə ba gandəna managə gun gaba dwana† kərə duwälə me ba chəbə mani duwa nê 'ywa pad bam da, ladni duwa da, anji magədə gun gaba dwana di dodə, do me, anji ha neyama gaba chaba mani duwa nê 'ywa nê kərə ta di bam pad sən̄. **28** I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw dəng bi: Māří i ib dara kala dusəw həlala nare acn̄a day gə jişa jiga dəwəle, me acn̄a day gə cadəbə gə Māří kaw, anji ha kala

* **3:22** 3.22 Sidan Managə magtubu dənə Māří duwa də gə jangədə pii gə bii gə gerek da, gə jangəw i «Belsebil» mana gə ka-lə. Nare nê Juwib 'ogə Sidan gə bii day dəng «Belsebil». † **3:27** 3.27 gun gaba dwana Jesu way gwale gə diri gə ta di dara gələgə nare ba əndə Sidan dodə, me ta di me, anji neyem 'ywara gə nare dundi də acn̄e bam sədâgələ. Anji wayna gwale gənə gun gaba dwana da, anji way i dara Sidan, me aba magədaw dodə me chaba gun gaba dwana mani duwa bam me da, i anju gə Jesu səw duwa gang. Jesu ilə ala i mani nê Māří biyəw gə bii pii ba alnagə di, yarna Esayı 49.24-26.

dusəw həlala lê diyê me ca, ²⁹ me gun gə cadəbəna i Dundi dənê Mäři duwa da, Mäři ha kala dusəw həlala acna duwa gə ta di dəwəh bədə. Gun gə ta di acna duwa di wor ilê dəwəh gə dərin qərən.»

³⁰ Jesu waygə woni gələh bii gə 'woo yande i dara cendi waya ba anji ba i gə dundi də acne lê səwəh.

*Jesu iw me chamraw me
(Matiyə 12.46-50; Luk 8.19-21)*

³¹ Targin dang da, Jesu iw me chamraw me haragə gəra ciri də Jesu ilê. Cendi dəbə iche me giyəw gun managə kərə ba 'wagənaw. ³² Nare naq̄ dam ilê gandəw, me gə wayəw: «Yêr, im me chamram me ilê iche, cendi urəmme.» ³³ Me Jesu cogə lê diyê ba da: «I wi me i in, i nê wi me i chamran mo?» ³⁴ Mwom da, anji kal səw yâr nare nê dam liwəw daa ta di bam, me way ba da: «In me chamran me, i ka. ³⁵ Əw, gun gə woy woy gə alna mani nê Mäři dusəw urgə da, anji me i chen, me i chidən, me i in me ca.»

4

*Gwale gə diri gənə aba châh swagə duwa
(Matiyə 13.1-9; Luk 8.4-8)*

¹ Targin da, Jesu so ilê gələgə nare gwale gənə Mäři duwa dəng bi kuray gə əle gə Galile bəwəh. Narje 'yarbar naq̄e manage tuləwə. Yande mwom da, anji kal səw nagə bərwa dalawə dama lê me dəbə nəm nimi-yê. Me narje nê pad da, dam day kuray di bəwəh wayni-yê. ² Me Jesu di gəlgə nare mani naq̄ gə gwale gə diri. Me manage gələ duwa gə ka-lê da, anji waygə ba da: ³ «Dwayna ladə! Abe mən so ha manage daga duwa-lê dara chêh gə swagə duwa. ⁴ Managə anji ilê chəgədə swagə di lê da, swagə nê yab da bor day manage bərmə dugədəwə, me dirbi gəra təgəgə chəgədəgə bam car. ⁵⁻⁶ Nê yab dəng da bor day manage gəndara-lê. Cendi gandə daa kalang, me 'yo bərmə gaba bwa sabragə hara dodə cog bədə dara sənə də lade di yengəle. Yande da, manage dawa uşə da, cendi woy bam kiyaw. ⁷ Nê yab dəng da bor day mana gə chemde nê jimdi dwarzagələh. Swagə di gandə daa ladə məndagə. Me əşə hura gənə chemde di so naq̄ mwom da, yə swagə di daa swamama əmgə gandagə dədəgə də idə naa nəm di bam. ⁸ Swagə dərəgə nê yab dəng bor day manage sənə də lade-yê. Cendi gandə jor ladə me naa dərəgə me ca. Swagə nê ta di dədəgələ mən da, dərəgə 'yarbar naq̄e. Nê mən al dərəgə neyem gəninq subu, nê mən dəng al dərəgə neyem gəninq kubi, nê mən dəng bi al dərəgə neyem aru.» ⁹ Me Jesu waygə dəng bi da: «Kal gun gə sumdəw woni dwaya gwale inalə da, kaləw a dwayna ladə!»

¹⁰ Əşə Jesu day gə nê woni gərsə gwale duwa nê mwaj dii sər me nare nê yab nê ilə hara gandəw sən di gərgə bam tulinq-yê ched da, cendi so ur Jesu ba da: «I dara na me mə gəlgə nare gwale gənə Mäři duwa gə gwale gə diri ba mo?» ¹¹ Me Jesu cogə lê diyê waygə ba da: «'Yeni da, Mäři galəng gwale səw gə budələh dara lama duwa gə dwäri di dəm, me nare woni kala dusərəgə dwäri dənə Mäři duwa dədə bədə da, nê gəlgə mani pad di i gə gwale gə diri. ¹² Ta di me i mani nê aba cəmə Mäři bəw jangə nəm gə gwale day pii manage Magtubu dənə Mäři-yê, me yala alal nəm. Anji way ba da:

«Mani nê cendi yêrgə gə dərêgə kaw,
 neyem yaragə ladə bêdâ,
 me nê cendî doy gwale day kaw,
 neyem 'wacnagə ladə bêdâ me ca.
 I yande me cendî ha 'ywa gə bermâ
 gaba cwara nəm Mâři səwâ bêdâ,
 me Mâři kaw ha kala dusəw həlala
 acna day dəwâ bêdâ me ca.»*

Gwale gə diri gənâ aba chêâ swagâ di gəndəw
(Matiyô 13.18-23; Luk 8.11-15)

¹³ Me Jesu waygə dang bi ba da: «Gwale gə diri gə nê wayang gandəw
 dara aba chêâ swagâ di da, anê 'wacnana gəndəw bêdâ sən̄ da, gwale gə
 diri gə dang gə nê ha wayang gandəw da, anê ha 'wacnaw mənang kaw
 mo? ¹⁴ Dwayna! Aba chêâ swagâ di da, i aba waya gwale gənâ Mâři duwa.
¹⁵ Swagâ dərêgə nê bor managə bermâ dugədəwâ da, wun i ya nare nê
 doy gwale gənâ Mâři duwa mendagə, me ərə Sidan hara kalang bii gwale
 gə cendi dwayaw di bam dusərêgəlâ.

¹⁶ «Swagâ dərêgə nê bor managə gəndara-lê di da, i nare nê doy gwale
 gənâ Mâři duwa, cendi yew gə sii 'ywala məndagə, ¹⁷ me gwale di bo
 sabərəw dusərêgəlâ bêdâ. Yande da, managə wamani 'ywanagə, labaa
 nare gəlnâgə dərêgə dara gwale gənâ Mâři duwa mwom da, cendi so
 kalang gən gwale gənâ Mâři duwa di bam.

¹⁸ «Swagâ dərêgə nê bor mana gə chemde nê jimdi dwarzagəlâ di da,
 i nare nê doy gwale gənâ Mâři duwa di me, ¹⁹ ərə cendi ərəm managə
 wamani gə jiga jiga gə sən̄a dədâ ka dəwâ, cendi kanjə 'ywa gə sən̄a dədâ
 ka, i mani nê pəgiñ puu, me cendi kal ərmâ day managə mani nê dang
 dang dədəgəlâ me ca. I yande me ərmâ ga pad gə cendi ərməw di da, yə
 gwale gənâ Mâři gə dusərêgəlâ di daa swamama əmgə ala gandəw giyê
 bam.

²⁰ «Swagâ nê bor sən̄a də lade-yâ da, i nare nê doy gwale gənâ Mâři
 duwa me gaməw dusərêgəlâ ladə dem dem me al gandəw giyê me ca.
 Cendi da, wun ya swagâ dədâgə nê mən nê al dərêgə neyem gəninq subu
 de, labaa nê dang nê al dərêgə neyem gəninq kubi de, labaa nê dang bi nê
 al dərêgə neyem aru de me ca.»

Gwale gə diri gənâ lamba dəra
(Luk 8.16-18)

²¹ Jesu waygə nare dang bi ba da: «Gun unâ lamba də duwa gərər lê da,
 i dara əbədə mani dədâ bêdâ, labaa i dara chêdə managə solbə gəndəgəlâ
 mo? Bêdâ. Me bag da, i dara chêdə mani dədəgəlâ daa dara kal acnana
 mana bam. ²² I ya ta de di me ca, mani pad nê budəlâ di da, gə ha yaragə
 daa pəden-yâ, me mani nê nare ur kwandagə ba 'wacnana bêdâ kaw, Mâři
 ha gələgə daa pəden-yâ. ²³ Gun gə sumdəw woni dwaya gwale inalâ da,
 kal a dwayna.»

²⁴ Me Jesu waygə gwale dang bi ba da: «Asəna angal dan ladəle managə
 mani pad nê nê wayang gwale day di dədəgəlâ. Gə ha 'yang mani wunâ
 ya dan nê anê 'yagə kwandang ta de, me gə ha 'yang lê diyê dang bi me

* ^{4:12} 4.12 Esayi 6.9-10

ca. 25 Yande da, gun gə yinê gwale gənê Māřī duwa di alna gandəw giyâ da, Māřī ha 'yaw 'wacṇa gə gwale duwa lê diyâ bi. Me gun gə yinê gwale di alna gandəw giyâ bêdâ da, gə bani gə anji dwayaw ta di kaw, gə ha biyêw bam.»

Dwāřī dənê Māřī duwa wun i ya na de mo?

26 Jesu waygə nare gwale d'ang bi ba da: «Dwāřī dənê Māřī duwa da, wun i ya gun men baa gəsə gə swagâ duwa managə daga duwa-lê ta de.

27 Mwom da, anji ina i nuni gə changa, labaa damna bəra gə dawa kaw, swagâ dərâgə di gandə daa me jor me dəban 'wacṇa duwa. 28 I sənə me al giyâ dəra gaba ganda swagâ dərâgə di daa, me jor nəm di me tandi. Me swagâ di gandə gə dədâgə naa nəm gə dərâgə managə dədâgəlâ. 29 Me managə swagâ di dərâgə naa dəm da, gun gaba gəsə swagâ di u kurang kalang me ha dara ɳilâgə dəm, dara wala day gaba ɳilâ di neyemme dəm.»

Gwale gə diri gənê mutardə dərəw

(Matiyâ 13.31-32; Luk 13.18-19)

30 Jesu waygə nare gwale d'ang bi ba da: «Dwāřī dənê Māřī duwa da, ba dâ ərmâng gandədə ya na de mo? Labaa, ba dâ wayang gwale dəra də ərməw gə gwale gə diri gə woy mo? 31 Dwāřī dənê Māřī duwa, wun i ya habda gə mutardə[†] dərəw de. Dərəw di i bani hîne hîne døy kwandaw habde nê caga ka dərâgə bam pad. 32 Me managə gə gəsənə dərəw dodâ da, gandə daa me jor gədə habda gə nañ døy habde nê gəndâgə wor nê gə dəlbəgə dara hangəda gə bəra di bam pad. Anji agədə gangəšraw nañ me 'ya dun nañ də dirbi kaw dangərə ciri day dam lê me ca.»

33 Jesu waygə nare gwale gənê Māřī duwa gə gwale gə diri nañ yande. Anji waygə gwale di yande bor gə dwana day də idə 'wacṇa. 34 Gə nare nê gərē pad da, anji gel gwale gənê Māřī duwa gə gwale gə diri baa baa, me managə anji inê məndagə gə woni gərsə gwale duwa da, anji biyə gwale gə diri dī gəndəw daa.

Jesu dwana duwa døy gale gə geche bam

(Matiyâ 8.23-27; Luk 8.22-25)

35 Wala gə ta-lê dog, gə turgə pəram da, Jesu waygə woni gərsə gwale duwa ba da: «Cilangənandə kuray gə bəle, hanandə dugədəw də alâ ta-lê!» 36 Managə cendi so kal nare nê gərē di dodâ dəm da, woni gərsə gwale gənê Jesu duwa di 'oy bərwa gə Jesu dam lê di ha gandəw. Bərwa nê d'ang kaw ilâ haralâ gandagə me ca.

37 Bam da, gale gə geche biyara kalang, u nimi bo bərwa dalawə, wor hîne dara 'wanaw da. 38 Me Jesu di da, i duwa i nuni bərwa widəwə cilangə dəw daa. Nəma woni gərsə Jesu gwale duwa di nuw daa me wayəw da: «Aba gələnin mani, dê ilâ marangâ da, nam dusəm bêdâ mo?» 39 Mwom da, Jesu so daa, əriŋ gale me waygə nimi nê kuray-yê di me ba da: «Hwaynale! Dəbənê dodâ!» Mana gə ta-lê da, gale dəbə dodâ fəg, me mana həlal kajaj. 40 Jesu waygə woni gərsə gwale duwa da: «Anê lan yande dana mo? Anê kal dusərəng Māřī dəwə bêdâ sən mo?» 41 Cendi

[†] 4:31 4.31 mutardə Habda gə ga 'ogəw «mutardə» da, i habda gə nare nê Juwib dəlbəw managə yiga day dalawə dara hangəda gə bəra. Dərəw da, i bani bani yande, me habda səw da, jore bor ya gimdere de.

laña algə nañ, cor urbə sədêgə: «Gun gə ta di i wi me gale day gə nimi nâ kuray-yê kaw doy gwale bəwê mo?»

5

*Jesu dwana duwa soy dundi də acñe bam
(Matiyə 8.28-34; Luk 8.26-39)*

1 Ərə Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa gərgə managə kuray gə bəle gə Galile dugədəw də alê ta-lê, i wama gə Gerasa-lê. **2** Me managə Jesu chə dodâ bərwa dalawâ da, abe mən gə dundi də acñe widəbəw swa managə munəni-yâ hara 'yo Jesu. **3** Abe gə ta di, ciri duwa də dama i managə munəni-yâ. Gun mən kaw neyem magədaw dodâ bədâ. Gə sul kaw, gə neyem magədaw dodâ bədâ. **4** Gə wala wala gə bow kaya-kaya gədawâ me sul əsavâw me kaw, anji agədəgə bam. Ərə gun gə dang gə neyem yâw biyâw bəw dodâ, ilâ bədâ. **5** Gə changa me gə dawa me anji kədəbər munəni-yâ me kura dədâ, me dosbə səw jarbe gə gəlale me sojebə ruru me ca.

6 Anji yara Jesu haralâ hən̄ da, wada gəra piy gubərəw dodâ dərəwâ. **7-8** Mwom da, Jesu waydə dundi də acñe ba da: «Dəm bam abe di səwâ!» Me dundi də acñe di soy marjadə daa nañ: «Əjəm, Jesu gə Mārī gaba dama mani dədəgələ pad gorəndəw, mâ ur i na sənâ mo? Nê wayəm gə Mārī suməw: Gələn dərən bədâ!» **9** Mwom da, Jesu urdə ba da: «Gə 'ogi man mo?» Tandi wayəw: «Gə 'ogən <Gərə>, dara nê gərənin nañ.» **10** Me tandi mərgəw Jesu dara ba 'ywarnagə bwanagə hən̄ bədâ.

11 Mana gə ta-lê di, gochəng gəmər ilə wamalə kura tuldələ. **12** Dundi də acñe di wayəw Jesu da: «Kalnин nê hanin gochəng nê ta di sədəgələ.» **13** Jesu waygə ba hana. Ərə cendi dəm bam abe səwâ, ha bwara gochəng sədəgələ. Gochəng bəriñ daa kura tuldələ hir, wa bor managə kuray-yâ, châ nimi gəmaj gəmaj marbə bam. Gochəng di neyem i ya dəbu sər de.

14 Nare woni gama gochəng di wada hara ciri də gechide-yâ me də dineyâ me waygə nare gwale gə ta di, ərə nare di wada dara yara mani nê alal di. **15** Managə cendi gəra Jesu tuləwâ ib da, yâr abe gə dundi də acñe widəbəw nañ pii di dam lê dodâ, dərəwâ biyâr dodâ, hurâ barge səwâ, me cor laña algə. **16** Nare woni yara mani nê al abe me gochəng me gə dərəgə da, kəbəgə kwandagə gwale di, **17** ərə cendi mərgəw Jesu ba hana kalnagə sənə day di.

18 Managə Jesu nagə dam bərwa-lê dara hara dəm da, abe gə widəbə pii di amsəw ba kalnaw ba ha gandəw. **19** Me Jesu əməw hara gandəw bam me wayəw da: «Cor, ha ulay dəma-lê 'ywa waqəm me waygə mani nê Aba ciri gə Mārī al gandəm me ɳagəni dəma də anji yâr di me.» **20** Mwom da, abe di cor ha waya mani nê Jesu al gandəw managə wama gə gə 'ogəw «Ciri də mwaj» dalawâ, ərə nare dam yâr kêmə duwa.

*Jesu dwana duwa soy mwom me made me bam
(Matiyə 9.18-26; Luk 8.40-56)*

21 Managə Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa cwaragə bi gə bərwa gəra managə kuray gə bəle dugədəw də ka-lê bi da, nare nañ dayar gandəw bi managə kuray di bəwâ. **22** Mwom da, abe mən gə gə 'ogəw Jayrus, anji i geche gənə kulə gaba amsa Mārī gənə nare nê Juwib day,

swa hara. Me managə anji bo dərəw ca yêr Jesu da, anji əndər dodə dərəwə ²³ me mərgəw nəm ba da: «Hare de! Hare de! Durmən womər naqə, ilə dara mara le. Hare, məhə bwdxə əsam dədəhara kal də 'ywana labiya me də damna nəm bəra.» ²⁴ Me Jesu so ha gə abe di. Nare naqə bow ha gandəw me dəmdəw pəqin mad mad managə haralə di.

²⁵ Managə nare nə gərə nə ta di dwaragələh da, deme mən də bare ha sədəhneyem aliya mwaj dii sər kaw ilə me. ²⁶ Tandi hoy sədə naqə managə harba gə doqtər sədəgələh, meyendə əsədə bam pad kaw, 'yo labiya bədəh. Ərə, bare di cor ha sədəh naqə bi. ²⁷⁻²⁸ Me managə deme di doy gwale gə gə way dara Jesu mwom da, tandi waya dusədələh ba da: «Dee nə bəlnə i barge duwa məra kaw, nəhə ha 'ywa i labiya.» Yande da, deme di hara gə ənlanga Jesu tarəwəh nare dwaragələh bəl gə Jesu barge duwa. ²⁹ Mana gə ta-lə dog, bare hara duwa di dəbəh dodəh me ca. Tandi kaw 'ocən dog dara ba də 'yo i labiya dəm. ³⁰ Me mana gə ta-lə dog da, Jesu kaw 'ocən dara dwana duwa də yab ba gandəh yaa bam. Ərə anji co dərəwə tarəwəh bi yər gə nare di me urgə ba da: «I wi me bəl barge ni mo?» ³¹ Me woni gərsəh gwale duwa cow ləh diyə wayəw ba da: «Məhə yər nare di gərə naqə, cendi dəmdər gandəm daa pəqin mad mad ta me, məhə ur aba bələm dəng tug mo?» ³² Me Jesu kal səw 'wunjbə tulbəw dara gaa baa yər gə gun gaba bələw di. ³³ Ərə deme də idə bələw di, laqə aldə*, sədə sadədə daa tag tag, dara tandi 'ocən mani nəhə yala alal gandədəh di, me tandi hara əndər dodəh Jesu dərəwəh me wayəw gwale dəra səw daa pad. ³⁴ Me ərə anji waydəh ba da: «Chidən ni, dəh kala dusi dənəh yande da, dəh 'yo bələh dəm. Ha labiya, mwom diya di kaw kaliye dəm.»

³⁵ Managə Jesu iləh wayadə deme di gwale di ləh sənə da, nare nəhə yab swa kərəh nəhə Jayrus-ləh, me cendi wayəw Jayrus ba da: «Durməm di mare dəm. Hoy Abə gələnin mani di haraləh pəqin bədəh.» ³⁶ Me Jesu doy gwale day di com, me anji wayəw Jayrus ba da: «Kal ala laqə dəi me kal dusəm mən dənəh.»

³⁷ Me managə Jesu so dara hara kərəh nəhə Jayrus-ləh da, anji əmgə nare nəhə dee bwaw di hara gandəw bam, me kal i nəhə Piyer me Jak day gə chendəw gə Jāh me məraha gandəw. ³⁸ Managə cendi hara yala managə ciri dənəh Jayrus-ləh dəm da, Jesu 'yo nare nəhə mən iləh nulələh, me nəhə yab da iləh swaja wuyu me. ³⁹ Anji gandəh kərəh me waygə nare ba da: «I dana me anəh nul naqə yande mo? Dwe də more di mare bədəh, me tandi i i nuni.» ⁴⁰ Managə nare ba gə doy gwale gənəh Jesu duwa gətə da, cendi aləw mənəh. Mwom da, anji 'yor nare nəhə gərəh di bam iche, me wol dwe di abadəh day gə idəh me woni gərsəh gwale duwa nəhə subu di me məra, ha gandəw. Anji gandəh managə dwe di gəndədələh. ⁴¹ Anji yəh dwe di əsədəh me waydəh ba da: *Talita kum!* Gəndəw dəh biyəh way ba da: *Dwe də more, nəhə wayi: So daa!* ⁴² Mana gətəh ta-lə dog, dwe di soha daa. Dwe di, aliya dəra i mwaj dii sər. Ərə, nare

* ^{5:33} 5.33 Managə pama gə bii gə 'woo gənəh Moyis ləh da, nare nəhə Juwib day-əh da, deme wala dəra gaba yəhə bare-yəh baa baa, labaa mwom gə bare hana sədəh da, deme di acqəh nare nəhə Juwib dərəgələh (Lebitik 15.19-30). Bii gə 'woo way ba da: Gun gə deme dətə da di bəlnəh səw da, anji kaw cor gə acqəh me ca. I dara yande me deme neyem gaba ganda iche hara gə kwandəh bədəh managə bare ha nəm sadəh səqə. I dara yande me managə maana dəh ka di ləh da, deme di, algə mani nəhə tandi dee neyem gaba alaqə bədəh ta di: Tandi hurəh nare dwaragələh me ha bələh nəm gə gun gə urəh dəra ta di. I ya ta di me laqə aldəh nəm naqə.

pad nê ilê me yêr mani nê daña nê Jesu algə di da, laña algə nañe, me cendi dəbə yêr kêmâ duwa. ⁴³ Me Jesu kaw yêgədə sumdâgə nañe dara cendi ba cəmnâw gun mani nê baa algə ka di daa bêdê. Me anji waygə dang ba: «'Yanadə dwe di mani nê wama.»

6

Nare nê Najared gən̄ Jesu gwale duwa bam (Matiyâ 13.53-58; Luk 4.16-30)

¹ Targin dang da, Jesu swa kala ciri də Kapernom bam me hara gera managə Najared, i ciri də tanga anji əsər lê bag. Woni gərsâ gwale duwa kaw bwaw yala gandəw me ca. ² Me managə wala gaba bwa gwayni-yê da, anji ha managə kulə gaba amsa Mâři-yâ me kal səw gəlgə nare gwale gənâ Mâři duwa. Nare nañ nê doy gwale duwa di da, gwale di 'yagə ərmə nan, me cendi way ba da: «I wi me gələw duwa mani nê ta di pad yande mo? 'Wacna duwa gə mani di da, i man yande mo? Anji 'ywaw i woy mo? Dwana duwa də idə ala mani nê daña nê ta di da, 'ywadə duwa i woy yande bara? ³ Bag da, anji tanga i aba pəlbâ habde gaa bêdê mo? Anji i Mari gorəndədə, anji i nê Jak day gə Jose chandragə, me nê Juda day gə Simō di chandrage, me chamraw nê namde kaw ilê ganandə ka.» I dara yande di me nare nê Najared di gən̄ nəm gaba kala gə dusərəgə managə Jesu dəwâbam. ⁴ I ta di me anji waygə nəm ba da: «Gun gaba cəmâ Mâři bəw da, i nare nê dang məra me aləw horəmbâ cendi. Me wařaw duwa gang nê dam gandəw ciri dədə mən, labaa chamraw duwa gang nê dam gandəw kərə mən kaw, aləw horəmbâ bêdê bag.» ⁵ I dara yande me Jesu bogə əsav i nare nê woməre nê yab dədəgələ məra me sogə nəm daa mwom day-â, me anji neyem gaba ala gə mani nê daña nê dang managə Najared bêdê. ⁶ Me anji ərəm nañe dara nare gən̄ gaba kala gə dusərəgə managə dəwâbam.

Jesu kəjə paja duwa nê mwaj dii sər (Matiyâ 10.1,5-15; Luk 9.1-6)

Dang bi da, Jesu so ha ciri də dine nê managə Najared tulbâdələ baa baa dara gələgə nare mani. ⁷ Me wala mən da, anji 'waga paja duwa nê mwaj dii sər di səwə me anji so kəjəgə sədəgə sər sər dara cendi ba hana asənaga nare berni. Anji 'yagə dwana da idə 'ywara gə dundi də acñe bam me ca. ⁸ Anji waygə ba da: «Unə mani nê wama əsərangə bêdê, unə sag gaba hara məjəni-yê bêdê, unə gursə əsərangə bêdê. Me unə i cilang əsərangə ⁹ me hurna gəbande gədrangâ. Me barge da, layna i mən mən məra.» ¹⁰ Anji waygə dang bi dara mani nê cendi ba hana alnagə: «Ciri də mən də yinâng gə dwani kərə dərə-lâ da, cəmnâ daa hana managə ciri də dangə bêdê, me damna lâ managə ciri də ta-lâ jang bedəna gə wala gaba swa kala gə ta di neyamna nəm ba. ¹¹ Me managə ciri də anə dəmnə lâ me nare dəra urnâng bêdê me gənnə dwaya gə gwale dan bam me da, swana daa, hana pii, kalna ciri də ta di me bwabnagə nare dəra usəsə gə gədrangə bwanagə dodâ. Managə anə alnagə nare di yande da, cendi ha 'wacna dara Mâři səw ba 'yoləw dədəgələ bêdê.»

¹² Mwom da, paja nənə Jesu duwa di bəřin cəgədə ha me ha wayagə nare ba kalna acña day di bam me ba hane 'ywana Mâři dəm. ¹³ Cendi

'yorgə nare dundi də acne nan̄ bam me cendi bəlbəgə nare nê womere nan̄ swani sədəgələ me sogə nəm daa mwom day-ə sən̄.

*Gwale gənə made dənə Jā Batis duwa
(Matiyâ 14.1-12; Luk 9.7-9)*

¹⁴ Wala gə ta-lê da, Jesu suməw 'ogə nañe managə nare bədəgələ. Yande da, dole gə gə 'ogəw Erod Antipas kaw doy gwale gənə Jesu duwa di me. Nare nê mən da way ba: «I Jā gaba ala gə nare batem di me ba dəmə daa nare nê mare dwarzagələ anju. I dara yande di me anji i gə dwana də idə ala gə mani nê danya nê ta di.» ¹⁵ Nare nê yab da way ba i aba cəmə Māři bəw gə pii gə gə 'ogəw Eli, me nare nê yab dang da way ba i aba cəmə Māři bəw mən gə wun ya woni cəmə Māři bəw nê pii di de. ¹⁶ Managə Erod ba doy yande da, anji way duwa ba da: «I Jā Batis gə tanga nê saw dəw 'yēw bam ka di, me dəmə daa nare nê mare dwarzagələ anju.»

¹⁷⁻¹⁸ I sədə, Erod tanga yə Jā asəw dange. Anji giy nare yəw magədəw asəw dange-yə dara gwale gənə deme də gə 'ogədə Erodiyad, də Erod chəbədə chendəw gə Pilib-lê di. Yande da, Jā di wajəw Erod di le baa baa ba da: «Əjəm da, bii ənda gə 'woo-lê da, dee mə neyem gaba chaba gə chendəm diyamo di bədə.» I dara yande me Erod magədə gə Jā asəw nəm dange-yə. ¹⁹ Me Erodiyad di kaw, dusədə womən nañe managə Jā dəwə. Tandi əlwə me ur ba də 'yēwe me ca. Me tandi 'yo bərmə gaba 'yaw di bədə sən̄ ²⁰ dara Erod di kaw wor yəw Jā di jaweye sən̄. Anji 'ocn̄ dara Jā ba i gun gə təba Māři dərəwə, me ba i aba kəbə Māři bəw gə bərmə duwa me ca. I ta di me anji aləw gə mani mən tenene dang bədə di. Me managə Erod di ba dwayna gwale managə Jā bəwə da, anji 'ocn̄ mani mən nə ha ala bədə. Yande pad kaw Jā gwale duwa di 'yoləw Erod di le.

²¹ Me wala mən da, Erodiyad di 'yo bərmə gaba 'yaa gə Jā di. I wala gaba ala sii 'ywala gə yaa gənə Erod duwa-lê. Anji dorbə mani nê wama dara 'yagə nare nê anji 'wagagə di. Anji 'waga i nare nê gechide nê ciri duwa dədə, me gechide nənə asəngar day me nare nê ladəbe nê Galile me ca. ²² Mwom da, dwe də more də i Erodiyad durmədə gandə managə kule gə cendi dam lâ di, me tandi ńarə nare dərəgelə. ńarə dəra di 'yolə nə Erod day gə nare pad nə dam ilə wama gandəw mani di le. Dara yande da, Erod so wayə dwe də more di ba da: «Wayən daa mani nê dərəy urgə, me nê ha 'yay gandagə.» ²³ Dang bi, anji sərgədə səw ba da: «Nê ha 'yay mani nê də ha urən di le, inam i dwāři ni tulde kaw, nê ha sawa 'yaye.» ²⁴ Dwe də more di dəmə iche, me gəra wayde idə ba da: «Nê urnəw i na mo?» Idə di codə lê diyə ba da: «Urəw Jā gaba alagə nare batem di dəw.» ²⁵ Me dwe də more cwara bi kalang managə dole di səwə, me tandi wayəw ba da: «Nê ur ba mə sawnan Jā gaba ala batem di dəw asənan managə subura-lê 'yanan caga caga ka.» ²⁶ Ərə, dole di səw mar bam ledede, me anji neyem gaba əmədə mani nê tandi urəw di bam bədə, dara anji dee sərgədə i səw managə nare dərəgelə. ²⁷ Mana gə ta-lê dog, anji wayəw asəngar gə mən ba hana sawnaw Jā dəw hane nəm. Mwom da, asəngar di so ha managə kule gə dange-yə sawa Jā di dəw ²⁸ asa managə subura-lê me 'woo hara nəm 'yadə dwe də more di, dwe də more di yə dii di asəngar əsəwə me cəm 'yadə idə. ²⁹ Targin̄ dang da, woni gərsə gwale

gənə Jā duwa di dwaya gwale di yande me cendi swa hara u kumbə dənə Jā duwa di ha nəm asa munə-lâ.

*Jesu 'yagə nare nê dubu jii mani nê wama
(Matiyə 14.13-21; Luk 9.10-17; Jā 6.1-14)*

³⁰ Managə paja nənə Jesu duwa cwara day gə biyə gaba asa berni-yə da, cendi dayar managə Jesu səwâ ilê wayaw mani nə ba gə alagə me mani nə ba gə geləgə nare di me pad daa. ³¹ Me mana gə ka-lâ da, nare nə so cendi sədəgələ ka kaw ilê haralâ naŋe, me nə hara dara 'ywagə kaw gərə naŋe, me əmgə bərmə gaba wama gə mani bam me ca. Mwom da, ərə Jesu waygə woni gərsə gwale duwa ba da: «'Yeni, hane, dê harang bam mənandə, me anə ha bwa gwayni lâ hiŋe me.» ³² Mwom da, cendi nagə managə bərwa dalawə, cendi məra, me cilangəgə kuray gə bəle dara ba gə ha nəm bam hiŋe məndage. ³³ Me nare naŋ yərgə hara lâ me 'ocnəgə com me ca. Yande da, nare naŋ nə ciri-yə pad wa gə gədragə yaa Jesu day gə nə paja duwa di dərəgələ managə cendi ilê haralâ di.

³⁴ Managə Jesu ba chēē dodə bərwa-lâ da, anji yər nare nə gərə ilê mana gə ta-lâ dəm. Me Jesu yər nare di ɳagəni day, dara cendi wun ya dəmənje nâ aba gamagə ilê bədət ta de, me anji gəlgə mani naŋe.

³⁵ Managə dawa ilê pagaralə dəm da, woni gərsə gwale duwa di hara tuləwə ib me wayəw ba da: «Dawa di yala pagare dəm. Mana gə ka-lâ di kaw, i bam. ³⁶ Yande da, kal nare di daa dəm, kalgə gə hana managə ciri də dine-yə labaa də gechide-yə də i tulbəndə-lâ ka di gə hana kəlnə mani nə wama gə wamna.» ³⁷ Me ərə Jesu di waygə ba da: «Yande da, 'yanagə nare di mani nə wama 'yeni.» Me cendi cow lâ diyə bi ba da: «Me gaa nə hanin kələ mapa i gə gursə də idə ala gə giyə wala aru sər ka di, me nə 'yagənin gə wom nəm mo?» ³⁸ Jesu waygə bi ba da: «Anə i gə mapa əndi na ilê mo? Hana, yarna.» Cendi yər me cow wayəw lâ diyə ba da: «Nə inin gə mapa jii me goche sər me ilê.»

³⁹ Yande mwom da, Jesu waygə woni gərsə gwale duwa ba da: «Waynagə nare nə pad ta di, kalgə gə sabarna dodə jiga jiga me gə damna dodə managə chemde nə bəra nə i ta di dədəgələ.» ⁴⁰ Mwom da, nare di sabar dam dodə sədəgə neyem aru me gənən jii me. ⁴¹ Me Jesu di, lay mapa gə jii di me goche nə sər di me əsəwə me u dərəw daa me piy gə bəw lâ diyə. Mwom da, anji bolbə mapa di dodə, me 'yagə woni gərsə gwale duwa dara ba 'yanagə nare di. Anji əsgə woni gərsə gwale duwa goche nə sər lâ diyə. Ərə, cendi əsgə nare nə gərə di mapa di me goche di me wom. ⁴² Nare nə gərə nə pad ta di wom mapa gə ta di gə goche di əbdə, ⁴³ me mapa di me goche di me wor bəl dodə. Mapa di gə goche nə wor dodə di, gə laygə 'wonbə kərange mwaj dii sər bi. ⁴⁴ Me nare nə woni wama mapa di me goche di me dwarzagələ da, abje neyem dubu jii.

*Jesu ha managə nimi dədəgələ
(Matiyə 14.22-23; Jā 6.15-21)*

⁴⁵ Mana gə ta-lâ dog da, Jesu waygə woni gərsə gwale duwa gə dwana ba nagəna managə bərwa-lâ me ba cilangəna kuray gə bəle di daa, me ba hana dərəwə alə, kuray dugədəw də ta-lâ də əjə ciri də Bedsada. Dawa də ta di-lâ kaw, baa ha cagəda nare nə ta di i daa dəm. ⁴⁶ Me anji

cêgédə nare di daa, me kal səw ha naga hara daa kura-lâ dara amsa gə Mäři.

⁴⁷ Managə mana ba urjin dəm da, woni gərsə gwale duwa da, yalagə gə bərwa di i managə kuray don duwa-lâ dəñ səñ. Me Jesu duwa da, wara i mənaw mana gə daa wayni-yə səñ. ⁴⁸ Anji yər woni gərsə gwale duwa di 'waya gə bərwa di womgə nañe dāra gale di wada hara əjəgele. Mana gə ta-lâ da, gə manapər da, Jesu swa hara châh kuray-â di me ha gə gədaw nimi dədəgələ əjəgə nəm. Me managə anji ilê dara cilangə woni gərsə gwale duwa di lê da, cendi yərəw hara gə nimi dədəgələ di. ⁴⁹⁻⁵⁰ Cendi pad yərəw yande me ərəm gaa ba i dundi me ba hara tandi. Laña algə nañe me cendi sojə ruru. Mwom da, Jesu di waygə daa kalang ba da: «Yinə sədəng wayna, i əndi! Lañna bədə!» ⁵¹ Anji nagə bərwa di-lâ, dam dodə managə tuləgələ, me gale di cəbə dodə. Mwom da, woni gərsə gwale duwa di, ərəmdə nañe. ⁵² I dara cendi 'ocñ mani nə Jesu dee alagə pii əsəgə mapa lâ di gəndəgə bədə səñ. Cendi gəñ 'wacñə gə mani gəndəgə bam.

Jesu so nare nə woməre daa (Matiyâ 14.34-36)

⁵³ Managə Jesu day gə nə woni gərsə gwale duwa cilangəgə kuray gə bəle di bam dəm da, cendi yala i managə wama gə Genejared-lâ. Cendi dəndə bərwa di gawsəni-yə. ⁵⁴ Me managə ba gə chəgədə dodə managə bərwa-lâ da, nare nə wama gə ta-lâ di 'ocñ Jesu di com. ⁵⁵ Me ərə nare di bəriñ wa ha managə ciri də wama gə ta-lâ baa baa. Mana pad gə nare dwayna Jesu ba yala lâ da, gə layəw nare nə woməre gə gəsabe day nə 'yaa hara nəm. ⁵⁶ Managə ciri də gechide-yâ labaa da dine-yâ labaa da bani cwañ cwan-yâ də Jesu ha lâ baa baa da, nare layəw nare nə woməre bow gandagə dərəwə manə gaba dayara-lâ me mərgəw ba kalna nare nə woməre di ba bəlnə i barge duwa bəw məra. Me nare pad nə bəlbəw da, cendi 'yo labiya.

7

I mani nə woy me com gun gə acñe Mäři dərəwə di mo? (Matiyâ 15.1-20)

¹ Nare nə gə 'ogəgə Parise me nə yab dang woni gələ bii gə 'woo gənə Moyis duwa, cendi swa managə ciri də geche dəJursalem-mə, hara gərə dam Jesu tuləwə. ² Me cendi yər woni gərsə gwale gənə Jesu duwa nə yab wom mani gə əsəragə nə acñe. Əsəragə nə acñe, gəndəw də biyə da i: cendi wom mani dəban wiya gə əsəragə bam ladə ya hada dənə nare nə Juwib ba də ərəm nəm de. ³ Bag da, nare nə Parise di me nare nə dang pad nə Juwib di me da, lañdə i hada dənə mwagrəgə nə pii di le, i dara yande me cendi wi əsəragə bam ladəle do me wom gə mani səñ. ⁴ Managə cendi swanay sug-lâ kaw, cendi sabə sədəgə bam ya te hada day-â de do me wom mani səñ. Cendi langə mani nañ nə dang nə ala nə hada day-â di le, ya wiya day gə mani woni wama mani me woni chaa mani me ta de. ⁵ I yande di me, nare nə Parise me woni gələ bii gə 'woo di me ur gə Jesu ba da: «I dara na me woni gərsə gwale dəma di al mani nə wundər gə hada dənə mwagərandə bədə yande mo? Cendi wom mani gə əsəragə nə acñe bəriñ, dana mo?» ⁶ Ərə Jesu cogə lâ diyə ba da: «'Yeni nare nə

gwale 'yol bədəngê, me dusərêng də korgin i jiga nê ga! Esayı tanga jangə gwale gə Mäři wayew dara darang pii di da, i sədə 'yang. Anji way ba da: <Nare nê ta di alən horəmbâ i gə bədəgə məra,
me dusərâgə də korgin da, i jiga gandən.

7 Cendi gəlgə kwandagə i gwale gənê nare day məra.

*I dara yande me hərwən day di
i mani nê pəgın yande yag.>*»*

8 Jesu waygə bi ba da: «'Yeni da, anê kala bii gə 'woo gənê Mäři duwa bam, me anê dam managə hada dənê nare day-â. **9** Əw, anê 'yo bərmə gaba gənê gə bii gə 'woo gənê Mäři duwa bam bəriñ dara gama gə hada dan! **10** Ərmənê ladəle! Moyis way managə bii gə 'woo-lə ba da: <Algə nə abam day gə im horəmbâ†, anji way dang bi ba da: <Gun gə cadəbəna abəw labaa iw da, ur i 'yaa bam.>*‡ **11** Me 'yeni, anê gəlgə dan nare ba neyamna gaba wayagə abragə labaa idəgə ba da: <Mani nê əsənə nê dee nê 'yang dara ba nê wanangê di, nê u bən 'yaw i Mäři korban dəm, gəndəw də biyê i sarga.> **12** Yande da, anê kalgə nare bərmə gaba ala dwani gə abragə bədə me gə idəgə bədə me. **13** Yande bi kaw, anê yə hada dan ladə me anê meyendə gə gwale gənê Mäři duwa bam. Me anê al mani nañ dang nê acñe nê wun yande bi.»

14 Ərə, Jesu di 'waga nare nê gərə di səwə bi me waygə ba da: «'Yeni nê pad ka diya, kalna sumdəng ladə me 'wacqana gwale ni gə nê ilə wayang gandəw lê ka di gəndəw! **15** Mani mən tenene nê swa iche me gandə ha gun səwə me cow gə acñe Mäři dərəwə da, ilə bədə bəriñ. Me i mani nê swa gun dusəw də korgin-yê me i woni cwaw gə acñe Mäři dərəwə cendi. [**16** Kal gun gə sumdəw woni dwaya gwale inalə da, kaləw a dwayna!]»

17 Bam mwom da, Jesu so kal nare nê gərə di dəm me ha ulay. Me woni gərsə gwale duwa cor urəw gwale gə diri gə anji dee wayaw caga ka di gəndəw. **18** Me anji waygə ba da: «'Yeni kaw, anê i woni 'wacqna mani gəndəgə bədə yande me mo? Mani nê swa iche me gandə ha gun səwə da, neyem cwa gun gə ta di gə acñe Mäři dərəwə bədə. Anê 'oçn yande bədə ba? **19** Mani nê ta di gandə ha i managə gun dusəwə bədə, me cendi gandə ha i nudəwə, me dang bi da, cendi gandə ha i bam mana gaba 'wada-lâ.» Yande da, Jesu way daa ba mani mən tenene nê wama nê co gun gədəw gə acñe Mäři dərəwə da, ilə bədə. **20** Me anji waygə dang bi ba da: «I mani nê swa gun dusəw də korgin-yê me i woni cwaw gə acñe Mäři dərəwə. **21** I managə gun dusəw də korgin-yê me ərmə pad gə acñe gə i ka di swa-lê: delme də idə kanja abje labaa namde, miini, 'yaa gə gun gə urə dəmə, **22** 'ya gə gun diyamo, labaa jam tərəw, urə gə mani nañ, dusi də acñe, kojəgə də idə lama mana, ala gə mani nê al jawe, haarni, widəru, 'waga gə sii, ala gə mani dəban ərmə gə gəndəgə. **23** Acña pad gə ta di swa i gun dusəw də korgin-yê me cow nəm gun gə acñe managə Mäři dərəwə di.»

*Deme də i Juwib bədə me Jesu wadə lâ
(Matiyə 15.21-28)*

* **7:7** 7.7 Esayı (Esaïe) 29.13 † **7:10** 7.10 Kərara gə daa (Exode) 20.12, Deteronom 5.16 ‡ **7:10**
7.10 Kərara gə daa (Exode) 21.17, Lebitik 20.9

24 Dang da, Jesu swa daa kala mana gə pii di bam me hara yala i managə wama gə Tiir-â. Anji gandə ha kərê managə ciri də mən-lê me ur dara nare ba 'wacñana hara duwa gə kərê di bêdâ. Me nare di 'ocñ com dara anju ba yaalê kərê. **25** Yande da, deme mən də durmâdə dundi də acñe gəldə dərədə dwaya gwale duwa me tandi swa kalang hara əndər dodâ Jesu dərəwê. **26** Deme də ta di i Juwib bâdâ, gə yâdə i managə Siri də i managə wama gə Penisi-yâ. Tandi amsə Jesu dara ba 'ywarnadə durmâdə dundi də acñe bam sədâ. **27** Jesu codə lê diyê gə gwale gə diri waydə ba da: «Kal dine woni ciri gə wom mapa day êbdə ladəle, dara laya gə mapa gənâ dine day 'yagə grade bam da, ladə bêdâ.» **28** Ərə deme di wayəw ba da: «Aba ciri ni, þag da, grade di wom i mapa gə þolbâr dine əsəragələ bor dodâ tabəl gəndədələ.» **29** Anji waydə bi ba da: «Dara gwale diya gə ta di da, dundi də acñe di gandə bam durmây di sədâ dəm. Hale ulay diya-lâ dəm!» **30** Deme di so ha ulay me gəra ha 'ywa durmâdə di ilâ dodâ solbâ-lâ me, dundi də acñe di kaw gandə bam sədâ dəm me ca.

Jesu so gun gə dugəre daa

31 Dang kaw, Jesu so daa kal wama gə Tiir bam. Anji ha gandə gə Sidō dədâ me cilangâ gə wama gə gə 'ogəw «Ciri də mwâj» dəwâ. Me anji ha nəm əjə kuray gə bəle gə Galile-yâ sən. **32** Mana gə ta-lâ da, nare 'wow Jesu abe mən gə dugəre gə way gwale ladə bêdâ hara nəm. Me nare di amsə Jesu ba da: «Asə əsəm dəwâ!» **33** Jesu wol abe di ha nəm bam hiñe nare nê gərə di tulâgələ. Anji hurâ dunəw ka me kam managə sumdâwâ, dəng da þəsə lade dunəwâ me bəl gə abe di dilesəw gə dunəw də lade ilâ di. **34** Mwom da, anji u dərəwâ yêr gə siyaya gə daa, me bii goche me wayəw abe di ba da: «Epata!»; gəndəw də biyê ba da: «Təñər bam!» **35** Mana gə ta-lâ dog da, abe di sumdâw tiñər bam, dilesəw kaw awrar daa, me anji cor way gwale lade pərang me ca. **36** Mana gə ta-lâ da, Jesu yəggədə nare pad nê ilâ di sumdâgə ba hana cəmnâw gun daa bêdâ paa paa. Me managə anji wajəgə yande kaw, cendi ha cəməgə kwandagə daa pii pii com, **37** dara mani nê anji algə ka di da, 'yagə ərmə gə geche nañe bəriñ. Yande da, cendi way ba da: «Mani duwa pad nê anji algə da, i nê lade nañe. Anji tingə nare nê dugəre sumdâgə bam me, nare nê məm bədəgə daa me ca!»

8

Jesu 'yagə nare nê dubu wodə mani nê wama (Matiyâ 15.32-39)

1-2 Wala mən dəng bi da, nare nê gərə nañ dəng dayar Jesu tuləwâ. Cendi al i wala subu gandəw me mani day nê wama 'yeñ bam. Mwom da, Jesu 'ogə woni gərsə gwale duwa di səwâ me waygə ba da: «Dərən 'yəngənne dara nare nê gərə nê ka di. Cendi i gandən laba wala subu pad, mani day nê wama ilâ bêdâ. **3** Me nê kalmagə cwärna bi gə cherni yande da, cendi ha gabdara i bam bərmâ-lâ. Nê yab dwarzagelə da, swa i həñ.» **4** Mwom da, woni gərsə gwale duwa di cow lê diyê ba da: «Me caga da, də harang 'ywa mapa di i woy mana gə bam ka di me dâ harang 'yagə gə ha wama əbdâ nəm di mo?» **5** Jesu di cor urgə ba da: «Caga da, anê i gə mapa əndi ilâ mo?» Cendi wayəw ba da: «Mapa wurgəsubu ilâ.»

⁶ Yande mwom da, Jesu waygə nare di: «Damna dodâ, sənə dədâ!» Anji lay mapa gə wurgəsubu di daa əsəwâ, me aləw Mârī doche lâ diyâ, do me bolbə mapa di dodâ, me u mapa di 'yagə woni gərsê gwale duwa di dara ba əsənəgə nare di. Me woni gərsê gwale duwa di ya mapa Jesu əsəwâ me əsgə nare nê gərə di. ⁷ Goche nê dine kaw ilê bani, me Jesu *lay goche di* me piy bəw dədəgələ me waygə woni gərsê gwale duwa di ba da: «Əsənəgə nare di goche nê ta di lê diyâ me ca!» ⁸ Nare nê gərə nê ta di wom mapa gə ta di gə goche di əbdâ me ərə gəndəgə wor bəl dodâ bi. Woni gərsê gwale duwa di laya mapa me goche me nê wor dodâ 'wonbə kərange wurgəsubu bi. ⁹ Nare nê woni wama mapa gə goche nê ta di, i nare dubu wodə. I yande do me Jesu di kalgə nare di cəgədə ha nəm ulay day-ə sən. ¹⁰ Ərə, anji day gə nê woni gərsê gwale duwa di nagagə dam bərwa-lê me hargə nəm managə wama gə Dalmanuta-lê.

Nare nê Parise ur Jesu ba alnagə mani nê dana (Matiyâ 16.1-4)

¹¹ Me nare nê gə 'ogəgə Parise hara 'yo Jesu me gagə gandəw gwale gaba gərsəw. Cendi urəw ba da: «Alnin mani nê dana mən nê gəl dara i Mârī me giyəm anju!» ¹² Mwom da, Jesu bo goche gə geche me anji waygə ba da: «I dara na me nare nê caga di urən mani nê dana mo? I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw dəng bi: Cendi ha yara mani mən nê dana nê urgə di bədâ.» ¹³ Me ərə Jesu so kal nare nê Parise di bam. Me anji day gə nê woni gərsê gwale duwa di hargə naga bərwa-lê bi me hargə nəm kuray dugədəw də alâ ta-lê.

Gwale gənə lebər gənə nare nê Parise day (Matiyâ 16.5-12)

¹⁴ Me woni gərsê gwale gənə Jesu duwa nəmə laya gə mapa nan əsəragələ bam, cendi 'woo i mapa mən məra asalə bərwa di-lê. ¹⁵ Jesu duwa da, waygə dara mani nê cendi ba alnagə: «Dwayna, asəna angal dan ladəle dara lebər gənə nare nê Parise day me gənə dole gə Erod duwa me ca!» ¹⁶ Yande da, cendi wajə bulâ day-ə gaa anji ba way i dara mapa day ba ilê bədâ di mo? ¹⁷ Jesu 'ocn ərmə day di com me waygə ba da: «I dana me anə wajə bulâ dan-ə ba anə i gə mapa ilê bədâ di mo? Anə wor 'wacna mani gəndəgə sən mo? Dədəng woye ba? I dana me anə gən 'wacna gə mani gəndəgə bam yande mo? ¹⁸ Dərəng ilê me anə yərgə mani bədâ yande mo? Sumdəng ilê me anə doy gə gwale bədâ, dana mo? Dusərəng gwong daa managə mani-yə bədâ mo? ¹⁹ Ərmənə: Pii, managə nê bolba mapa gə jii me nê əsəgə nare nê dubu jii di me gəndəw wara dodâ, anə laya gəndəw də wara dodâ 'wanba kərange əndi na mo?» Cendi wayəw ba: «I mwaj dii sər.» ²⁰ «Me managə nê bolba mapa gə wurgəsubu dodâ me nê əsəgə nare nê dubu wodə di me gəndəw wara dodâ da, anə laya gəndəw də wara dodâ di 'wanba kərange əndi na mo?» Cendi way ba: «I wurgəsubu.» ²¹ Anji waygə ba da: «Mani nê ta di gəndəgə di, anə 'ocn bədâ hurəg sən mo?»

Jesu so abe gə dərəw buu daa

²² Managə Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa hargə gər managə Bedsada mwom da, nare walaw abe mən gə dərəw buu hara nəm, me

cendi amsəw dara anji ba bəlnâw gə əsəw. ²³ Mwom da, Jesu yə abe gə dərəw buu di əsəw, woləw ha nəm ciri gogər dəra-lâ, me anji bəsəw lade managə dərəwə me bo əsaw dəwə me urəw ba da: «Gaa mə yər mani mo?» ²⁴ Me abe gə dərəw buu di tinq dərəw daa me way ba da: «Nê yər i nare; nê yərgə wun ya habde de, me ilə harbalâ.» ²⁵ Jesu di cor bo əsaw abe gə dərəw buu di dərəwə dang bi, me managə abe di tinq dərəw bam dang bi da, anji 'yo labiya me yər mana ladə pərang me ca! ²⁶ Me Jesu wayəw ba da: «Cor ha ulay dəma-lə dəm, me u bərmə gə ciri də Bedsada di dədə bədə!»

*Jesu i Dole gə Māří biyəw gə Kris di
(Matiyə 16.13-20; Luk 9.18-21)*

²⁷ Mwom da, Jesu day gə nê woni gərsə gwale duwa di sogə gandəgə dara hara managə ciri də dine nê i ciri də gə 'ogədə «Sesare dənə Pilib» tulbədələ. Me managə bərmə-lə da, anji so ur woni gərsə gwale duwa ba da: «Caga da, nare di way ba nê i wi bag mo?» ²⁸ Me woni gərsə gwale duwa di wayəw ba da: «Nare nê mən da, way ba mə i Jā gaba alagə nare batem; nê yab da, way day ba mə i aba cəmə Māří bəw gə Eli, nê yab dang bi da way day ba mə i woni cəmə Māří bəw nê pii di gun day gə dang.» ²⁹ Anji urgə dang bi ba da: «Me 'yeni dan da, anə way ba nê i wi bag di mo?» Ərə Piyer wayəw ba da: «Əjəm da, mə i Dole gə Māří biyəw gə Kris di.» ³⁰ Mwom da, Jesu yəgədə woni gərsə gwale duwa sumdəgə dara cendi ba cəmnâw gun mən gwale gə ta di daa bədə.

*Jesu day gə nê woni pama tarəw da, ha gələ i dərin
(Matiyə 16.21-28; Luk 9.22-27)*

³¹ Dang bi da, Jesu so waygə woni gərsə gwale duwa di daa pərang ba da: «Əndi gə Gun gorəndəw di, nê ha gələ dərin naqə. Gechide nənə nare nê Juwib day me gechide nənə woni bwasa Māří day me woni gələ bii gə 'woo gənə Moyis duwa me ha urən bədə, cendi ha 'yan bam, me wala gə subu-lə* da, nê ha dəmə daa nare nê mare dwəragələ.» ³² Managə anji waygə daa yande pərang mwom da, Piyer woləw ha nəm bam tulin-yə hine me ha swagədaw nəm. ³³ Me Jesu cwa dərəw yər woni gərsə gwale duwa di me sogədəw Piyer ba da: «Ha bam ched tulənə, Sidan ga, ərmə dəma da, wundər gə ərmə gənə Māří duwa bədə, me wundər i gə ərmə gənə nare day.»

³⁴ Ərə Jesu 'ogə nare nê gərə day gə nê woni gərsə gwale duwa səwə me waygə ba da: «Gun gə urnə baa pamna tarən da, a ərmənə dəw duwələ gang bədə, me unə habda duwa gə dagəla dəwə me pamnan nəm.[†] ³⁵ Gun gə urnə bələ gə səw daa sənə dədə ka da, anji gənə bələ gaba dama gə dərəw bəriñ di bam. Me gun gə gənənə bələ duwa gə səw sənə dədə ka bam daran əndi me dara Nō də lade di me da, anji ha 'ywana bələ gaba dama gə dərəw bəriñ di le. ³⁶ Gun da, dee 'ywana mani nê sənə dədə ka pad le, me 'ywana bələ gaba dama gə dərəw bəriñ bədə da, ladni duwa ilə woy

* **8:31** 8.31wala gə subu-ləNare nê Juwib asə wala da, asə i dawa. Dawa də mani alalna lə da, cendi asə i wala mən dəm. I ta di me Jesu mar gə bandradi me dəm daa munə-lə gə dəmas gə jomni da, cendi asə ba i wala subu dəm. † **8:34** 8.34 unə habda duwa gə dagəla dəwə me pamnan nəm: Gəndəw də biyə way ba da: Gun gə ta di, kal a ina ib dara urə gə gələ gə dərin me made me ca.

mo? ³⁷ Labaa, gun ha 'yaw Māřī i na dara kəlē gə bəlē duwa gaba dama gə dərəw bəriñ di mo? ³⁸ Nare nê caga ka i nê acñe, me nê woni cwaw Māřī taragə me. Gun gə woy woy gə alna jawe dara daran əndi me dara gwale ni me managə nare nê ta di dərəgələ da, əndi gə Gun gorəndəw di kaw, sanga nê ha alaw jawe yande di me wala gə nê cwarne gə 'ywagəda gənə Aban me gə Paja duwa nê daa me ca.»

9

¹ Me anji waygə gwale gə dfang ba da: «I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw dfang bi: Nare nê yab nê ilê dwařangə caga ka di, cendi ha yara Māřī lama duwa gə dwāřī gə dwana di gə dərəgə do me cendi ha mara sən̄.»

*Jesu səw kəlangar bam
(Matiyə 17.1-13; Luk 9.28-36)*

² Wala kubi tarəwə da, Jesu wol Piyer me Jak me Jā me məra, ha gandagə bam tulin̄-yē hiňe, managə kurə də hoy dədə bam hēň gə nare. Managə cendi i məndagə kurə dədə mwom da, Jesu səw kəlangar bam wun jiga managə dərəgələ. ³ Barge duwa da cor 'yogədə 'ywagəda gə al laňa naňe me wusə kāng. Wusənani gə ta di, gun mən kaw neyem alaw sən̄a dədə ka bədə. ⁴ Me jisgə yande da, woni gərsə gwale duwa nê subu di yēr woni cəmə Māřī bəw nê pii nê Eli day gə Moyis kaw ilê waya gwale-yē gə Jesu me.

⁵ Mwom da, Piyer wayəw Jesu ba da: «Aba gələnin mani, dē damang ka di da, ladə naňe. Yande da, kalnín nê dəngərəngnin kundi subu mana gə ka-lē di, mən ina dəma, me mən ina Moyis duwa, me mən dfang bi da ina Eli duwa me.» ⁶ Me gwale gə Piyer wayəw ta di da, anji way i gwale gə bərmə duwa bədə, dara anji day gə kwandaw di, laňa cor algə le. ⁷ Əřə cendi yēr siyaya mugə daa kədab, me doy gwale nəm siyaya di dalawə way ba da: «Anju gə ta di, i gorəndən, dusən urəw naňe. Dwayna gwale bəwə!» ⁸ Mana gə ta-lē dog, woni gərsə gwale gənē Jesu duwa di, yērbə tulbəgə, me cendi yēr gun mən gə dfang ilē bədə, me i Jesu di mən ilē gandagə.

⁹ Managə cendi ilē chēē nəm dodə kurə-lē di da, Jesu waygə woni gərsə gwale duwa cendi ba cəmnəw gun mani nê cendi ba yaragə gə dərəgə ka di gwale day daa bədə paa paa, bəraa kal anju gə Gun gorəndəw di ba dəmnə nəm daa nare nê mare dwařagələ ba. ¹⁰ Cendi gam gwale gə anji waygə di dusərəgələ, me urbə i sədəgə dara gwale gə «swa gə daa managə nare nê mare dwařagələ» di da, way ba i man mo?

¹¹ Dang da, cendi ur Jesu ba da: «Woni gəlē bii gə 'woo way ba Eli ba haralē ba do *me Dole gə Māřī biyēw di hara sən̄** di da, i dara na bag di mo?» ¹² Mwom da, Jesu waygə lē ba da: «I sədə, Eli di haralē ba, dara dfangərə gə mani pad gə bərmə day. Yande da, i man man me gə jangə Magtubu dənē Māřī-yē way ba Gun gorəndəw di baa ha gəlē dəriň naňe, me ba gə ha gən̄əw bam me mo? ¹³ Bag da, nê wayang: Eli di da, anji gəra dəm, me nare aləw mani pad nê dərəgə ur. I ta di me gwale gə gə jangəw managə Magtubu dənē Māřī-yē pii dara daraw di, yala alal nəm.»

* **9:11** 9.11 Malachi 3.23.

*Jesu 'yor dundi də acñe bam dwe səwâ
(Matiyâ 17.14-20; Luk 9.37-43)*

¹⁴ Manage Jesu day gə nê woni gərsâ gwale duwa nê subu di cwaragə yala manage woni gərsâ gwale duwa nê yab nê wor dodâ di sədâgəlê ib da, cendi yâr nare nê gəre nañ ilê gandagə liwgə daa, me woni gəlê bii gə 'woo gənê Moyis duwa kaw ilê gaga gwale-yâ gandagə. ¹⁵ Managə nare di ba gə yâr Jesu hara yala mwom da, sədâgə 'yolgə, cendi wa kalang saw Jesu dərêw daa dara alaw gə labiya. ¹⁶ Jesu di urgə ba da: «Anê gagə gwale gə woni gərsâ gwale ni da, i gwale na mo?» ¹⁷ Mwom da, gun mən nare dwarzagəlê cow lê diyâ ba da: «Aba gələnin mani, nê walam gorəndən gə dundi də acñe əməw waya gə gwale bam yala nəm lâ. ¹⁸ Mana gə woy-yâ woy-yâ kaw, dundi də ta di swanaw daa, əndâw i dodâ, bəw sugədəle me yidəbə sandaw me səw kaw mar bam woy pâgiñ kagaga me. Dee nê amsə woni gərsâ gwale dəma dara ba 'ywarnaw dundi də acñe də ta di bam kaw, cendi neyem 'ywaraw gandədə bədâ.» ¹⁹ Mwom da, Jesu waygə ba da: «'Yeni nare nê caga woni kala dusərêng dənê bədâ nê ga! Nê ha dama ganang ala wala əndi na do me anê ha kala dusərêng dənê səñ mo? Dusi dan də kala bədâ di, nê ha 'wodə dən bam bəraa mindi na mo? Walnan dwe di hane nəm!» ²⁰ Cendi walaw dwe di hara nəm, me manage dundi də acñe di ba də bo dərədə ca yâr Jesu da, tandi u dwe di gə dwana əndâw dodâ, dwe di habdə dodâ səña dədâ, me bəw kaw sugədə me ca. ²¹ Mwom da, Jesu ur dwe di abêw ba da: «Mani nê ta di aləw i mindi na mo?» Dwe di abêw cow lê diyâ ba da: «Mani di aləw i bəg manage anji wor nəm gə dənəni duwa ba. ²² Dundi də ta di bugədəw managə duwa-lâ me nimi-yâ me ilê dara 'yaw nəm ta di. Me dee mə neyamna gaba alaw maniye da, yâr ɳagəni nin me waninê!» ²³ Jesu wayəw ba da: «Dana me mə way ba <dee nê neyamna> ba mo? Gun gə kalna dusəw dənê da, nê neyem alaw mari pad le.» ²⁴ Mana gə ta-lâ dog da, dwe di abêw so soy marjaw daa nañ way ba da: «Nê kal dusən dəmə! Me wannə, dusi ni də kala di i bani səñ.»

²⁵ Manage Jesu ilê waya gwale-yâ gə dwe di abêw da, nare ilê haralâ dajara nañ nañ. Managə Jesu yêrgə yande da, anji əriñ dundi də acñe waydə ba da: «Dundi də idə əməw dwe waya gə gwale bam me dwaya gə gwale bam me, i əndi me nê wayi: Dəm bam dwe di səwâ, me cwaray dəwâ dəng bi bədâ dəm!» ²⁶ Mwom da, dundi so soy daa nañ, nongərə dwe di əndâw dodâ gə dwana, do me tandi dəm bam dwe di səwâ, kal dwe di wun gun gə mare. Nare nañ way dwe di ba mare. ²⁷ Me Jesu yə dwe di daa gə əsəwâ dara ba swana daa, me anji so dəbə daa.

²⁸ Mwom da, Jesu so ha kərâ. Me manage woni gərsâ gwale duwa ilê gandəw kərâ məndagə da, cendi urəw: «I dana me nenin da, nê neyamanin 'ywara dundi də ta di bam bədâ mo?» ²⁹ Jesu cogə lê diyâ ba da: «I gə amsa gə Măři məra me ba mə ha 'ywara gə dundi də ya ta de di bam gun səwâ.»

*Jesu way bi ba gə ha 'yaw me baa ha dəmə daa munə-lâ
(Matiyâ 17.22-23; Luk 9.43-45)*

³⁰ Ərə, Jesu day gə nê woni gərsâ gwale duwa sogə daa kal mana gə ka di bam, me cendi ha jəhə gə wama gə Galile dəwâ. Me Jesu da, ur dee gun mən

kaw ba 'wacnana bêdâ, ³¹ dara anji ilê gélégé i woni gërsê gwale duwa mani. Anji waygë ba da: «Əndi gë Gun gorëndëw di da, gë ha 'yan nare nâ gësgédé əsəragelê. Cendi ha 'yan bam. Me managë cendi dara 'yan bam da, wala gë subu-lê† da, nâ ha dêmâ daa nare nê mare dwarzagelê.» ³² Woni gërsê gwale duwa di 'ocñ gwale gë ta di gëndëw bêdâ, me cendi lañ urêw bam.

I wi me i geche mo?

(*Matiyâ 18.1-5; Luk 9.46-48*)

³³ Jesu day gë nê woni gërsê gwale duwa yalagë ciri dë Kapernom-mê dëm. Me managë cendi i kérâ da, Jesu urgë ba da: «Dee anê gagë gwale bërmâ-lê da, i gwale na mo?» ³⁴ Me cendi asëw gwale lê diyê bêdâ. Bag da, managë bërmâ-lê di, cendi dee gaga dara 'wacnä i wi me dwarzagelê da ba i geche mo. ³⁵ Ərə Jesu kal sëw dam dodâ 'waga woni gërsê gwale duwa nê mwaj dii sér dì sëwâ ib me waygë ba da: «Gun gë urnâ ba gëdënâ geche da, kal a cwana sëw gun gë i kwandaw nê pad ka di taragelê, me aba këjégë me ca.» ³⁶ Ərə Jesu di wala dwe gë 'yêng chëw dwarzagelê, ərə anji yew sëwâ me waygë woni gërsê gwale duwa ba da: ³⁷ «Gun gë yinâ gun gë wun ya dwe gë ka di de gë dwani dara daran əndi da, anji yen i əndi. Me gun gë yinén gë dwani yande da, anji yen i əndi mëra bêdâ, me yë i aba giyôñ di.»

Aba əlêndë bêdâ da, i gun ənda

(*Luk 9.49-50*)

³⁸ Jâ wayëw Jesu ba da: «Aba gélénin mani, dee nê yaranin gun mën 'ywara dundi dë acnë bam nare sëdâgélâ gë sumëm, me nê urânin dee ba nê əmâwnin i ala bam, dara anji i ganandë mën bêdâ.» ³⁹ Me Jesu wayëw ba da: «Əmnâw ala bam bêdâ. Dara gun gë alna mani nê danâ gë sumëm da, anji i gun gë ha waya gwale ni gë acnë kalang bêdâ. ⁴⁰ Gun gë əlnândë bêdâ da, anji i gun ənda. ⁴¹ I sëdë. Dwayna, nê wayang i gwale sëw dfang bi: Gun gë 'yanang nimi nê chaa dara anê ba i nare nénâ Kris duwa da, inam i mani-yâ bani yande hiñë mëra kaw, anji ha 'ywa gwayni duwa le.»

Gëñâ gë bërmâ gaba ala acnâ bam

(*Matiyâ 18.6-9; Luk 17.1-2*)

⁴² «Gun gë lamna i dwe mën gaba kala dusëw dënê kwandaw dwarzagelê alnaw acnâ-lê da, gun gë ta di, gë manaw kurâ dë jore dë nuu nañ kunîwâ me gë unâw alnaw managë nimi nê kuray gë geche-yê kaw, wome bêdâ sën. ⁴³ Inâ i əsêm gë mën me lamnam alnam acnâ-lê anju da, saw alëw bam! Hara gë mana gë bélâ gaba dama gë dérâw bërin-yê gë əsêm mën da, ladë nañ dfoy kala gë əsam lê ca me mêt ha nêm duwa dë 'ywa dëra budâ bam bêdâ bërin-yê di. [⁴⁴ Mana gë ta-lê da, dan dë idë mara bêdâ bërin dë idë wama nare kumbë day ilê, me duwa dë 'ywa dëra budâ bam bêdâ bërin ilê me ca.] ⁴⁵ Inâ i dëgëlam dë mën me lamnam alnam acnâ-lê tandi da, sawdë asëdë bam! Hara gë mana gë bélâ gaba dama gë dérâw bërin yê gë dëgëlam mën da, ladë nañ dfoy kala gë gëdam lê ca me gë ha asam nêm duwa dë 'ywa dëra budâ bam bêdâ bërin-yê di. [⁴⁶ Mana gë

† 9:31 9.31 wala gë subu-lê Yarna gwale gë ta di gëndëw dë gë biy managë Markə 8.31magtubu gëndadë dë dodâ-lê.

ta-lê da, dan də idə mara bêdê bərinq də idə wama nare kumbə day ilê, me duwa də 'ywa dəra budê bam bêdê bərinq ilê me ca.] ⁴⁷ Inê i dudəm mən me lamnam alnam acña-lê tandi da, bidə aldə bam! Hara gə ciri dənê Mäřiyâh gə dudəm mən da, ladə nañ døy kala gə dərəm lê ca me gə ha asam nəm duwa də 'ywa dəra budê bam bêdê bərinq yêh di. ⁴⁸ Mana gə ta-lê da, dan də idə mara bêdê bərinq də idə wama nare kumbə day ilê, me duwa də 'ywa dəra budê bam bêdê bərinq ilê me ca.

⁴⁹ «Duwa ul biri marəw duwa bam gədəw gə lade. Wala kaw, gə bow wama-lê dara ba 'ywalna nəm. Yande da, Mäři asəw gun gə woy woy kaw wamani dara ba dangərənaw gədənəw gun gə lade me ca. ⁵⁰ Wala da, i mani nê lade nañe. Me managə wala di həranga duwa Meyendarna bam da, mə ha ala i man dara cwaw gə həranga duwa gə ta di bi mo? Kal anə wun i ya wala gə 'yole de managə nare dwarzagələ, me yinə sədəng gə dwani me ca.»

10

Gələ gənə Jesu dara abe day gə deme agəda day gə bam (Matiyâh 19.1-12)

¹ Mwom da, Jesu day gə nê woni gərsəw gwale duwa di swa daa managə Kapernom dara hara managə wama gə Jude-yê me kuray gə Jurde dugədəw də alê ta-lê me ca. Mwom da, nare nañ gəra dayar gandəw dang bi me, anji gelgə gwale gənə Mäři duwa, ya ba al nəm pii pi de. ² Mana gə ta-lê da, nare nə gə 'ogəgə Parise hara Jesu səwə ib me urəw nəm gə gwale gaba gərsəw ba da: «Bərmə ənda gənə Mäři-yê da, abe neyem agəda gə diyamo bam mo?» ³ Ərə Jesu di kal səw urgə ba da: «Managə bii gə 'woo-lê da, Moyis wayang ba man mo?» ⁴ Cendi cow lê diyə ba da: «Anji kalnin bərməbə abe gə urnə 'ywara gə diyamo bam bərinq da, kal anju ba jangənadə magtubu də idə 'ywaradə 'ywanada əsədələ me, anju ba agədəna gandədə sən.» * ⁵ Ərə Jesu waygə ba da: «I dara dədəng wayni dəra me Moyis kalang anê al nəm yande ta di. ⁶ Me managə Mäři dii gə mani pad gəndəgə da, anji asə i abe me deme me.† ⁷ I dara yandə me abe ha swa kala abəw day gə iw bam, ha bamara nəm gə diyamo me, ⁸ cendi gədə ya gun mən tenene de.‡ Yande da, cendi i nare sər bədə me cor i gun mən tenene dəm. ⁹ Yande da, kal gun agədəna mani nə Mäři daygə daa mən di bam bədə.»

¹⁰ Targin da, managə Jesu igə kərə gə nə woni gərsəw gwale duwa da, cendi urəw dang bi dara gwale gaba agəda gə deme bam di. ¹¹ Jesu waygə ba da: «Gun gə ana gə diyamo bam me unə də dang da, anji al i acña gə diyamo də pii di. I ya anji ba i i gə jaw diyamo de. ¹² Deme kaw, də swana gənənə tərədə bam me unə abe gə dang da, tandi al i acña gə tərədə gə pii di. I ya tandi ba i i gə kondədə tərədə de me ca.»

Jesu biygə dine busə dədəgələ (Matiyâh 19.13-15; Luk 18.15-17)

¹³ Dang da, narje hara gə dine nə 'yəng 'yaw Jesu dara anju ba bəlbənə dədəgə me ba biyñəgə gə busə. Me woni gərsəw gwale gənə Jesu duwa di

* ^{10:4} 10.4 Deteronom 24.1. † ^{10:6} 10.6 Diyə gə mani gəndəgə (Genèse) 1.27. ‡ ^{10:8} 10.8 Diyə gə mani gəndəgə (Genèse) 2.24.

sogədəgə nare di lô. ¹⁴ Managə Jesu baa yêr yande da, dusəw naw me waygə ba da: «Kalna dine di gə hane 'ywanañ, əmnəgə bam bêdâ. Dara i nare nê wun ya cendi de me Mâři lam dwâři duwa dədəgəlô. ¹⁵ I səde. Dwayna, nê wayang i gwale səw dəng bi: Gun gə kalna Mâři lamna dwâři duwa dəwê ya dwe gə 'yêng de bêdâ da, anji ha ganda hara lew də dwâři dənə Mâři-yê di bêdâ.» ¹⁶ Mwom da, Jesu laygə dine nê 'yêng di yibəgə daa jorgəwâ me bogə əsav dədəgəlê me bigə gə busə.

*Jesu day gə aba 'ywa mani
(Matiyâ 19.16-30; Luk 18.18-30)*

¹⁷ Managə Jesu əndər bərmə-lâ dara hara mwom da, abe mən wada gə gidi gəra piy gubərəw dodâ dərəwâ me urəw ba da: «Aba gələnin mani gə lade, nê ha ala i man man me nê ha 'ywa nəm gə bəlâ gaba dama gə dərəw bəriñ di mo?» ¹⁸ Jesu wayəw da: «Dana me mə 'oġən ba nê i gun gə lade mo? Gun gə lade da, i Mâři mən tenene. ¹⁹ Mə 'ocq mani nê bii gə 'woo gənə Mâři duwa waygə di com: *Ba mə ha 'yaa gun gə urə dəma bədâ, ba mə ha 'ya gə jam gun diyamo bədâ. Ba mə ha miyê gun mani duwa bədâ. Ba mə ha sawaw gun gwale gə acne dəwê bədâ. Ba mə ha alaw gun mani nê acne bədâ. Ba mə ha alagə nê abam day ge im horəmbə me ca.*» ²⁰ Abe di wayəw da: «Aba gələnin mani, mani nê ta di da, nê algə managə dənani ni-yê ba.» ²¹ Jesu yêrəw bəraa, me dusəw urəw nañe, me wayəw ba da: «Mani nê mən da, mə wor alagə sən. Ha ulay dəma-lê me kəl mani dəma nê 'ywa nê kərə dəma-lâ bam pad me əsə gursə day 'yagə nare nê bugər. Yande me, mə ha 'ywa mani nê 'ywa daa Mâři səwâ. Əṛə hare pam tarən.» ²² Əṛə Jesu gwale duwa gə ta di 'yoləw bədâ bəriñ me səw mar bam ledede me əndər ya, dara anji, mani duwa nê 'ywa di 'yarbar nane.

²³ Jesu yêrbə woni gərsə gwale duwa nê tulbəwâ di me waygə ba da: «Woni 'ywa mani da, ganda day gə managə lew də Mâři lam dwâři-yê da, wom nañe.» ²⁴ Woni gərsə gwale duwa di, dusərəgə nagə dara gwale gə anji waygə gandəw di. Me Jesu waygə dəng bi: «Dəndan, ganda gə managə lew də Mâři lam dwâři-yê da, wom nañe. ²⁵ Jambal dəmnə libara gubə duwa-lâ kaw, wom bədâ sən. Me gun gaba 'ywa mani da, ganda duwa gə managə lew də Mâři lam dwâři-yê da, wom nañ doy bam.» ²⁶ Gwale gə ta di 'yagə woni gərsə gwale gənə Jesu di ərmə nañe bi me, wajə gwale bulə day-â ba da: «Me inam i yande da, i wi me ha neyama 'ywa bələ di mo?» ²⁷ Jesu yêrbəgə me waygə da: «Nare da, wom doy dədəgə le, me Mâři da, wom gandəw bədâ. Mani mən nê doy Mâři dəw da, ilə bədâ.»

²⁸ Mwom da, Piyer wayəw da: «Me nenin da, nê kalanin mani pad bam taraninâ, me nê ilənin pama tarəmə da, *nin da, ha 'ya i man mo?*» ²⁹ Jesu wayəw ba da: «I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw dəng bi: Gun gə kalna ciri duwa me, chamraw nê abje me nê namde me, iw me abəw me dəndaw labaa dage duwa bam daran əndi me dara Nõ də lade di me da, ³⁰ gə ha bwaw gun gə ta di mani nê pad ta di lê diyə dii aru caga dama duwa gə sənə dədə ka: nê ciri, nê chamraw nê abje me nê namde me, nêigrəw me, nê dine, nê dage me ca. Gun gə ta di, ha gələ i dəriñ me ca.

Me dən̄ sanga da*, anji ha 'ywa i bəlê gaba dama gə dərêw bərinq. ³¹ Nare nañ nê caga i nê pii cendi da, ha cwara 'ya i nê targıñ dwarzagəlê, me nare nañ nê caga i targıñ da, ha cwara 'ya i nê pii dwarzagəlê me ca.»

Jesu way gwale gaba dii subu-lê ba gə ha 'yaw me baa ha dəmə daa nare nê mare dwarzagəlê

(Matiyə 20.17-19; Luk 18.31-34)

³² Cendi ilê bərmə-lê dara hara Jursalem. I Jesu me ha dərəgəlê. Woni gərsâ gwale duwa di ərəmdə gwale nañ me, woni pama taragə da, lañ algə le. Dang da, Jesu wol woni gərsâ gwale duwa nê mwaj dii sər di məndagə me ilê wayagə gwale-yê dara mani nê məra ba ha 'yaw di.

³³ Waygə da: «Dwayna, dê ilê nagang harang i Jursalem. Managə ciri də ta-lê di me əndi gə Gun gorəndəw di, gə ha 'yan gechide nənə woni bwasa Mäři day me woni gələ bii gə 'woo gənə Moyis duwa me əsəragəlê. Cendi ha bwan gwale dənə kal ba gə 'yən nəm, me gəra ha 'yagə nare nê i Juwib bədə əsəragəlê. ³⁴ Cendi ha alan məng, ha bəsəbən lade sənə, ha gwaban gə bərəw me ha 'yane. Me wala gə subu-lê[†] da, nê ha dəmə daa munə-lê.»

Jak day gə Jā ur Jesu mani

(Matiyə 20.20-28)

³⁵ Targin dəng da, nê Jak day gə Jā nê i Jebede dəndaw hara Jesu tuləwə ib me wayəw ba da: «Aba gələnin mani, mani nê nê ilənin urəmə ta di da, nê urnin ba mə alnanin gandagə le.» ³⁶ Anji urgə ba da: «Anə ur ba nê alnang i na mo?» ³⁷ Mwom da, cendi wayəw ba da: «Dawa də mə dara dama mana dəma gə 'yogəde-yê da, kalinin nê damnin gun mən əsəm gə abe-yê, me gun mən əsəm gə jele-yê me ca.» ³⁸ Me Jesu waygə da: «Mani nê anə amsəgə ta di da, anə 'ocnəgə bədə. Gaa anə ha neyama chaa wamani gə nê ha chaw di mənang mo? Labaa gaa anə ha neyama urə gələ gə dəriñ gə nê ha gələw di mənang mo?»[‡] ³⁹ Cendi cow lê ba da: «Nê hanin neyama le.» Mwom da, Jesu di waygə ba da: «Əw, anə ha chaa wamani gə nê ha chaw di le, me anə ha gələ dəriñ gə nê ha gələw di le 'yang. ⁴⁰ Me dara mana dan gaba dama, gun mən əsən gə abe-yê me gə mən əsən gə jele-yê me da, nê neyem ərməng gandəw əndi bədə. Mana gə ta di igə i nare nê Mäři dəngərəgə gandəw di day.»

⁴¹ Managə woni gərsâ gwale duwa nə wor mwaj di ba gə doy gwale gə ta di da, dusərəgə nagə nê Jak day gə Jā di dədəgəlê. ⁴² Mwom da, Jesu 'ogəgə səwə pad day-â me waygə ba da: «Anə 'ocn com dara nare nə gə ərməgə ba gə i dolgə nənə nare nə gəndəgə jiga jiga pad day-â da, cendi bəl kwandagə ya ba gə i woni ciri day de. Me nare nê ladəbe kaw gəlgə kwandagə nə nare dərəgə me ca. ⁴³ Me managə bulə dan-â ka da, ha alala i yande bədə. Gun gə urnə ba ina geche dan da, kal a ina aba

* **10:30** 10.30 dən̄ sanga Ur ba gə way wala gə Mäři ha cwa daa me sənə me dərway. † **10:34** 10.34 wala gə subu-lê. Yarna gwale gə ta di gəndəw də gə biy managə Markə 8.31 magtubu gəndədə də dodə-lâ. ‡ **10:38** 10.38 Managə magtubu dənən Mäři duwa de gə jangəde pii gə bii gə gerek da, gə jangə mana gə ka-lâ ba da: «Gaa anə ha neyama chaa mani nə kob dwarzə-lê nə nə ha chagə əndi di mənang mo? Labaa gaa anə ha neyama ala batem də nə ha aladə əndi di mənang mo?» Mani nə kob dwarzə-lê me batem me da, Jesu way ərəm i gə wamani gə ha 'ywaw di.

kəjəgə kwandaw. ⁴⁴ Me gun gə urnê ba ina gə pii bulê dan-ê anju da, kal a cwarna kwaya gənê kwandaw day pad. ⁴⁵ Yarna, əndi gə Gun gorəndəw di kaw, nê hara i dara kəjə gə nare bêdê, me nê hara i dara gədâ aba kəjê gənê nare day me 'woo sən 'yadə made dara kədê gə nare nañ daa me ca.»

*Jesu tiñəw Bartime gə boy dərəw̄ bam
(Matiyə 20.29-34; Luk 18.35-43)*

⁴⁶ Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa gəragə managə ciri də Jerikolâ, me managə cendi gandə bam ciri də ta di-lâ dara hara pii da, nare nañ ha gandagə dara bwagə. Abe gə boy mən gə gə 'ogəw Bartime, gə i Timə gorəndəw, dam lâ bərmâ dugədəwâ amsalâ. ⁴⁷ Managə anji doy dara ba i Jesu gə Najared me ba yala anju da, anji so soy marjaw daa nañ ba da: «Jesu gənê dole gə Dabid mwaw, yêr ɳagəni ni de!» ⁴⁸ Mwom da, nare nañ sogədəw dara anji ba fəchəna bəw' daa. Me anji sojə marjaw daa nañ doy gə pii bam bi: «Dole gə Dabid mwaw, yêr ɳagəni ni de!» ⁴⁹ Mwom da, Jesu di dəbə dodê me waygə nare ba da: «'Wagənan abe gə ta di!» Nare di 'waga abe gə boy di me wayəw ba da: «Yə səm woy! So daa, anji 'ogəme.» ⁵⁰ Managə anji ba doy yande da, kal barge duwa gə geche dodê me so daa pəlam ha əjə gə Jesu. ⁵¹ Me Jesu di wayəw da: «Mê ur ba nê alnam i na mo?» Abe gə boy di cow lâ diyə ba da: «Aba gələnin mani, tiñən dərən̄ bam. Kal nê yêr mana ya ni gə pii de.» ⁵² Jesu wayəw da: «Mê kala dusəm dənê da, mē 'yo bələ, me hale maa dəm.» Mana gə ta-lê dog da, abe gə boy di yêr mana ya duwa gə pii de me kal səw ha gə Jesu.

11

*Jesu yala managə Jursalem
(Matiyə 21.1-11; Luk 19.28-40; Jā 12.12-19)*

¹ Ərə, Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa chidə yala ib gə ciri də dine də Bedpage me Betani me də i ib gə ciri də geche də Jursalem di. Cendi harge əjə kura də Olibe-yê. Mwom da, Jesu giy woni gərsê gwale duwa sər pii dərəwâ, ² me waygə da: «Hana managə ciri də 'ya dərəngə ta di! Anê dara ganda lê da, anê ha 'ywa kura gə dwe gə maw gə sade dəbə lê, dii mən kaw gun wor ajilaw sən. Awrənaw daa, hane nəm 'yanan. ³ Me gun urnənəng, anê ba anê al yande dana mo da, waynaw da: «I Aba ciri nin me ur anju. Anji ha cwang gandəwe kalang me ca.»

⁴ Woni gərsê gwale duwa nê sər di hargə me gəra ha 'ywa kura gə dwe di gə maw dəbə lê iche ciri bədə bərmâ-lâ, me cendi awrəw daa. ⁵ Narje yab nê ilê ta di urgə da: «Anê al i na yande mo? Dara na me anê awr kura di mo?» ⁶ Ərə cendi cogə gwale gə Jesu wayagə gandəw di mwom da, gə kalgə ha.

⁷ Woni gərsê gwale gənê Jesu di hara gə kura gə dwe di 'yaw. Cendi darbəw barge day tarəwâ me Jesu ajil dam lê diyə. ⁸ Nare nañ da darbə barge day dodê bərmâ dalawâ, me nê mən da, basə day bajə bajə nê bəra nê cendi sabagə bam ta di me. ⁹ Nare woni hara pii Jesu dərəwâ me woni pama tarəw me da sojə day ʂurۇ ba da:

«Sumi gə 'waga i Mār̄i duwa!

Kal Aba ciri gə Mār̄i biynəw anju gə hara gə suməw di

*busə dəwâ, biynâw busə dəwâ!**

10 Kal Mâři biyñê busə dwâři də hara di dədâ,
i dwâři dənê mwagrande gə Dabid duwa.

Sumi gə 'waga i Mâři gə dam daa duwa..»

11 Ərə Jesu yala managə Jursalem me gandə ha kulə gaba bwasa Mâři-yê. Anji yêrbə tulbêw tulbêw bam pad mwom da, anji ha dara hara Betani gə woni gərsê gwale duwa nê mwaj dii sər di dara dawa 'yâne dəm.

Jesu sərgə dwaga (Matiyâ 21.18-19)

12 Sanga dəra da, cendi so kal Betani bam da, Jesu cherni aləw, **13** me anji yêr dwaga alê hêñ bajadə kubə ladə me da, ya yara gaa yaa dəra ba ilê mo. Managə ba gəra dwaga di gəndədələ ib da, yêr i bajadə məra dara i wala gənâ dwaga dəra gaba yaa bêdê sən. **14** Mwom da, Jesu sərgə dwaga di ba da: «Caga ka da, də ha neyama yaa bêdê bəriñ dəm. Guni mən kaw ha 'ywa yaa diya wama bêdê dəm!» Me woni gərsê gwale duwa di doy gwale gə ta di.

Jesu 'yor woni ala kenge managə kulə gaba bwasa Mâři-yê di bam (Matiyâ 21.12-17; Luk 19.45-48; Jā 2.13-22)

15 Ərə, Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa cwara yala Jursalem bi dəm. Jesu gandə ha kərê ciri dwarə də kulə gaba bwasa Mâři ilê di. Mana gə ta-lê di, anji yêr nare woni kəlê mani bam me woni kəlê me ilê, me anji so ilê 'ywaragələ. Anji togədəgə woni kəlanga gursə tabel day bam me lesərəgə woni kəlê kogəl bam gagege day bam me ca. **16** Me anji kal gun mən kaw u mani di cilangə nəm bêdə. **17** Ərə anji ilê gələgə nare mani-yê me waygə ba da: «Bag da, Mâři way gwale gə ta di managə Magtubu duwa lê ga bêdê mo? Anji way da: <Gə ha 'waga kulə ni di ba i kulə gaba amsa Mâři gənâ nare nê gəndâgə jiga jiga pad day.>[†] Me 'yeni dan da, anâ cow dan mana gaba budə gənê miidi day[‡].»

18 Gechide nənê woni bwasa Mâři day me woni gələ bii gə 'woo gənê Moyis duwa me doy gwale gə ta di me kanjə bərmâ ba gə ha ala i man dara 'yaa gə Jesu mo? Cendi lañəwe dara gələ duwa gə mani di əndâr nare di dusərəgələ nañe.

19 Gə turğə dawa dwanda dəra-lê da, Jesu day gə nê woni gərsê gwale duwa dəmğə bam ciri də Jursalem-mâ di.

Dwaga də woye (Matiyâ 21.20-22)

20 Sanga gə jomni dəra da, cendi ha pədə bərmâ-lê me yêr dwaga də ta di dama lê, me tandi woy bam bəriñ ya sabradə-lê ced. **21** Piyer dusəw guw dara mani nê pii alal di, me wayəw Jesu da: «Aba gelənin mani, yêr dwaga də tanga mē sərgədə di cor woy bam bəriñ.» **22** Mwom da, Jesu way gə woni gərsê gwale duwa ba da: «Kalna dusərəng Mâři dəwê! **23** I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw dəng bi: Managə gun waynadə kurâ də ta di ba biyarna mana gə ka-lâ cəmnê daa hana əndarna kuray gə geche dalawâ, me anji gagəna gwale dusəwâ bêdə, me kalna dusəw

* **11:9** 11.9 Diri (Psaume) 118.25-26 † **11:17** 11.17 Esayi (Esaïe) 56.7 ‡ **11:17** 11.17 mana gaba budə gənê miidi day: Jormi (Jérémie) 7.11.

Māřī dəwə gwale gə ta di, ba ha alale da, Māřī ha alawe. ²⁴ I dara ta di me nə wayang nəm: Mani nə woy woy nə anə amsəna Māřī dara ba alnange da, kalna dusərēng dəwə dara ba 'yang mani nə ta di le dəm, me Māřī ha 'yang gandagə le. ²⁵ Me managə anə dəbənə daa dara amsa Māřī me anə ina gə gwale lē gə gun da, kalna dusərēng həlalna dəwə. Do me Abrang gə Māřī gaba dama daa di kaw ha kala dusəw helala acṇa dan dəwə me ca. [²⁶ Me anə kalna dusərēng həlalna kwandang acṇa day dəwə bədə da, Abrang gə Māřī gaba dama daa di kaw ha kala dusəw helala acṇa dan dəwə bədə me ca.]»

I wi me 'yaw Jesu bərmə me al gə mani mo?

(Matiyâ 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Jesu day gə nə woni gərsə gwale duwa cwaragə hara Jursalem bi. Managə Jesu kədəbər kərē managə ciri dwarə də kulə gaba bwasa Māřī di ilə di da, gechide nənə woni bwasa Māřī day me, woni gələ bii gə 'woo gənə Moyis duwa me, gechide nənə nare nə Juwib day nə dəng me, chidəbə hara Jesu səwə ib ib. ²⁸ Ərə cendi urbəw ba da: «I gə dwana gə woy me mə al gə mani nə ta di mo? I wi me 'yam bərmə ba mə alna mani nə ta di mo?» ²⁹ Jesu cogə lē diyə ba da: «Nə ha urēng gwale gə urə mən tenene ka. Cwanan lē diyə do me əndi di kaw, nə ha wayang dwana ni də nə al gə mani nə ta di sən. ³⁰ I wi me giyə Jā algə nare batem di mo? I Māřī, labaa i nare nə gəsgədə mo? Cwanan lē diyə.» ³¹ Mwom da, cendi ilə wajəba gwale bulə day-ə ba da: «Də cwanaw ənda lē diyə ba i Māřī da, anji ha wayandə ba də yēng gwale gə Jā wayəw di bədə, dana mo? ³² Me də cwanaw ənda ba i nare nə gəsgədə mwom da, *i na gaa ha alandə mo?*» Cendi langə i nare nə gərə di dara nare nə pad di ərəm dara Jā Batis di ba i aba cəmə Māřī bəw 'yang. ³³ Mwom da, cendi cor wayəw Jesu di da: «Nə 'ocqñin bədə.» Me anji waygə da: «Yande da, əndi di kaw, nə ha wayang dwana ni də nə al gə mani nə ta di bədə me ca.»

12

Gwale gə diri gənə woni gama yabəra nə dusərəgə acṇ day

(Matiyâ 21.33-46; Luk 20.9-19)

¹ Ərə Jesu so ilə wayagə gechide nənə nare nə Juwib di gwale gə diri ba da: «Abe mən yigə yabəra, me jə daga di daa, me dəngərə mana gaba chidə gə nimi duwa, mwom da, aw mana hoo daa dara dəbə gamaw nəm. Dang da, anji kalgə daga di woni ala giyə əsəragələ, me ya məjəni-yə. ² Me wala gaba cəw di neyemme dəm da, aba ciri di giy gə kwaya duwa mən ba hana 'ywana woni gama yabəra di, cendi ba junə yabəra day me 'yanaw duwa me ca. ³ Ərə cendi yə kwaya di, gobəw me 'yorəw cow bi əsəw pəgiñ. ⁴ Mwom da, aba ciri di giy gə kwaya gə dəng, anji gə ta di cendi gobə dəw me cadəbəw me ca. ⁵ Aba ciri giy gə gun gə dəng kaw, cendi 'yēw bam, ərə anji kəjə koy naq dəng bi kaw, cendi goba nə yab me 'yē nə yab bam me ca. ⁶ Kwaya di, mən kaw worəw lə bədə dəm. Ka da, wor i gorəndəw mən tenene dəm, me dusəw urəw naqe. Me anji giy gə gandəw targiñ, me way dusəwə ba ka da, cendi ba ha laqale dəm. ⁷ Ərə, woni gama yabəra di wajə gwale bulə day-ə ba da: «Yarnande aba 'woo dəba sanga di! Hane 'yanandə gandəw bam, me dəba di warnandə

ənda.» ⁸ Mwom da, cendi yə gorəndəw di 'yēw bam me asə kumbə duwa managə daga gənə̄ yabərə̄ duwa di tarəwə̄ bam iche.»

⁹ Mana gə ta-lə̄ da, Jesu ur nare woni dwaya gwale duwa ba da: «Yande da, aba ciri gənə̄ yabərə̄ di ha ala i man mo? Anji hara gə səw duwa me ha 'yaa woni gama yabərə̄ nə̄ ta di bam, me ha 'woo daga di 'yagə nə̄ dang əsəragələ. ¹⁰ Anə̄ asə gwale gə gə jangəw managə Magtubu dənə̄ Māři-yə̄ di bədə̄ mo? Gə jangə̄ ba da:

*Kura də̄ woni awa kuləli gəñdə̄ bam di
yala gədə̄ kura sədə̄ də̄ idə̄ yə̄h kulə̄ di daa tandi.*

¹¹ *I Aba ciri gə Māřī me al mani nə̄ ta di,
i mani nə̄ lade naq nə̄ døy dədənḡ bam me Māřī algə,
me də̄ yaranḡ gandagə gə derəndə̄ ta di.**

¹² Gechide nənə̄ nare nə̄ Juwib day di 'ocñ com dara Jesu ba way gwale gə diri gə ta di i dədəgələ̄ cendi. Ta di me cendi kanjə̄ bərmə̄ dara yē̄ gə Jesu. Me cendi langə̄ i nare nə̄ gərə̄ di, me borgə̄ yaa me kaləw di.

Gwale gaba 'ywagaw dole lombo

(Matiyə̄ 22.15-22; Luk 20.20-26)

¹³ Targin̄ dang da, gechide nənə̄ nare nə̄ Juwib day ur ba gə gərsə̄ Jesu ba gə doy gwale bəwə̄ me ba gə yəw nəm. Ta di me cendi giyəw nare nə̄ yab nə̄ gə 'ogəgə Parise me nare nə̄ yab nənə̄ dole gə ErodAntipas duwa me. ¹⁴ Mwom da, cendi gəra urəw ba da: «Aba gələnin mani, nə̄ 'ocñnine dara mə̄ i aba waya gwale səw dəban laqaw gə gun, dara doləm gə nare nə̄ ladəbe bədə̄ me ca. Me mə̄ gəlgə̄ nare gwale səw gə Māřī ur nare ba alna di gə bərmə̄ duwa. Wayn̄in daa sən! Bag da, 'ywagaw gə dole gə geche gə Rom lombo da, ladəle mo?† Də̄ 'yogəw ənda, labaa də̄ 'yogəw ənda bədə̄ mo?»

¹⁵ Me Jesu 'ocñ com dara cendi i nare woni waya gwale gə bədəgə̄ məra me dusərəgə̄ i jiga, mwom da, anji waygə̄ ba da: «I dara na me anə̄ urən gwale gaba gərsə̄ nəm yande mo? Unən gursə̄ də̄ chile də̄ deniye‡ mən, hane nəm 'yanan, nə̄ ur ba nə̄ yərdə le.» ¹⁶ Cendi 'wow chile di gəra nəm 'yaw mwom da, anji urgə̄ ba da: «Managə chile də̄ ka di sədə̄ da, i wi dəw me suməw me ilə̄ mo?» Cendi wayəw ba i dole gə geche gə Rom. ¹⁷ Mwom da, Jesu waygə̄ ba da: «Mani nənə̄ dole duwa da, 'yanaw dole di, me mani nənə̄ Māřī duwa kaw, 'yanaw Māřī di le me ca.» Əzə Jesu gwale duwa di 'yagə̄ ərmə̄ naq.

Gwale gənə̄ nare nə̄ mare dəmə̄ day gə daa managə munə-lə̄

(Matiyə̄ 22.23-33; Luk 20.27-40)

¹⁸ Targin̄ dang da, nare mən nə̄ gə 'ogəgə Saduse hara 'yo Jesu. Cendi ərəm day ba nare nə̄ mare da, Māřī ba ha dəməgə̄ daa munə-lə̄ bədə̄ bəzin̄. Me cendi ur Jesu ba da: ¹⁹ «Aba gələnin mani, Moyis jangəndə

* ^{12.11} 12.11 Diri (Psaume) 118.22-23 † ^{12.14} 12.14 Bag da, 'ywagaw gə dole gə geche gə Rom lombo da, ladəle mo? Gwale gə urə̄ gə ka di i ya ba gə tow i Jesu boy de. Anji waynagə̄ ba 'ywagagə gə nare nə̄ Rom lombo ba ladəle da, nare nə̄ Juwib naq ha ələwē dara cendi ur ba gə dam i gə dədəgə̄ day. Anji waynagə̄ 'ywaga di ba ladə bədə̄ da, nare nənə̄ Erod duwa di ha wayagə nare nə̄ Rom daa, me cendi ha yē̄we ya aba lama mana de. ‡ ^{12.15} 12.15 deniye Gursə̄ də̄ chile də̄ gə 'ogədə̄ «deniye» da, də̄ mən da, i gursə̄ də̄ ida 'ywagaw gun mən giyə̄ duwa gə ala wala mən dalawə̄. I gə gursə̄ də̄ deniye də̄ ta di me nare nə̄ Juwib 'yogəw gə dole gə Rom lombo di.

managə bii ənda gə 'woo-lê ba abe gə unê deme me yana gandədə dwe bêdê me marna bam da, chendəw ba unê diyamo di, me ba yanaw gə chendəw gə aba mara di dine.[§] 20 Caga da, doy: Wala mən, chebni də nare wurgəsubu ilê. Chandragə gə geche u deme me mar bam dəban yaa gə dine. 21 Gə aba dii sər-ê u aba mara di diyamo, me anji kaw mar bam dəban yaa gandədə dine me ca. Mani nê ta di alal yande bi gə aba di subu-lê di me 22 nê wor di me ca. Chamre nê wurgəsubu di mar bam pad day-ê pad dəban yaa gə dine. Taragəlê da, deme di, wala dəra neyem, me tandi kaw mar bam me ca. 23 Yande da, wala gə Māři dəməgə nare nê mare daa munə-lê da, tandi ha 'ya i gə woy diyamo mo? Dara cendi pad day-ê tanga i tərgadə.»

24 Me Jesu cogə lê diyâ ba da: «'Yeni da, dədəng nol i bam. I dara anê 'ocñ Magtubu dənê Māři di bêdê me dwana duwa di bêdê me ca. 25 Yarna, dən, wala gaba dəmə daa munə-lê da, abje day gə nê namde ha laya sədəgə bêdê me cendi ha dama i ya paja nənê Māři duwa nê daa de, alê daa managə Māři tuləwê. 26 Gwale gənê nare nê mare dəmə day gə daa munə-lê da, anê asa gwale managə magtubu dənê Moyis duwa-lê di bêdê mo? Ərmənê gwale gənê habda gə dəwag dəwag gə duwa 'yo dəwə di. Mana gə ta-lê di me Māři wayəw Moyis ba da: <Na i Māři gənê Abrahamduwa me gənê Isakduwa me gənê Jakobduwa me ca.>* 27 Māři di, i Māři gənê nare nê mare day bêdə†, me i gənê nare nê dam bəra day. I sədə, dədəng nol i bam bəriñ.»

Bii gə 'woo-lê da, gə woy me doy kwandaw bam pad di mo?
(Matiyə 22.34-40; Luk 10.25-28)

28 Aba gələ bii gə 'woo gənê Moyis duwa mən doy gwale gə cendi gagəw di, me anji yēr dara Jesu cogə lê diyâ ladə me ca. Mwom da, anji chidə Jesu səwə me urəw ba da: «Managə bii ənda gə 'woo-lê da, gə woy me doy kwandaw bam pad di mo?» 29 Ərə Jesu cow lê diyâ ba da: «Bii gə 'woo gə doy kwandaw bam pad di me i ta: <Dwayna, 'yeni nare nə Israyel, Aba ciri gə Māři di, i Māři ənda. Aba ciri gə Māři di i anju mən tenene. 30 Mwom da, mə ha urə Aba ciri gə Māři dəma gə dusəm mən, gə dundəm pad, gə ərmə dəma pad me gə dwana dəma pad me ca.>*‡ 31 Me targıñ dəng da: <Mə ha urə jam gun ya səm dəma gang de.>§ Bii gə 'woo kwandaw dəwəraqələ gaba dəwaya gə sər ta di bam da, ilê bêdə.»

32 Mwom da, aba gələ bii gə 'woo wayəw Jesu ba da: «Ladə nañe, aba gələnin mani, mə way i sədə. Aba ciri gə Māři da, i anju mən tenene, gə dəng ilê bêdə. 33 Yande da, urəw gə dusəm də mən, gə ərmə dəma pad, gə dwana dəma pad me, urə gə jam gun ya səm dəma de me ca da, ladə doy ulə gə mwagna bwasa gə Māři bam me doy alaw gə Māři sarga də dəng pad me di bam.» 34 Jesu 'ocñ dara anji cow i gwale gə lade lê diyə

§ 12:19 12.19 Deteronom 25.5-6 * 12:26 12.26 Kərara gə daa (Exode) 3.2,6 † 12:27 12.26,27 «Na i Māři gənê Abraham duwa me gənê Isak duwa me gənê Jakob duwa me ca.» Abraham me Isak me Jakob me mar bam bəgədəqə do me Māři wayəw Moyis gwale gə ta di sən. Managə Jesu way ba Māři ba i gənê nare nê mare day bêdə da, ta di way i dara ba Abraham me Isak me Jakob me margə bam məndəgə me da, cendi dam lê bəra. ‡ 12:30 12.30 Deteronom 6.4-5 § 12:31 12.31 Lebitik 19.18

mwom da, cor wayəw ba da: «Wor ib məra mē ha kala Māří lama dwāří duwa dəmə.»

Targin dəng da, cendi laŋe, gun mən kaw neyem urêw gwale gə urâ dəng bədə dəm.

Gwale gənâ Dole gə Māří biyêw gə Kris day gə Dabid

(*Matiyâ 22.41-46; Luk 20.41-44*)

³⁵ Me managə Jesu ilê gelê mani managə kərê ciri dwařə də kulə gaba bwasa Māří ilê lê da, anji ur nare di ba da: «I man me woni gelê bii gə 'woo gənâ Moyis duwa way ba Dole gə Māří biyêw gə Kris di, ba i dole gə Dabid mwaw mo? ³⁶ Dabid gə səw duwa gang kaw, Dundi dənê Māří duwa nogə gəndəw daa me anji way daa pədeñ-yê ba da:

«Aba ciri gə Māří wayəw aba ciri ni:

Hare, mē dam əsən gə abe-yê

bəraa nê ha bwam woni mařande dəma dodə

gədamə baa do.*

³⁷ Dabid gə bəw duwa gang kaw way ba Dole gə Māří biyêw gə Kris di ba i aba ciri duwa. Gwale gə ta di gələndə dara Dole gə Māří biyêw di ba i Dabid mwaw məra bədə. Yande bədə ba?»

Woni gəlê bii gə 'woo mani day nê ala

(*Matiyâ 23.1-36; Luk 20.45-47*)

Nare nê gəre naŋ ilê dwaya Jesu gwale duwa gə sii 'ywala. ³⁸ Managə gəlê duwa gə mani-yê da, anji way da: «Asəna angal danne! Alna mani ya woni gəlê bii gə 'woo gənâ Moyis duwa ba gə al nəm de bədə. Cendi ur hurba gə barge gə gechide gaba sumi kədəbər nəm me ur ba gə alnagə labiya managə gegər-ə me. ³⁹ Cendi ur dama mana gaba sumi-yê managə kulə gaba amsa Māří-yê, me wama gə mani-yê kaw, cendi ur i mana gaba sumi me ca. ⁴⁰ Cendi châbə namde nê wambə mani day bam, me dəng da, cendi dəbənê dara amsa Māří da, amsə bəraa bəraa bəraa *dara gələ gə sədâgə ba gə i nê ladəbe cendi*. Me sanga da, sariya day ha wama naŋe.»

Mani nê dwani nê deme də wambə dəra

(*Luk 21.1-4*)

⁴¹ Managə kərê ciri dwařə də kulə gaba bwasa Māří ilê da, mana mən gə nare hara gə gursə day al gə dwani gə Māří ilê. Mé Jesu dam co dərəw me ilê yara gə mani nê cendi ilê alagəlê di. Nare naŋ woni 'ywa mani da, 'ya gursə day 'yarbar. ⁴² Ərə deme də wambə də i bugər hara dəra 'ya chile sər də neyem ala gə mani bədə. ⁴³ Mwom da, Jesu 'ogə woni gərsə gwale duwa me waygə ba da: «I sədə. Dwyna, nê wayang i gwale səw dəng bi: Deme də wambə də ta di 'ya mani dəra soy nare nê pad di bam. ⁴⁴ Nê way yande dara nare di, i gursə day də wor dodə, giyə dəra ilê bədə do me, cendi hara 'ya sən. Me tandi da, mani pad jaldəle, me cor 'ya i mani pad nê ilê kərê dəra-lê dara əsə gə sədə di bam.»

13

Kulə gaba bwasa Māří di ha meyendara i bam

(*Matiyâ 24.1-2; Luk 21.5-6*)

* **12:36** 12.36 Diri (Psaume) 118.1

¹ Managə Jesu ganda bam iche kule gaba bwasa Māřī-yē da, aba gərsê gwale duwa gə mən wayəw ba da: «Aba gəlēnin mani, yēr kura də ladəbe də gechide də gə aw gə ciri də ka di de! Ciri di, gə awdə ladə nañe!» ² Ərə Jesu wayəw da: «Əw, me ciri də geche də mən yērdə ta di, kura də gə awdə nəm mən tenene kaw, sanga ha wara lē kondədə dədə bədə. Mani pad nə i ta di ha meyendara i bam.»

*Mani nê ha alala gə woni gərsə gwale gənə Jesu duwa
(Matiyə 24.3-14; Luk 21.7-19)*

³ Mwom da, Jesu ha dama managə kura də Olibe dədə me cwa dərəw eje kula gaba bwasa Māřī di. Me Piyer me Jak me Jā me Andəre me ha 'ywaw bam tulıñ-yē hiñe, me urəw nəm ba da: ⁴ «Waynin daa: I mindi na me mani nə ta di ha alala mo? I mani na me ha gəlēnin wala day gə ba haralə di ba yala neyem dəm mo?» ⁵ Ərə Jesu waygə da: «Asna angal dan ladle! Kalna gun mən lamnang bədə!» ⁶ Nare nañ ha 'woo sumən hara nəm lə me, wi kaw ha waya ba Dole gə Māřī biyāw gə Kris di, ba i anju, me cendi ha lama nare nañ bwagə bam. ⁷ Managə anə dara dwaya gwale gənə say də tuləngə ib me, də mana gə hēn-yē gwale dəra me kaw, alna laña bədə, dara mani nə ya ta de di alala lē ba, dəm da, i dəriñə 'yaña dəra bədə sənə. ⁸ Nare nə wama gə mən-nə ha jara say gə kwandagə nə wama gə dangə, me dolgə ha jara say gə kwandagə dolgə. Mana-lə jiga jiga kaw, sənə ha gəgədarale, me badəgara kaw ha əndara lə ciri-yē jiga jiga me ca. Wamani gə ta di, wun i ya yaa ba jēgədə gə deme dəriñ nə pii-yē ta de sənə.

⁹ «'Yeni di, asna angal dan ladle! Gə ha 'yang woni aa sariya nənə nare nə Juwib day əsəragələ, gə ha gwabang managə kuləli day woni amsa Māřī-yē, gə ha hara gandang gechide dərəgələ me dolgə dərəgələ me dara daran əndi. Mana gə ta-lə da, anə ha 'ya woni wayagə Nō də lade. ¹⁰ Dara wala 'yaña duwa-lə da, kal nare nə gəndəgə jiga jiga pad sənə dədə ka dwayna Nō də lade di le do. ¹¹ Me managə gə dara yibəng 'yagə woni dwana əsəragələ da, harna sədəng pii dara gwale gə anə ha wayaw di bədə. Anə gəra ha waya i gwale gə Māřī ha 'yang gandəw anju, dara gwale gə ha ganda bədəngə di da, i gə dan gə sədəng bədə, me i gə Dundi dənə Māřī duwa dəra. ¹² Gun chendəw duwa gang ha 'yaw woni dwana əsəragələ dara ba 'yanaw bam. Dwe abəw duwa gang kaw ha ala yande gə dwe me ca. Dine nə yaa da, ha kədə woni maşande gə waragə woni yagə, me cendi ha 'yagə woni dwana əsəragələ dara ba 'yanagə bam. ¹³ Nare pad ha ələnge dara daran əndi, me gun gə yinə səw wayna kalna dusəw dənə bərraa 'yaña-lə da, Māřī ha bələwe.»

*Nare ha gələ dəriñ nañe
(Matiyə 24.15-28; Luk 21.20-24)*

¹⁴ «Wala mən, anə ha yara mani nə al əñama woni meyanda mana bam di* inalə mana gə dee cendi ha 'ya lə bədə. Kal gun gaba asa gwale gə ta di da, a 'wacəna gəndəw ladna! Managə anə yaruna mani nə al əñama nə ta di da, kal nare nə i managə wama gə Jude-yē da, gə wana hana kura dədə. ¹⁵ Gun gə damna daa managə kulə duwa dəwə da, a chinə

* ^{13:14} 13.14 mani nə al əñama woni meyanda mana bam di: Yarna Daniyel 9.27

dodê dara laya gə mani nê ilê kulê di bêdê dəm. ¹⁶ Me gun gə inalê bam yigalâ kaw, a cwarnay hane ulay dara laya gə barge duwa bêdê dəm me ca. ¹⁷ Owe namde woni gudi gudi me woni 'yagə dəndragə nây-yê me ca da, wamani ha 'ywagə le wala gə ta-lê di! ¹⁸ Amsəna Mâřī dara kal mani nê ta di hane wala gə urni-yê bêdê. ¹⁹ Dara wala gə ta-lê da, ha 'ya i gəlê gə dərin̄ gə geche gə dii mən kaw gun 'yow bêdê managə bəgəden gə Mâřī bo gə mani pad bəraa laba. Dañ kaw, gəlê gə dərin̄ gə ya ta de ha 'yale dang bêdê bəriñ. ²⁰ I sədə, wala gaba gəlê gə dərin̄ gə ta-lê da, Aba ciri gə Mâřī di dee ərmənê me junê wala gə yab bwana bam bêdê da, gun mən gə dee ha 'ywa bəlê duwa da, ilê bêdê. Me anji ərmə dara ba ha joo wala gə yab di bam dəm dara nare nê anji anjəragə dara ba ina i duwa di.

²¹ «Wala gə ta-lê da, nare ha wayang <Yarna, Dole gə Mâřī biyêw gə Kris di, i ka>, labaa <Yarna, Dole gə Mâřī biyêw gə Kris di, ilê ta>. Gun gə waynang yande da, yinê gwale duwa di bêdê. ²² Dara nare woni kulagə ha bəriñ. Gun gə mən ha wayang Dole gə Mâřī biyêw gə Kris di, ba i anju, me i kulagə. Nê yab da ha wayang ba gə i woni cəmə Mâřī bəw, me i kulagə. Cendi ha ala mani nê dana me mani nê doy nare dədəgə bam me dara lama gə nare. Cendi 'ywana bərmə da, ha lama nare nê Mâřī anjəragə di gang me ca. ²³ Yande da, 'yeni di, asna angal dan ladle. Nê wayang daa pii dara mani pad nê haralê di dəm.»

Gun gorəndəw di cwara haralâ (Matiyâ 24.29-44; Luk 21.25-33)

²⁴ «Me wala gə ta-lê da, gəlê gə dərin̄ gə ta di tarəwâ da, dawa ha aa bêdê, mana ha cwara i diləm kədab me, duru kaw ha acṇa mana bêdê me, ²⁵ dechu kaw ha bwara dodê, me mani nê daa pad woni dwana kaw, ha gəgədara daa me ca. ²⁶ Mana gə ta-lâ dog, nare ha yara Gun gorəndəw di châhâ lâ daa siyaya dalawâ hara nəm dodâ gə 'ywagəda duwa gə nan me ca. ²⁷ Anji ha kəjê paja nənê Mâřī duwa nê daa mana lâ pad, managə tulıñ də jomni-yê me də turgə-lâ me əsay gə abe-yê me əsay gə jele-yê me, dara daya gə nare nê anji anjəragə di dodâ.»

²⁸ «Ərmənê gwale gənê dwaga dəra yarna sən. Managə gangəradə nê dine dara 'waja daa me bajadə cwarna kulajé me da, anê 'ocñ dara marsəni ba i ib dəm. ²⁹ Cwara gənê Gun gorəndəw di kaw ha wunê i yande di me ca: Managə anê dara yara mani nê dee nê wayang gwale day pii di dara alala da, 'wacñana dara Gun gorəndəw di yala lâ ib dəm, anji ilê ciri bêdê. ³⁰ I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw d'ang bi: Mani nê pad ta di dara alala da, nare nê caga ka di ha mara bam pad pii dərəğəlê bêdê sən. ³¹ Daa me, sənə me, ha meyandara i bam me gwale ni da, ha meyandara bam bêdê bəriñ.

³² «Me wala gə ta di me dawa də ta di me da, gun mən kaw 'ocñəgə bêdê. Paja nənê Mâřī duwa nê daa kaw 'ocñəgə bêdê, me Mâřī gorəndəw kaw 'ocñəgə bêdê me ca. I Abəw gə Mâřī mən tenene me 'ocñəgə anju. ³³ Asna angal dan ladle me damna daa dərəng bəra, dara dawa də ta di hara dəra da, anê 'ocñədə bêdê.

³⁴ «Mani di ha alala wun i ya abe mən gə so ha məjəni-yê ta de. Anji kalgə koy duwa ciri di əsəragələ me 'yagə wi kaw giyê duwa, giyê duwa,

me anji wayəw aba gama ciri bədə ba damna dərəw bəra jang me ca.
35 Yande da, damna dərəng bəra jang, dara na anj̄ 'oc̄n dawa də aba ciri
di cwara nəm di bədə. Gaa ha 'ya gə turgə, labaa gə changa dwaṛə, labaa
gərəy hərdə duwa-lē, labaa gə manapər som. **36** Managə anji cwarne jisgə
yande da, kal anji 'ywanang 'ya gə nuni-yə bədə. **37** Gwale gə nə wayəw
ka di, nə wayang i 'yeni di pad: Damna dərəng bəra jang!»

14

Gechide nənə Juwib day ur ba gə 'yə Jesu (Matiyə 26.1-5; Luk 22.1-2; Jā 11.45-53)

1 Wor wala sər da i wala gaba ala sii 'ywala gə kərara gə daa kwaynani-yə gənə nare nə Juwib day me gaba ala sii 'ywala gənə mapa gə dəban lebər me ca. Gechide nənə woni bwasa Māři day me woni gələ bii gə 'woo gənə Moyis duwa me kanjə kojəgə dara ba gə yə gə Jesu 'yēw nəm. **2** Cendi way ba da: «Ladni duwa da, yinəndə gandəw wala gaba sii 'ywala-lē dən bədə, dara gaa nare di ha swa gə gwale som.»

Deme tidərəw Jesu swani dəwə *(Matiyə 26.6-13; Jā 12.1-8)*

3 Mana gə ta-lâ da, Jesu ilâ ciri də Betani, managə kərə nə abe mən gə gə 'ogəw «Simō gaba cagəm»-mə, *dara tanga pii cagəm aləwe*. Me managə Jesu ilâ wama mani-yə da, deme mən hara yēhə mərda gə albatər* əsədəlâ. Mərda gə ta di, swani gə lade gə habda† gə bii 'yol naŋ me kili duwa kaw wom naŋ me ilə dwalinq-yə. Tandi bol mərda di bəw bam me tidərəw Jesu swani dəwə. **4** Ərə, nare nə mən nə ilə ta di, dusərəgə nagəle me wajə gwale bulə day-ē ba da: «Ta di da, ladni duwa da, i na lē mo? Tandi meyende swani gə lade di bam! **5** Swani gə ta di, dee gə kəlnəw bam da, gursə duwa neyem dənə aba ala giyə aliya mən dalawə. Ta di, dee də əsgə ənda nare nə bugər gursə də ta di dəna, ladə bədə mo?» Me cendi ilâ qama deme di lē.

6 Me Jesu waygə da: «Kalna deme di mana mən! Dana me anē jibadə mo? Mani nə tandi al dara daran əndi ta di, i giyə gə lade. **7** 'Yeni, nare nə bugər da, ilə gandang anē ha ala gandagə ladni gə wala wala gə dərəng ur lē sən. Me əndi da, anē ha 'ywan targin fang bədə. **8** Tandi al i mani nə tandi neyem alagə. Tandi tidərən swani sənəbam pii ta di, tandi fangərə i sən pii do me gə ha mōn sən. **9** I sədə. Dwayna, nə wayang i gwale səw fang bi: Mana gə gə ha waya Nō də lade di lē jiga jiga sənə gəndədələ pad ta di da, deme di kaw, gə ha waya gwale dəra le dara mani nə tandi al ta di, me nare dusərəgə ha ərmə dədə bi bi me ca.»

Juda kəl Jesu bam *(Matiyə 26.14-16; Luk 22.3-6)*

10 Mwom da, Juda Iskariyod gə i woni gərsə gwale gənə Jesu duwa nə mwaj dii sər gun day mən, ha wayagə gechide nənə woni bwasa Māři day ba ha 'yagə Jesu əsəragələ me cendi ba yinəw. **11** Managə cendi doy yande

* **14:3** 14.3 albatər:I kurə də gun neyem ʃwaladə bam kalang. † **14:3** 14.3 habda:Managə magtubu dənə Māři duwa də gə jangədə pii gə bii gə gərek da, gə jangəw habda gə ta di suməw mana gə ka. Suməw i 'nar».

da, sədəgə 'yolgə nanə. Ərə, ərməw ba gə ha 'yaw gursə. Mwom da, Juda di kanjə bərmə gə lade kərab me ba ha 'yagə Jesu əsəragələ.

*Jesu wom mani day gə nê woni gərsə gwale duwa mən
(Matiyə 26.17-30; Luk 22.7-23; Jā 13.21-30; 1 Korentə 11.23-25)*

12 Wala gə dərinj nê pii-yê gənə sii 'ywala gənə mapa gə dəban lebər da, i wala gə gə 'yəgədə i gəgərinje nê dine bosə nəm gə sii 'ywala gə kərara gə daa kwaynani-yê di. Mwom da, woni gərsə gwale gənə Jesu duwa wayəw da: «Mê ur ba nê hananin alnanin mani nê wama woni sii 'ywala di i woy me məhə ha wama mo?» **13** Mwom da, Jesu giy woni gərsə gwale duwa nê sər pii me waygə da: «Hana managə ciri də Jursalem-mâ. Gun mən hara sawa dərəng daa, go nimi gə pəşəm ta di, pamna tarəw. **14** Ciri də anji gandəna hana lê da, waynaw aba ciri di ba Abə gələng mani way da ba i kulə gə woy-yê me baa ha wama mani nê wama woni sii 'ywala gə kərara gə daa kwaynani yêdi gə nê woni gərsə gwale duwa lêdi mo? **15** *Managə ciri də ta dî-lâ da, kula mən gə ga aw daa jaw dəwəl ilâ. Abə ciri di ha gələng gandəw. I kulə gə geche me gə dəngərə mani pad ilə dəm. I mana gə ta-lâ me anə ha ala mani nê wama woni sii 'ywala di lâ.*» **16** Ərə, woni gərsə gwale gənə Jesu duwa di hargə me gərgə Jursalem di me ha 'ywa mani di ya Jesu ba waygə nəm de, me ala mani nê wama woni sii 'ywala di.

17 Gə turgə dawa dəwanda dəra-lâ da, Jesu hara gə nê woni gərsə gwale duwa nê mwaj dii sər di. **18** Cendi dam dodə dara mani nê wama di me ilə wamagələ mwom da, Jesu waygə da: «I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw dəng bi: Gun mən dəwərəngə ha 'yan woni marandə ni əsəragələ. I 'yeni nê anə ilə wama gandən mani ta di, gun dan mən.» **19** Wonı gərsə gwale duwa di, laşa yala algə, me urbə Jesu mən mən ba da: «Gaa i əndi mo? Gaa i əndi mo?» **20** Jesu waygə da: «I gun gə mən gə dəwərəngə 'yeni woni gərsə gwale ni nê mwaj dii sər di gaba hura əsəw dasa-lê gandən ta di. **21** I sədə, əndi gə Gun gorəndəw di, nə ha marale ya Magtubu dənə Māři duwa ba way nəm dara daran ta de. Me anju gaba 'yan woni marandə ni əsəragələ di da, wamani ha 'ywawe. Dee gə yanaw bədəkaw, ladə dəyəbam.»

22 Manage Jesu day gə nê woni gərsə gwale duwa ilə wama mani-yê di mwom da, Jesu u mapa me biy bəw lê diyə me bolbə dodə me 'yagə me, anji waygə ba da: «Unə, ta di i doni gə sən.» **23** Targin dəng da, anji u kob də gani gənəyabərəyaa duwa ilə dwalinq-yə əsəwə. Anji aləw Māři doche me 'yagə woni gərsə gwale duwa me cendi chə pad day-ə pad. **24** Mwom da, anji waygə ba da: «Ta di, i bare ni. Anji bor dodə dara nare nə gərə dədəgə. I bare gə Māři sərgə gə səw dara ba yə gə məlan gə nare duwa. **25** I sədə. Dwayna, nê wayang i gwale səw dəng bi: Nə ha chaa gani gənə yabərə yaa duwa di bədəkaw, bərəaa i wala gə dənə nə ha chaa gə dərway i manage ciri dənə Māři-yə dəm.»

26 Targin dəng da, Jesu day gə nê woni gərsə gwale duwa tugə diri də idə bwaw Māři jilay. Mwom da, cendi gandəgə iche dara hara manage kuşa də Olibe dədə.

*Jesu way dara Piyer ba bələ bəw sarni dəwə
(Matiyə 26.31-35; Luk 22.31-34; Jā 13.36-38)*

27 Өřə, Jesu waygə ba da: «Pad dan-ê pad, anê ha gəñēn i bam. Nê way yande dara Māři way gwale me gə jangolê Magtubu duwa-lâ *ba a ha 'yaa aba gama dəmənje di i bam, me dəmənje di ba ha cagəda daa jiga jiga pad.*‡

28 Өřə, wala gə nê dara dəmê daa nare nê mare dwařagəlê mwom da, nê ha hara gamangê alê wama gə Galile-yâ.» **29** Өřə Piyer wayew ba da: «Kwandal nê pad ta di gəññəm bam kaw, əndi da, nê ha gəññəm bam bêdê bəriñ.» **30** Me Jesu wayew ba da: «Doy, nê wayəm i gwale səw: Changa də laba-lê di, mē ha bələ bəm sarni dənə ba mē 'ocñən bêdê, ba mē 'ocñən bêdê, dii subu, do me gəray ha hərdê dəw sər sən.» **31** Me Piyer ajmar ilê wayalâ: «Nê ha bələ bən sarni dəmê bêdê bəriñ! Inam i made kaw, nê mar i gandəm!» Me kwandaw nê pad di kaw, way day yande me ca.

Jesu amsə Māři managə Gedjemani

(*Matiyâ 26.36-46; Luk 22.39-46*)

32 Өřə, Jesu day gə nê woni gərsə gwale duwa hargə gərgə mana mən gə gə 'ogəw Gedjemani-yâ, me anji waygə da: «'Yeni da, damna dodə mana gə ka-lê, me əndi da, nê ha alâ ta dara amsa gə Māři.» **33** Managə anji ha dara amsa Māři da, anji wol Piyer me Jak me Jā me gandəw. Өřə anji ilâ nulê səwə me laňa aləw naňe **34** me waygə ba da: «Sən mar mara gə made bəriñ. Damna mana gə kâ-lê di, me damna dərêng bəra!»

35 Anji chidə ha pii hiňe me kal səw əbər dodə səňa-lê, me amsə Māři ba ladna dərəwâ da, anju ba chidənəw dawa də idə gəlê gə dəriň di hana nəm bam. **36** Anji way da: «Baba, Aban, əjəm da, mē neyem ala mani pad. Yande da, chidən gəlê gə dəriň gə ta di ha nəm bam. Me al gandən mani nâ dərəm ur əjəm, me mani nê nê urgə əndi da, ərəm dədəgəlê bêdê.»

37 Өřə Jesu cwara hara 'yo woni gərsə gwale duwa nê subu di me cendi ilâ 'ya nuni yâ. Anji wayew Piyer ba da: «Simōš, mē i nuni mo? Dawa mən dware-lâ ked dimm, mē i gə dwana də idə dama dərəm bəra bêdê mo? **38** Damna dərêng bəra me amsəna Māři dara managə mani 'ywanang da, kal lamnang bwanang acňa-lâ bêdê. Gun gə gəsage i gə ərmə gaba ala mani nê lade, me dwana duwa də səw də ide alage nəm di neyem bêdê.»

39 Jesu chidə ha bam hiňe bi me amsə Māři ya gə pii di de bi. **40** Өřə anji cwara hara əjə woni gərsə gwale duwa di, me 'yogə ilê 'ya nuni-yâ. Cendi neyem dama daa dərəgə bəra bêdê me, cendi 'yo gwale mən gaba wayaw bêdê me ca.

41 Jesu chidə ha bam hiňe gaba dii subu-lâ me cwara hara bi. Anji waygə woni gərsə gwale duwa ba da: «Anê i nuni bi me anê bo i gwayni mo? Caga da, dawa di yala neyemme dəm. Əndi gə Gun gorəndəw di, gə ha 'yan nare woni ala acňa əsəragəlê. **42** Swana daa, hanandəle! Yarna, gun gaba 'yan woni mařande ni əsəragəlê di, yala dəm.»

Gə yə Jesu

(*Matiyâ 26.47-56; Luk 22.47-53; Jā 18.3-12*)

43 Managə Jesu ilê waya gwale di-lê sən da, Juda gə i woni gərsə gwale duwa nê mwaj dii sər di gun day gə mən di, hara yala gə nare naň tarəwâ. Cendi i gə suginne nê sore me cilangəde me əsəragəlê. I gechide nənə woni bwasa Māři day me woni gəlê bii gə 'woo gənə Moyis duwa me

‡ 14:27 14.27 Jakari 13.7

§ 14:37 14.37 Simō i sumi gə dəng gənə Piyer duwa; yarna Marko 3.16.

gechide nêñê nare nê Juwib day nê dfang me giygə cendi. ⁴⁴ Juda gaba 'yagə Jesu əsəragəlâ di dee wayagə woni hara yêw di le daa dəm dara mani nê baa hara ala dara gəlögə nəm gandəw di. Anji wayagə ba da: «Gun gə nê gəra dara yêw chichəmê gajaw ya ba nê urəw naŋe de da, i anji, yinêw, hana gandəw me gammaw ladəle me ca!» ⁴⁵ Mwom da, managə cendi yala nê Jesu sədəgəlâ dəm da, Juda di ha əjê Jesu təba me wayəw ba da: «Aba gələnin mani!», do me anji yəw chəchəm nəm gə gajaw sən. ⁴⁶ Mana gə ta-lê di dog da, nare di bəriñ lawar Jesu dəwə me yəw nəm. ⁴⁷ Ərə aba gərsə gwale duwa gə mən di biyət sognə duwa də chere me ajə gə kwaya gənə geche gənə gechide nêñê woni bwasa Māři day duwa di suməw led saw al bam.

⁴⁸ Jesu di wayagə woni yəw di ba da: «Anə hara gə sognəne nê sore me cilangəde me əsərangə dara yēn hara nəm ya ba gə yə gə mee de da. ⁴⁹ Əndi di, nê ilə gandang gə wala wala managə kulə gaba bwasa Māři-yə dara gələ gə mani kaw, anə yēn bədə. Me yēn dan gə laba di da, ta di i gwale gə gə jangəw managə Magtubu dənə Māři-yə di me yala alal anju.»

⁵⁰ Mana gə ta-lê da, woni gərsə gwale gənə Jesu di pad day-ə bəriñ wa ya kaləw bam.

⁵¹ Me dwe gə mache mən ilə, anji pam Jesu tarəw anju. Anji legər səw daa gə barge, me nare di yəw. ⁵² Me dwe gə mache di, awr barge gə səwə di kalgə nare di bam əsəragələ, me anji wa daa ya nəm səw pəgin.

*Jesu i managə woni aa sariya nêñê Juwib day dərəgələ
(Matiyâ 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; Jā 18.13-14,19-24)*

⁵³ Mwom da, gə ha gə Jesu managə kərə nê geche gənə woni bwasa Māři dayə. Managə kərə di, geche gənə gechide nêñê woni bwasa Māři day me gechide nêñê nare nê Juwib day nê dfang me woni gələ bii gə 'woo gənə Moyis duwa me dayar dama lâ pad. ⁵⁴ Piyer duwa da, wara bam targıñ hēñ me pam gə Jesu tarəw bəraa ha nəm kərə nê geche gənə gechide nêñê woni bwasa Māři day di lâ ba. Managə kərə di da, anji dam gə woni alaw geche gənə woni bwasa Māři day giyə di managə duwa bədə. Cendi ilə wunə duwa lâ. ⁵⁵ Gechide nêñê woni bwasa Māři day me nare woni aa sariya nêñê Juwib day nê dfang pad me kanjə nare woni sabaw Jesu gwale bwaw dəwə gaa ba gə neyama 'ywa gwale gaba 'yaw nəm. Me cendi 'yo gwale mən bədə. ⁵⁶ I dara narje naŋ sabəw Jesu gwale gə kulagə bow dəwə, me cendi gang kaw gwale day di bor mən bədə me ca. ⁵⁷ Nâ mən bəriñ daa sabəw gwale gə kulagə me bow dəwə ba da: ⁵⁸ «Anji dee waya baa ha joo kulə gaba bwasa Māři gə nare biyəw ta di bam, me wala subu dalawə da, ba ha biyət gə dfang daa gə i nare me ha biyəw cendi bədə. Nenin, nê dwayanin gə sumdənin nin.» ⁵⁹ Me managə waya day gə ka-lâ di kaw, gwale day di bor mən bədə com.

⁶⁰ Ərə geche gənə gechide nêñê woni bwasa Māři day di so daa nare dərəgələ me ur gə Jesu da: «Nare di bom gwale naŋ dəmətə dimm, mə asəgə dəma gwale lâ diyə bədə mo?» ⁶¹ Kaw Jesu di dam bəw mugəmi kurəd, wayəw gwale mən lâ diyə bədə. Mwom da, ərə geche gənə gechide nêñê woni bwasa Māři day di urəw dfang bi ba da: «Əjəm di me mə i Dole gə Māři biyəw gə Kris di mo? Māři gə nê bownin jilay gorəndəw di mo?» ⁶² Me Jesu di cow lâ diyə ba da: «Əw, i əndi di, me dən anə ha yara əndi

gə Gun gorəndəw di dama lê managə Māři gaba dwana di əsəw gə abe-yê.
Dang kaw, anê ha yaran châhê lê daa siyaya dalawê hara nəm dodâ.»

63 Mana gə ta-lâ da, geche gənê gechide nənê woni bwasa Māři day di chêbə barge gə səwê bam me way ba da: «Dê urêng nare woni cəməndə gwale nê dang bêdê dəm! **64** Anê doy widəru gə anji cade gə Māři ta di bêdê ba? Anê ərəm i man daraw mo?» Nare pad bow gwale dəwê, anji ba ur i 'yaa gə bam me. **65** Nare nê mən kwandagə dwarzagəlâ da, bəriñ bəsəbəw lade səwê, magədəw dərəw daa, gobəw gə əsəragə me wayəw da: «Mê ina aba cəmə Māři bəw da, waynin da: I wi me ajəm ta di mo? I wi me ajəm ta di mo?» Me woni alaw geche gənê woni bwasa Māři giyê di dəm gə Jesu iche me gobə gajaw me ca.

Piyer bəl bəw sarni Jesu dəwâ

(*Matiyə 26.69-75; Luk 22.56-62; Jā 18.17,25-27*)

66 *Managə cendi ilâ mana gaba aa sariya-lâ da*, Piyer duwa da, wor dodâ ciri dwarzə-lâ sən. Deme mən də idə ala giyê karê nê geche gənê gechide nənê woni bwasa Māři dayə di gəra **67** yər Piyer ilâ wunê duwa-lê. Mwom da, tandi yérəw derr me wayəw ba da: «Əjəm di kaw, mə i gun gənê Jesu gə Najared di me ca!» **68** Me Piyer bəl bəw sarni me way ba da: «Gwale gə də wayəw ta di, nê 'ocñ gəndəw bêdê bəriñ.» Mwom da, ərə ganda iche gəra dəbə ciri di bədə. [Mana gə ta-lâ da, gəray kaw hərdə me.]

69 Ərə deme di yérəw bi me wayəw dəng managə nare nê ilâ di dərəgələ ba da: «Abe gə ta di i woni gərsə gwale gənê Jesu duwa gun day gə mən.»

70 Me Piyer di bəl bəw sarni bi.

Bam yande da, nare nê ilâ ta di kaw, wayəw Piyer dəng ba da: «'Yang, mə i gandagə mən, darana əjəm di kaw, mə i gun gə Galile di me.»

71 Mwom da, Piyer dəbə ilâ wayagə-lê ba da: «Nê sərgə sən ba nê 'ocñ abe gə ta di bədə. Nê wayna i kulagə da, kal Māři yinən dange.» **72** Mana gə ta-lâ dog da, gəray hərdə dəng gaba dii sər. Ərə, Piyer dusəw guw daa managə gwale gə Jesu wayəw gandəw pii ba da: «Managə gəray wor hərdə dəw sər sən da, mə ha bələ bəm sarni dənə dəm subu ba mə 'ocñən bədə.» Mwom da, ərə Piyer nul gura nañe.

15

Gə yə Jesu ha nəm 'yaw Pilad

(*Matiyə 27.1-2,11-14; Luk 23.1-5; Jā 18.28-38*)

1 I gə jomni corərə dəra me gechide nənê woni bwasa Māři day me gechide nənê nare nê Juwib day nê dəng me woni gələ bii gə 'woo gənê Moyis duwa me woni aa sariya nənə nare nê Juwib day nê dəng pad me dayar ma gwale gaba 'yaa Jesu di. Mwom da, cendi yə Jesu di magədəw me ha gandəw 'yaw gə Pilad*. **2** Pilad di ur Jesu ba da: «Əjəm di me mə i dole gənê Juwib day di mo?» Jesu di cow lê diyə ba da: «Mê way gwale gə ta di əjəm gang.» **3** Ərə, gechide nənê woni bwasa Māři day di sabəw Jesu gwale nañ dəng bi bow dəwə. **4** Me Pilad di urəw dəng bi me wayəw ba da: «Mê way gwale mən bədə mo? Mə doy gwale gə pad gə cendi bom

* **15:1** 15.1 Pilad:Pilad i gun gə Rom me dole gə geche gə Rom chəw ba wamma nare nê Juwib.

dêmê ta di bêdê mo?» 5 Me Jesu di asègè gwale mèn lè diyê bêdê. Ùrè, Pilad cor ərèm gwale dusèwâ nane.

Gə yə Jesu dara 'yaw

(Matiyâ 27.15-26; Luk 23.13-25; Jâ 18.39-19.16)

⁶ Managə wala gənê nare nê Juwib day gaba ala sii 'ywala gənê kərara gə daa kwaynani-yâ da, Pilad to gər i gun gə lange mən daa baa baa, i gun gə lange gə nare di me ur ba gə gərnâw daa cendi. ⁷ Me wala gə ta-lê da, abe mən gə gə 'ogəw Barabas ilê lange-yâ gə kwandaw mən. Cendi tanga swa gə gwale gə nare nê Rom me 'yaa nəm gə gun. ⁸ Nare nê gəre di so ha dəbəbə bədang dənê Pilad-lê me urəw nəm anju ba gərnəgə gun mən daa ya to anju ba al nəm pii pii ta di de. ⁹ Mwom da, Pilad di cor urgə ba da: «Anê ur ba nê gərnəng i dole gənê Juwib day di daa mo?» ¹⁰ Anji urgə yande da, i dara anji 'ocne com dara i gə dusi də halgəni me gechide nənê woni bwasa Māří day di ba hara gə Jesu di 'yaw nəm gandəw. ¹¹ Ərə gechide nənê woni bwasa Māří day di nogə nare nê gəre di gəndəgə daa, dara cendi ba wayna daa, anju ba gərnê i Barabas daa anju.

¹² Me Pilad di urgə dang bi ba da: «Nê alna i na gə anju gə anê 'ogəw dole gənê Juwib day di mo?» ¹³ Dang bi da, cendi sojə marjagə daa nañ me way ba da: «Bengəw babərəw daa habda gə dagəla səwê! Bengəw babərəw daa habda gə dagəla səwê!» ¹⁴ Me Pilad di urgə bi: «Bag da, anji al i na nê acne mo?» Kaw, cendi sojə marjagə daa nañ nañ bi ba da: «Bengəw babərəw daa habda gə dagəla səwê! Bengəw babərəw daa habda gə dagəla səwê!» ¹⁵ Pilad di ur dara nare sədəgə ba 'ywälnegəle mwom da, anji gərgə Barabas daa, me Jesu da, anji kal asəngar gobəw gəberaw do me 'yagə gandəw dara ba hana bengənaw babəranaw nəm daa habda gə dagəla səwê di sən.

Asəngar al Jesu mēng

Keerigai ar jessa kong
(Mativâ 27.27-31; Jã 19.2-3)

16 Өրೇ nəma nê asəngar di yə Jesu ha nəm kərê, i bədang dənə Pilad-lê di, me cendi 'waga kwandaqə asəngar nê pad di lê. **17** *Cendi diy gəninqara ba gə al Jesu məng.* Cendi hurêw barge gə kwamge səwê ərməw ya dole de, me kuu jagwa də habde gangəraqə nê jimdi hurêw dəwâ me ca. **18** Mwom da, cendi dəbə ilê alaw labiya ba da: «Nê alamnin labiya, dole gənə Juwib day!» **19** Me cendi gobə dəw gə dərwa me, bəsəbəw lade səwâ me, piy gubərəgə dodə dərəwâ me, ajbə dərəgə dodə sənə-lê me ca. **20** Managerə ba gə aləw məng di 'yen bam dəm da, cendi nərəw barge gə kwamge di bam səwâ, me hurbəw barge duwa di səwâ. Өrə cendi dəm gandəw iche dara bengaw babəraw daa habda gə dagəla səwâ.

Gə bengə Jesu babərəw daa habda gə dagəla səwə

(Matiyâ 27.32-44; Lük 23.26-43; Jâ 19.17-27)

²¹ Managə cendi ilê haragə-lê da, cendi bamar gə abe mən gə ciri də gə 'ogədə Siren. Abe di, gə 'ogəw Simō, i nê Alegsandər day gə Rupu abragə. Anji swa i bam. Asəngar di yəw gə dwana ba unê habda gə dagəla gənə Jesu di. ²² Cendi ha gə Jesu managə mana mən gə gə 'ogəw Golgota, gəndəw də biyə ba i «mana gaba dii kungəng dəra». ²³ Ərə cendi al Jesu ba chana gani gənə yabərə yaa duwa gə bəməw gə charwa də gə 'ogədə miirdara ba chinəw wamani dodə, me anji gən chaa bam. ²⁴ Dang

da, asəngar di bengə Jesu bəbərəw daa habda gə dagəla səwə. Me cendi lay barge duwa gobə gə lagi ba gə yēr nəm gaa i wi me ba ha wama barge duwa gə woy woy mo? Mwom da, i wi kaw lay barge duwa gə anji wom baa baa.

²⁵ I gə dawa dunamən gə jomni dəra managə gə bengəw bəbərəw nəm daa habda gə dagəla səwə di. ²⁶ Gə jangə managə mani-yə dara biyə gə gwale gə gə bow dəwə di gəndəw də gə 'yēw nəm ba da: DOLE GƏNƏ JUWIB DAY. ²⁷ Asəngar di bengədə bəbərə woni 'yaa mana sər daa habde nə dagəla sədəgələ Jesu tuləwə, gə mən əsəw gə abe-yə me, gə mən əsəw gə jele-yə me ca. [²⁸ I ya ta di me gwale gə gə jangəw managə Magtubu dənənə Mārī-yə di yala alal kərab. Gə jangə ba da: «*Gə asəw i managə nare woni 'yaa mana di dwarzagələ.*»[†]] ²⁹ Nare nə jəğə lə ta di, gəgədə dədəgə, me cadəbə Jesu ba da: «Cheye, i ejəm gaba waya ba mə ha meyanda kulə gaba bwasa Mārī di bam me ba mə ha cwara awaw daa gə wala subu dalawə di bədə mo? ³⁰ Ladə, kədə səm dəma daa gə əsəm dəma ejəm gang, me chə dodə habda gə dagəla di səwə.» ³¹ Gechide nənə woni bwasa Mārī day di me woni gələ bii gə 'woo gənə Moyis duwa me di kaw aləw məng yande di dige dige me ca. Cendi wajə gwale bulə day-ə ba da: «Anji kədə nare nə dəng daa me neyem kədə səw duwa daa gang bədə mo? ³² Dole gənə nare nə Israyel day gə Mārī biyəw gə Kris di, kal a chinə dodə caga ka habda gə dagəla di səwə dəm. Də yarnang yande do me də harang kala dusərəndə dəwə sən.»

Me cendi nə gə bengədəgə bəbərəgə daa habde nə dagəla sədəgələ di kaw, cadəbəw me ca.

Made dənənə Jesu duwa

(Matiyə 27.45-56; Luk 23.44-49; Jā 19.28-30)

³³ Managə dawa ba də dəbə ciri dwarzə-lə da, mana gədə changa kədab sənə gəndədələ pad, bəraa dawa pagar nəm. ³⁴ Ərə managə dawa ba də pagar gə i dawa subu dəm da, Jesu soy marjaw daa nan: «*Elowi, Elowi, lema sabagtani?*»[‡] Gəndəw də biyə way i ba da: «*Mārī ni, Mārī ni, dana me mə gənən bam mo?*» ³⁵ Nare dəbə lə mana gə ta-lə di doy, me nə yab dwarzagələ way day ba da: «*Anji 'ogə i Eli.*» ³⁶ Ərə gun day mən dwarzagələ wa gə gidi, gər ha laya mani nə gə 'ogəgə «*epōjə*» suw managə gani gə yale gənə yabərə yaa duwa lə. Mwom da, anji legər epōjə di managə dərwa bəwə me gələw Jesu dara ba chichəmənə. Ərə anji gang way da: «*Kalna jang, də yarang sən Eli di gaa haralə biyəw chəw dodə mo?*» ³⁷ Cor Jesu soy swaya gə geche mən me bəw som. ³⁸ Mana gə ta-lə da, barge gə geche gə gə jəw managə kulə gaba bwasa Mārī di dalawə dara sabaw dodə sər di chəwor dodə korgin sər ka me ka me, swa daa bəraa hara dodə baj. ³⁹ Asəngar nə Rom geche day mən dəbə lə Jesu di dərəwə me yēr dara anji mar made də ya ta de di mwom da, anji way da: «*I sədə, gun gə ta di i Mārī gorəndəw 'yang.*»

⁴⁰ Namde yab kaw dəbə hiñ ilə yara-lə. Namde nə ta di dwarzagələ da, i nə Mari də ciri dəra i Magədala, me Mari də nə Jak gə gə 'ogəw gə dwe di day gə chendəw gə Jose idəgə, me Salome me ca. ⁴¹ I cendi me pii pama Jesu tarəw me gaməw ladə managə anji wara nəm wama gə Galile-yə di.

[†] 15:28 15.28 Esayı (Esaie) 53.12

[‡] 15:34 15.34 Diri (Psaume) 22.2

Namde nê dang nañ nê pii bwaw naga hara nêm managə Jursalem kaw, ilê me ca.

Gə al Jesu kumbə duwa managə munə-lâ
(Matiyə 27.57-61; Luk 23.50-56; Jā 19.38-42)

42-43 Managə dawa ba də cor turgə da, Joseb gə ciri duwa i Arimate, hara. Anji i woni aa sariya nêñ nare nê Juwib gun day gə mən gə nare aləw horəmbə nañe. Anji kaw bedə i wala gə Mäři ha lama gə dwāři duwa lâ di me ca. Caga da, wala gə ta di i wala gaba d'angərə sii gə nare nê Juwib d'angərə gə sədəgə dara sanga da, i wala day gaba bwa gwayni di. Mwom da, anji yə səw abnani me ha 'ywa Pilad me urəw dara ba kalnaw bərmə baa u Jesu kumbə duwa. **44** Əřə, Pilad di doy dara Jesu ba mar bam kalang dəm da, anji erəm gwale nañe. Anji 'waga asəngar nê Rom geche day di me urəw, Jesu di ba mar i bəgəden mo? **45** Me managə asəngar nê Rom geche day di cow lâ diyə ba anji ba mare dəm da, Pilad kaləw Joseb bərmə ba unâ Jesu kumbə duwa di. **46** Əřə Joseb ha kəlē bagəda, me biyâ Jesu kumbə duwa managə habda gə dagəla səwə dodə me, legərew daa me asəw nêm managə munə gə gə poləw managə kura dwāřə-lâ. Targin d'ang da, anji nongərə kura də geche desə gə munə di bəw daa. **47** Me Mari də ciri dəra i Magədala me, Mari də Jose iw me, yər mana gə gə al gə kumbə dənâ Jesu lâ di.

16

Jesu ilê munə-lâ di bədə
(Matiyə 28.1-8; Luk 24.1-12; Jā 20.1-10)

1 Managə wala gaba bwa gwayni gənəñ nare nê Juwib day di ba 'yen bam mwom da, Mari də Magədala me, Mari də Jak iw me, Salome me, kəlgə swani gə gə haməw gə mani jiga jiga gə bii 'yol nañ dara hara dadə kumbə dənâ Jesu. **2** Gə dəmas gə jomni corğəřə dawa ganda dəra gə daalâ da, cendi ha ojə managə munə-lâ di. **3** Cendi wajə gwale bulə day-ə ba da: «I wi me ha nwangərəndə kura də gə əbdə managə munə bəwə di bam mo?» **4** Əřə, cendi u dərəgə daa mwom da, kura də munə bəwə di nwangərər bam dəm! Bag da, kura də ta di jor nañe. **5** Cendi gandə ha managə munə di dalawə me yər dwe gə mache dam managə munə-lâ əsay gə abe-yâ, hurâ barge gə geche gə burage kēng yande. Mwom da, laña algə. **6** Me dwe gə mache di waygə ba da: «Alna laña bədə! Nə 'ocñ dara anâ kanjə i Jesu gə Najared, anji gə gə bengəw bəbəřəw daa habda gə dagəla səwə di. Me anji dəm daa nare nê mare dwāřagələ dəm, anji ilâ ka bədə. Yarna mana gə gə asəw lâ ka di. **7** Caga da, hana waynaw Piyer me woni gərsə gwale gənəñ Jesu duwa nê dang di me Jesu ba ha gamagə lâ alâ wama gə Galile-yâ. Cendi ba hara yaraw alâ ta, ya anji ba wayagə nêm pii de.»

8 Mwom da, namde di dəmdə iche managə munə-lâ di, wagə gə gidi. Sədəgə sadəgə daa tag tag me, dədəgə nol bam me, cendi tiň bədəgə wayəw gun mən daa bədə, dara laña algə nañe.

Jesu gəldə Mari də Magədala səw
(Matiyə 28.9-10; Jā 20.11-18)

⁹ [Managə Jesu dəmâ nəm daa munə-lâ gə wala gə dəmas gə jomni da, anji gəldə i Mari də Magədala səw do. I tandi me anji tanga 'yordə dundi də acne wurgəsubu bam sədâ di. ¹⁰ Tandi ha gəra ha 'ywa cendi nə tanga basə Jesu harbə gandəw di dara wayagə ba də yara Jesu ba i bəra. Managə tandi ha gəra 'ywagə mwom da, cendi dam ilə nulâ-lâ me ala ɳagəni-yê me ca. ¹¹ Mwom da, tandi wayagə ba Jesu di ba ilə bəra me ba də yaraw me ca kaw, cendi yə gwale dəra di bədâ.

*Jesu gəlgə woni gərsə gwale duwa nə sər səw
(Luk 24.13-35)*

¹² Targin dəng da, managə woni gərsə gwale gənə Jesu duwa nə sər ilə hara-lâ dara hara bam da, Jesu di gəlgə səw wun jiga hine. ¹³ Cendi cwara 'yo kwandagə bi me wayagə nō də ta di kaw, kwandagə di yə gwale day di bədâ.

*Jesu gəlgə woni gərsə gwale duwa nə mwaj dii mən səw
(Matiyə 28.16-20; Luk 24.36-49; Jā 20.19-23; Paja nənə Jesu duwa 1.6-8)*

¹⁴ Targin dəng da, Jesu gəlgə woni gərsə gwale duwa nə mwaj dii mən di səw, managə cendi ilə wama mani-yê. Anji sogədəgə dara dii day də woye də cendi gən nəm gə yâgə gə gwale gənə woni yaraw ba i bəra bam di. ¹⁵ Əzə anji wayagə da: «Hana managə sənə gəndədələ pad, waynagə nare pad Nō də lade di. ¹⁶ Gun gə dara kala dusəw lâ diyâ me alna batem me da, anji ha 'ywa bələ. Gun gə kalna dusəw lâ diyâ bədâ da, Mārī ha bwaw gwale dəwədərara ba hana nəm duwa də idə budə bam bədâ bəriñ lâ di. ¹⁷ Me cendi nə ha kala dusərəgə lâ diyâ da, yarna mani nə dənə nə al lañə nə ha gələgə nare ha 'wacnagə nəm: I gə sumən me cendi ha 'ywara gə dundi də acne bam nare sədəgələ, me ha waya bii gə dəng gə dii mən cendi 'ocnəw bədâ me. ¹⁸ Cendi ha neyama yibə kwalale gə əsəragə, me chana charwa də idə 'yaa mana kaw ha alagə mani mən bədâ bəriñ. Cendi ha bwa əsəragə nare woni mwom sədəgələ, me woni mwom di ha 'ywa labiya.»

*Mārī u Jesu ya nəm daa
(Luk 24.50-53; Paja nənə Jesu duwa 1.9-11)*

¹⁹ Targin dəng, managə Aba ciri gə Jesu wayagə yande mwom da, Mārī uw yaa nəm daa dama əsəw gə abe-yê. ²⁰ Woni gərsə gwale gənə Jesu duwa day da, ha waya Nō də lade di ciri-yê jiga jiga. Aba ciri gə Jesu di wagə lə me 'yagə dwana də idə alagə mani nə dənə me ca. I ya ta de me anji gəl nəm dara gwale day di ba i gwale səw.]

Maktubu də Pol jangəgə nare nê Epes

Labiya dənê Pol duwa

¹ Ëndi gə Pol gə Mäři gədən gun gə Jesu Kris giyəw i gə ərəmə duwa. Nê jangəgə i nare nənê Mäři nê dəbə gwale day dəwəj jang nê dam managə ciri də geche də Epeslâ. ² Kal Mäři gə i abrandə me Aba ciri gə Jesu Kris me piynê bədəgə dədəngə me 'yanang həlala jwam me ca.

Ladni gə Mäři al gə nare nê bamar gə Kris daa

³ Bwanaw Mäři gə Aba ciri ənda gə Jesu Kris abəw di jilay dara anji 'yandə bii gə pii-yê duwa gə lade gə dundi duwa swa gandəw daa dara də bwarang gə Jesu Kris mən. ⁴ Mäři piyəndə managə səwəwara ba də kədənəng nare duwa dara də bamarang daa gə Jesu Kris di i pii pa gə anji wor asa sənə sən. Anji piyəndə yande dara ba də kədənəng nare nə dusərəgə wusəbə nê mani nê acne hine kaw ilə sədəgələ bədə managə dərəwə. I dara dwani duwa di, ⁵ Mäři ərəm dusəwə piy bəg dara ba də kədənəng ya dəndaw de dara mani nê Jesu Kris algə, anji ur mani di ba alnana yande i dara dusi duwa də lade di. ⁶ Anji al yande dara ba də 'wagənaw ənda gə jilay dara dusi duwa də lade nan də doy mani bam pad də anji al ganandə pəgiñ di. Anji 'yandə dusi də lade pəgiñ di i dara də bamarang daa mən gə gorəndəw gə anji urəw nan di.

⁷ I dara də bamarang daa mən gandəw me anji kədəndə daa acna əndalə di i gə bare gənə Jesu duwa gə bor dode di me anji kal dusəw hələl managə acna ənda gə də aləw dəwə. Ya ta di de me Mäři al gəl gə dusi də lade duwa də geche nan də anji al gə nare di. ⁸ Mäři 'yandə dusi də lade di nan sədəndələ me 'yandə dərin naa nan me 'yandə dwana dədə yəhə gə mani dədəndələ me ca. ⁹ Anji gələndə mani duwa nə budər dode piy nə anji ur ba algə di. Ta di me i dusi duwa də lade nan də anji ərəm ba aldə gə Jesu Kris di. ¹⁰ Dawa də wala gə Mäři ərməw di dara neyama mwom da, anji ha ala mani nê anji ur ba algə di. Anji ha daya mani nê anji bogə daa me nê dodə səna dədə me pad managə dole mən tenene gəndəwə, dole go ta di i Kris di.

¹¹ I dara bamar ənda gə Kris di daa mən də me, nê 'yo nin gə mani nê Mäři biyəndə gə bi di, dara Mäři piyəndə pii pa səwəwara ərmə duwələ; ərzə Mäři kal mani nê ta di alal yande dara anji ərəm anju me dusəw kaw ure me ca ¹² Ina yande da kal nare yarna mani nê anji al ganandə me gə 'wagənaw gə jilay dara gasnani duwa di, dara neyendə da də 'yang i nare nê də ərməng Jesu Kris dəwə pii.

¹³ 'Yeni nê anə dwaya səw gə i Nō də lade dədə bələng me ca da 'yəni kaw anə bamar i gandəw daa mən me ca. Gandəw anji me 'yeni nê anə kala dusərəng dəwə di Mäři 'yang dundi duwa də anji biyəng gə bii di ya ba piyəng lamba de sədəngə dara 'wacənə nəm. ¹⁴ Anji 'yandə Dundi duwa di pii pa, i tandi me ha gələndə mani nê lade nan nê anji bi gə bii ba ha 'yagə nare duwa di. Mani nê ta di darang 'ywagəle wala gə anji dara kədəndə daa bəriñ di, yande da bwanaw jilay dara gasnani duwa də nan di.

Amsa gənâ Pol duwa

¹⁵ I dara ta di me əndi kaw wala gənâ doy dara ba nê kal dusərêng Aba ciri gə Jesu dəwâ me dwani dan də anê al gə kwanang woni kala dusərêgə Mâři dəwâ me ca da, ¹⁶ Nê alew Mâři doche daa dara darang, managə amsa niyê da nê ərəm lâ dədêngê ¹⁷ Əzə nê amsə Mâři gə i Aba ciri ənda gə Jesus Kris Mâři duwa di, me anji i abâw gaba dwana naq di nê amsəw dara kalew a 'yanang dundi duwa də də 'yang dəriñ naa me anji gəlnêng səw pədeñê anê 'wacñanaw ladna me ca. ¹⁸ Nê amsə Mâři dang dara ba tiñnêng dədêng bam dara banê 'wacñana mani nê anji 'wagan ba nê ha 'ywagəle nê anê kal ərəmê dan lê dədêgəlê di. Nê amsəw dang dara banê 'wacñana mani nê lade naq nê woni same nê anji gamgə dara nare nê duwa di. ¹⁹ Nê amsəw dang dara banê 'wacñana dwana duwa də geche də doy mani bam pad me dwana də ta di wandə lê neyendə nê dê kalang dusərêndə dəwâ. Dwana duwa də ta di i də geche naq, ²⁰ I dwana də ta di me ala giyâ Jesu Kris səwâ wala gə Mâři dəməw nəm daa munə-lê me 'wuw ya nəm daa chêw əsəw gə abe-yê me di. ²¹ Managə ta lê da anji dam paja nê daa gechide day dədêgəlê me dundi nê acñe gechide day pad dədêgəlê me, suməw 'ogə doy sumi gə 'waga gə dang gənâ mani nê caga ka day bam pad me, nê wara pii kaw day bam me ca. ²² Mâři chêw mani pad managə dodê gedawâ me, anji biyəw chêw dole managə nare nənê Mâři duwa nê dayar mana men dədêgəlê me anji Kris di doy mani bam pad me ca. ²³ Nare nê ta di i ya doni gə səw de me, Kris dam lê nare nənê Mâři duwa nê dayar dam mana mən sədêgəlê ongə daa telele me Mâři səw duwa gang kaw dam lê Kris səwâ onəw daa telele me ca.

2

Nare nê mare gədə bəra managə Jesu gəndəwâ

¹ Tanga pii da anê i ya nare nê mare de dara anê gən Mâři bəw bam me anê al acña me ca. ² Te bag da anê pam i nare nê sənə dədê ka mani day nê ala me anê pam i dole gənâ dundi də acñe day gə dam managə sənə bulê day gə siyayalâ, tandi dundi də ta di al giyâ lê nare woni gən Mâři bəw bam dusərêgəlê. ³ Tanga pii da neyendə kaw də wunêng i ya nare nê ta də de me ca. Pii da də alang i mani nê acñe nê də 'wacñarang nəm nê doni gə sədəndə me dusərêndə me ur cendi, de neyendə kaw də 'yang i nare nê sariya dənê Mâři duwa ha yəbəndə ya ba də yibə nəm gə cendi nê dang də de me ca. ⁴⁻⁵ Dəm da Mâři da i aba yara nare ɳagəni day naq me, dwani də anji al ganandə di i də geche naq me ca, wala gə də wunêng ya nare nê mare de dara acña ənda da anji urâ gə anji urəndə naq di cor 'yandə bələ dara də bamarang daa gə Kris, i dara dusi də lade duwa di me anê bəl nəm. ⁶ I dara bamarang daa mən də me anji dəmdə nəm daa munə-lê gandəw mən me ha chêndə daa dara ba də lamnang dwāři gə Jesus Kris mən me. ⁷ Anji al ganandə ladni yande gə Jesu Kris suməw, i dara ba gəlgə nare nê wara pii ba yarna ala gə ladni duwa də naq di. ⁸ I dara dusi də lade dənê Mâři duwa də me anji beləng nəm daa me, i dara dusərêng də anê kal managə Jesu dəwâ, anji 'yang gə bəlē di i dara mani dan nê ala nê lade bədə, anji 'yang bəlē ta di ta di i pəgiñ. ⁹ Bəlē gə ta di, anê 'yow i dara giyâ dan gə ala bədə, yande da kal gun 'wagəna gə səw bədə me ca. ¹⁰ Dara anji me i aba awandə anju me,

anji bwandə dê kədêng nare nê dərway dara bamaraga gə dê bamarang gə Jesu Kris daa mən di, dara ba dê alnang mani nê lade. Mani nê lade nê ta di Māří dfangərəgə pii bəg dara ba dê alnang gandagə le.

Bamara gənê nare nê gəndâgə jiga jiga sər day daa mən gə Jesu Kris

¹¹ Ina yande da 'yēni anê i Juwib bədê dara anê wun i mənang jiga, nare woni saba baña 'wagang ba anê i woni saba baña bədê, baña də ta di cendi sabədə i doni day gə icheyê pēgiñ gə əsəragə day dara i mani day nê gəndâgə bag. Yande da kalna dusərōng gunêng managə dama dan-ê wala gə anê wor 'wacṇa gə Māří bədê sən̄ di dəwâ. ¹² Me gun gə Māří biyəw də bədê sən̄ me, anê i nare nê Israyel bədê me anê 'ya i məje managə nare nənə Māří duwa nê anji ma gandagə gwale managə bəw gə anji biyəw di dəwâ. 'Yeni anê dam dəban ərmə gə mani dədəgələ me dəban Māří me ca. ¹³ 'Yeni nê tanga pii da anê dam yêhə gandəw, dəm da caga da anê yala bamar daa gə Jesu Kris mən me, anê chidâ yala Māří səwâ ib di i dara Kris bare duwa gə bor dodê ya sarga de di. ¹⁴ I dara anju di daniñ me həlala jwam dam nəm managə dwaṛandələ, nare nê Juwib me nê Juwib bədê me kaw, anji bamgə daa mən gədəgə nare nê gəndâgə mən tenene. I dara made duwa də anji mardə də me anji iche gər gə dwaṛagələ gə cəgədəgə bam cogə marənde bulê day-â. ¹⁵ Anji bi dwana dənə bii gə 'woo gənê Juwib day me gwale duwa gə lê dalawə pad me mani day nê gəndâgə me bam, anji al yande dara bama nare nê Juwib me nê Juwib bədê me daa mən ba gədənə ya gun duwa gə dərway mən tenene de me ba damna gə həlala jwam me ca.

¹⁶ I dara made duwa də anji mardə daa habda gə dagəla lê də me, anji day nəm gə nare nê Juwib me nê Juwib bədê me daa mən, meyəndə marənde də dwaṛagələ bam gədəgə gun mən bamgə daa gə Māří me ba damna gə həlala jwam me ca. ¹⁷ Jesu Kris gəra sənə-lê ka way gwale gənê həlala jwam duwa 'yagə nare nê Juwib bədê nê pii nê dam yêhə gə Māří me 'yagə nare nê Juwib nê pii nê damnin ib gə Māří me ca. ¹⁸ I dara mani nê Kris algə də me neyendə nê dê 'yang Juwib me, Juwib bədê me di dê 'ywang bərmə gaba chidâ Māří gə abrandə di səwâ ib gə bərmə gənə dundi də wuse də mən tenene ta di dəra.

¹⁹ Yande da 'yēni nê Juwib bədê nê anê bo bədəng 'yaw Māří da anê i məje bədê dəm me anê i nare nê cəmə ciri də dfangə bədê me ca. Caga da anê bor i gə nare nənə Māří duwa də mən me Māří i wilang anju dəm.

²⁰ 'Yeni da anê ilê mani nê Māří aw gə kula dwaṛagələ me nare nê Jesu kəjəgə me woni waya gwale gənê Māří duwa me da cendi i kulə gəndəw də dodə cendi me Kris da i ya kura də gə chidə dugədiyə pii pa dara yêhə gə kulə di waya nəm daa məjak de. ²¹ I dara bamaraga gə daa gə Kris mən də me, mani nê jiga jiga nê gə aw gə kulə di yew nəm daa woy me kulə gə ta di jwor nəm me gədə nəm gə kulə gənə Aba ciri duwa gə i duwa anju mən tenene di. ²² I dara bamaraga gə Kris di daa mən də me anji ilê dayang nəm daa mən gə nare nê kal dusərəgə Aba ciri dəwâ nê dang, dara ba nê gədənə ya kulə gənə Māří duwa gə anji dam lê gə bərmə gənə dundi duwa dəra di.

¹ Yande da, nê amsə Mäři: əndi gə Pol gə yən dange dara giyê gənê aləw Jesu dara darang 'yəni nê anê i Juwib bêdê di. ² 'Yang 'yəni da anê doy gwale gə gə way dara dusi də lade də Mäři al gan me 'yan giyê əsənê dara, ba nê wanang nəm lê di. ³ Mäři gələn mani duwa nê anji budâgə bəg di dərənê daa ya chine de dara ba nê 'wacnənagə, me nê jangagə nəm dədə bəni caga ka me ca.

⁴ Mani nê nê jangəgə ta di anê asnagə da anê ha 'wacnənagə dara əndi da ba nê 'ocn mani nê budələ nê Mäři algə ilə dara Kris di gəndəgə ladə nane. ⁵ Mani nê budələ nê ta di Mäři gələgə gandagə nare nê pii di daa bədə, dəm da caga da dundi gələgə gandagə nare nê Mäři kəjəgə me woni waya Mäři bəw, i cendi ca day-â me Mäři chəgə jiga dara giyê duwa di. ⁶ Mani nê budələ nê gə gəlgə daa di: I dara bəmara gə daa mən gə Jesu Kris də me, caga da nare nê i Juwib bêdə kaw Mäři ha əsəgə mani duwa nê 'ywa nê lade nê ta di ya nare nê gəndəgə Juwib de me ca. Mani nê lade dəng nê Mäři 'yagə da i dayara gə cendi dayar gandagə daa ya gun mən səw de. Mani nê Mäři bi gə bi gə ba 'yagə nare duwa di kaw cendi 'ywagə le me ca, mani nê ta di pad cendi 'yogə i gə bərmə gənə nō də lade dəra.

⁷ I dara dusi də lade də Mäři al gan managə dwana duwa də al giyê sənə də me mwom da, anji gədən nəm aba giyê duwa gaba waya nō də lade gwale dəra. ⁸ Əndi gənə wor targıñ gəch nare nənə Mäři duwa taragələ kaw, Mäři al gan dusi də lade dara ba nê waynagə nare nê i Juwib bêdə, gwale gə lade gənə Kris duwa. Anji i gun gə geche nənə, gun neyem 'wacnənagə gəndəw pad bədə. ⁹ Me dəng da ba nê binəgə nare pad gəndəw daa pədən-ŷə, ba i man me mani nê anju gə Mäři ba budəgə dodə pii bəg di. Anju gaba bwa mani pad di ba budəgə dodə bəgədən wala gə ba asə gə sənə ba. ¹⁰ Ərə caga da Paja nê daa me dolgə day me, yarna me 'wacnənagə dərin naa nənə Mäři duwa nê 'yarbare nañ ta di dara nare nənə Mäři duwa nê dayar dam mana mən dənən. ¹¹ Mani nê Mäři algə ta di pad, anji algə ya ba ərəm nəm bəg wala gə anji wor asa sənə sən di, mani nê ta di alal yande dara bəmara gə də bəmaraang daa gə Aba ciri ənda gə Jesu Kris mən di. ¹² Bəmara gə də bəmaraang daa mən gə Kris də me dusərəndə də də kalang dəwə me di də 'ywang bərmə gaba chidə daa Mäři səwə dəban laña. ¹³ I na yande da nê amsang kalna dusərəng sawna nimi wamani gə 'yon dara darang də bədə, dara wamani ni gə ta di ha wangə me ca.

Dwani dənə Jesu duwa də al ganandə

¹⁴ I dara yande me nê piy gubərən dədə Mäři gə i abrandə di dərəwə, amsəw dara darang. ¹⁵ I Mäři də me nare nê dam daa gə gəndəgə day me nê dam dədə sənə lê ka gə gəndəgə day me da anji bogə anju. ¹⁶ Mäři da i geche, gasnani duwa da 'yanang dwana managə dusərəngə. ¹⁷ Nə amsəw dəng bi dara Kris damna dusərəngə dara 'yəni da anê kal dusərəng dəwə me nə amsəw dara anê bwana sabərang hana dədə cog managə dwaniyə me damna yinə sədəng lê waynale me ca. ¹⁸ Ina yande da, 'yəni me nare nənə Mäři duwa nê dəng me di anê ha 'ywa dwana dədə 'wacnənagə dwani dənə Kris duwa di bəlnani dəra me, charni dəra me, hwa dəra me dəngə dəra me ca. ¹⁹ 'Yeni kaw anê ha 'wacnənagə dwani dənə Kris duwa də geche

nañ dê dê neyamang 'wacña gəndədə pad bêdâ di, kal Mâři 'wanbanang dusərêng daa telele telele anju gang.

²⁰ Anji Mâři da neyem ala mani pad nañ dswaya nê dê urêng gandagə me ərmâng gandagə dusərêndə lê di bam, dara dwana duwa di al giyê lê sədəndəlê. ²¹ Kal nare pad 'wagənaw gə jilay managə nare nêñê Mâři duwa nê dayar dam mana mən dwarzagəlê dara bamar gə cendi bamar gə Jesu Kris daa mən di, cendi 'wagənaw gə jilay wala gə wala me gə dərin bəriñ me ca! Amen.

4

Bama gə sii daa gənê nare nê Mâři duwa day

¹ Õndi gə Pol gə gə yən dange dara giyê gənê aləw Aba ciri di da nê urêng ajmar nəm lê, kalna hara dan bwarna ya Mâři 'waga duwa gə anji 'wagang də de. ² Asəna dədêng dodê me, ina i nare nê həlale me, unê dədêng bam me ca. Gun woy woy dwarzangə alnang mani nê acne kaw yinê gə dwani me ca. ³ Jarna dara gama bama gə sii daa gə dundi dənê Mâři duwa də 'yang gandədə ta di me gamna bama dan gə sii daa di managə həlala jwamə. ⁴ Nare nêñê Mâři duwa nê dayar mana mən də i Kris səw gə gəde gun səw mən tenene di me dundi də wuse kaw, i mən tenene me mani nê Mâři 'wagang nê anə kal ərmə dan dədəgələ də kaw i mən tenene me ca. ⁵ Aba ciri ənda kaw i mən tenene me dusi ənda də kala Mâři dəwə kaw i mən tenene me batem ənda kaw i mən tenene me ca. ⁶ Mâři kaw i mən tenene, anji me i nare abragə pad, anji lam dwāři nare dədəgələ pad me, al giyê nare sədəgələ pad me dam lê nare sədəgələ pad me ca.

⁷ Dəm da Mâři 'yaw wi wi kaw dusi duwa də lade də 'yaña dəra-lê bêdâ di ya Kris ba u səw 'yadə gə made dara darandə ta de. ⁸ Ta də me i gwale gə Maktubu də diri way da:

«Anji hagə managə daa cog me,
yibê nare bwagə tarwâ hara nəm me,
əsəgə nare mani nê lade me ca.»

⁹ Dəm da gwale gə gə wayəw ba: «Anji hagə managə daa cog» də da gəndəw i na mo? Gəndəw da: Bag da managə Kris wor haga yala daa səñ da anji chê gəra dodə səñə dədə do. ¹⁰ Aba chê gəra dodə ta di i gə hagə ya daa cog siyaya dədə dara kal ba dam lê mani lê pad. ¹¹ I anji me əsgə nare mani nê lade mani nê di i giyê duwa gə jiga jiga di: nê mən i nare nê Jesu kəjəgə me, nê mən i woni waya Mâři bəw me, nê mən i woni wayagə nare nō də lade me, nê dəng da i woni dəbə Eglis dərədələ gələgə nare gwale gənê Mâři duwa me ca. ¹² Anji əsgə nare nê ta di giyê gə ta di yande dara cendi ba dəgərəna nare nêñê Mâři duwa ba alna giyê duwa dara kal nare nêñê Mâři duwa nê dayar mana mən də i ya Kris səw de di ba jwärna hana pii pii. ¹³ Ya ta de me, nare nêñê Mâři duwa nê dayar mana mən di ha 'ywa dwana me ha hara pii pii dayara daa mən pad managə dusi də kala Mâři gorəndəw dəwə me dē 'wacñang gandəw me ca. Yande da dē ha kədêng nare nê gechide nê aliya ənda neyem dəm me dē ha kədêng nare nê ladəbe nañ bəriñ ya Kris de me ca.

¹⁴ Yande da də ha wunêng ya dine nê 'yêng de bêdâ dəm. Nare woni lama mana ha neyama lamandə gə gwale gə kulagə bêdâ dəm. Me cendi ha gələndə mani nê acne woni cwagədandə ya gale ba ugə mani cogədəgə

nəm kame kame bêdê dəm. ¹⁵ Dəm da kal wi kaw waynaw jaw gwale səw gə dwani me, dê harang jwarba managə mani lê pad bəra hara əjê Kris gə i doni gə sii di dəw. ¹⁶ I anju də me day doni gə sii daa mana mən dara cendi ba bamarna daa mən ya gun sarbo duwa yə gə doni gə səw baməw nəm daa mən gədəw gə gun mən səw ta de. De gun səw gə jiga jiga di alna giyê ladə mwom da, Kris səw gə mən di ha jwara me ha əriñara nan̄ managə dwaniyê me ca.

Ala gə mani nə dərway nə Māří urge

¹⁷ Yande da nə wayang gə dwana da Aba ciri wun gandədə me nə ajəmar lê diyê di. Kalna 'wē bərmə gənə nare woni 'wacṇa Māří gə bag bêdê day dī, dara cendi ərmə day da gəndəw ilê bêdê ¹⁸ cendi dərəgə dəchər daa managə gwale səw gə Māří wayəw di dəwə. Bəlē gə Māří 'yaw də da cendi ilê dwalinə bêdâ. Cendi 'ocn mani nənə Māří duwa bêdâ dara dədəgə woye me. ¹⁹ Cendi nol bam, 'ocn mani nə lade me nə acne me bêdâ, cendi hurê sədəgə mani nə acne-yə wala gə wala me hurê sədəgə mani woni ala jaweyê ha nəm gə dərəgə pii pii me ca.

²⁰ Dəm da 'yēni da gwale gə gə gəlēng dara Kris da i yande bêdâ. ²¹ Bag da 'yēni nə anê bamar daa gə Jesu mən di, anê doy gwale gə gə wayəw ərəm dara dəw me gə gəlēng gandəw 'yēni nə anê i duwa me da, gə gəlē i gwale səw gənə Jesu duwa. ²² I na yande da kalna mani dan nə anê alagə pii wala gə anê 'ocn gə Kris bədâ sən̄ di bam. Cende dədə ala mani nə acne ha ganang anê ala gə mani nə ta di, cende də ta di lamang meyandang bam. ²³ Kalna dundi dənə Māří duwa kəlangənang ərmə dan bam me 'yanang ərmə gə dərway dusərəngə me ca. ²⁴ Caga da alna mani nə dərway nə Māří urgə nə bor gə mani nə 'yoləw, yande da mani dan nə anê ha ala ha 'ya nə təba me, nə lade bəriñ me, dara mani nə ta di swa gwale səw lê.

²⁵ Ina yande da kalna kulagə bam, ina wi wi kaw waynaw jaw gwale səw, dara pad əndləl dê bamarang daa gədə gun mən. ²⁶ Wala gə dusərəng swana kaw, kalna ala acna dara dusərəng də so di dī me, kalna dusərəng də swa di chinâ dodâ do me dawa dswadəna sən̄. ²⁷ Kalnaw chidan bərmə a dswayna dədəng bam bêdâ. ²⁸ Kal gun gə ina mee pii da a kalna miyni di dī dəm, kaləw a alna giyê gə mana ure duwa gə bərmə gə təba me 'ywana gə mani duwa nə wama me, yande da anji ha neyama 'wo hine 'yagə woni 'ywa bêdâ me ca. ²⁹ Kal gwale gə acne dəmənə bədəngə bêdâ, wayna gwale gə 'yole gə aba 'yagə nare dwana dara kalgə gə jwarbəna nəm managə dusi day də kalalê. Yande da anê ha alagə nare woni dwaya gwale mani nə lade.

³⁰ Ərə 'yēni da asəna angal dan dara ala mani nə ha ala dundi də wuse də Māří 'yang gandədə ɳagəni bêdâ, anji 'yadə wun ya lamba də gun biyəng sədəngə dara ba anê i nare duwa, nə dāñ wala mən ba kədəng daa wamani-yə gə dəriñ bəriñ anju. ³¹ Gama gə gwale dusi yəhə me, dusi dədə swa maña me, jarba gə nare me, nasəba gə marje daa pəng-pəng gə nare me, cadəba gə nare me ca da 'ywärna mani nə ta di bam hēñ dwarəngə me dusi də acne də woy woy kaw kalnadə bam. ³² Dəm da alna dusi də lade me ina nare nə həlale me gə kwanang me, kalna dusərəng həlalana kwanang dədəgələ ya Māří ba kal gə dusəw həlal nəm dədəngə dara ba anê i nare nənə Kris duwa di.

5

Mani nê nare nônê Mâři duwa ha alagə me nê cendi ha alagə bêdâ me

¹ Caga da mani dan nê ala wunê ya Mâři duwa de dara 'yêni da anê i dêndaw, anji urênge. ² Damna managə dwaniyê jang ya Kris ba urênde nêm de me 'wê gə sêw 'yadə gə made ya sarga də 'yolëw Mâři de dara darandə.

³ Caga da alna kaya də də 'ya gə sêdêng mad mad bêdê dəm. Mani nê acne woni ala jawe nê ya ta de da alnagə bêdê me alna harni mani-yê bêdê me. Mani nê acne nê ta di pad kaw wayna gwale day bêdêngê bêdê. Mani nê ta di dol nare nônê Mâři duwa bêdê me ca. ⁴ Gwale gə acne gə al jawe me gwale gə 'ywala duwa ilê bêdê me gwale gə wunjê gə acne me da dwalang 'yêni bêdê. Dəm da 'yêni da alnaw Mâři doche dara mani nê anji al ganang di. ⁵ Ərmənâ dêdêngê dara woni kaya me woni ala mani nê acne nê al jawe me woni ala harni mani-yê. Mani nê ta di yə dusərêgə doy Mâři gə bag bam. Nare nê ya ta di pad gə ha asagəlê kwandagə dwarzagəlê dwärî dənê Kris me Mâři me day-ê di bêdê me ca.

⁶ Kal gun lamnang gə gwale gə gəndəw ilê bêdê di bêdê, dara mani nê acne nê ya ta de pad me Mâři dusəw so nêm managə nare woni gənə bəw bam dədəgəlê. ⁷ Yande da nare nê ya ta de da bamarna gandagə daa bêdê pa pa. ⁸ Dara tanga pii da anê dam ya banê dam i diləmê de, me caga da anê bamar daa gə Aba ciri mən da ya ba də i nare nônê managə acne duwa de. Yande da alna mani nê wunê ya nare nê dam managə acne-yê day de. ⁹ Dara managə acne di yê mani nê lade me, ala gə mani nê təba me, gwale sêw me. ¹⁰ Yande da kanjəna bərmə gaba 'wacna mani nê 'yolëw Aba ciri. ¹¹ Mani nê gəndəgə lê bêdê nê nare algə diləmə ta di hurna sədêngê bêdê, dəm da gəlnê mani nê ta di daa pədəñ-yê dəñ. ¹² Mani day nê cendi algə budəlê ta di al jawe naŋe me waya gə gwale day daa kaw al jawe me ca. ¹³ Bag da mani nê ta di pad wala gə gə gəlnəgə daa pədəñ-yê managə acne-yê mwom da, acna day ina ya man de kaw gə ha yaragə daa lada dəñ. ¹⁴ Dang tugə mani pad nê gə bi gəndəgə daa pədəñ-yê di cor gədə managə acne: i dara ta di me gə way ba;

"Əjəm gaba 'ya nuni da a dərəm daa me

so daa nare nê mare dwarzagəlê

me Kris ha acname dusəmê gə mana gə acne duwa".

¹⁵ Ina yande da asna angal dan managə hara dan-ê, kalna hara ya nare nê məng de bêdê, dəm da hana wunê ya nare nê dərəgə naagədə de.

¹⁶ Wala gə caga ka da acn naŋe, ina yande da 'yêni da anê 'ywana bərmə hiŋe gaba ala mani nê lade da alnale. ¹⁷ I dara yande me kalna kədə nare nê woni ərəmə gwale bêdê dəñ, dəm da ərmənâ dədəngê ladle dara 'wacna mani nê Aba ciri urgə ba nê alnagə di. ¹⁸ Kalna widəbə gani gə 'ogəw bē dəñ, dara widəbə gə gani gə bē da ha meyandang i bam, dəm da kalna dundi dənê Mâři duwa 'wana dusərəng daa telele tandi. ¹⁹ Yande da pad dan-ê tunê diri dədə bwaw Mâři jilay me diri də dundi dənê Mâři duwa 'yang gandədə me. Tunəw Aba ciri diri bwanaw gə jilay gə dusərəng də mən tenene. ²⁰ Alnaw abrandə gə Mâři doche wala gə wala gə Aba ciri ənda gə Jesu Kris suməw managə mani nê 'ywanangê pad me ca.

Abe day gə diyamo

²¹ Kal ina gun gə woy kaw asnaw jaw dəw dodə dara anê i woni alaw Kris horəmbâ. ²² 'Yeni nê namde da; kal ina deme də woy kaw asnaw tərədə dədə dodə ya ba də asəw gə Aba ciri gə Kris dədə dodə de. ²³ Dara abe da i diyamo dədə anju ya Jesu Kris ba i nəm nare nənə Māří duwa nê dayar mana mən dədēgələ ta de, anji gang me bəl nare nənə Māří nê dayar mana mən nê i ya səw de də daa anju. ²⁴ Ina ya ta de da deme də woy kaw asnaw tərədə dədə dodə managə mani-yə pad ya nare nənə Māří duwa nê dayar da mana mən ba gə asəw gə Kris dədēgə dodə ta de.

²⁵ 'Yeni nê abje kaw: gun gə woy kaw urnê diyamo ya Kris ba urgə nare nənə Māří duwa nê dayar mana mən de me 'wu gə səw 'yadə gə made dara daragə ta de. ²⁶ Anji al yande dara chəw gandagə Māří mən tenene. Anji chəw gandagə Māří i wiya gə wigə gə nimi me gə gwale me di. ²⁷ Anji al yande dara ba gəl nare nənə Māří duwa nê dayar mana mən di ladni day gə nañ di daa dərəwə anju gə Aba ciri gang, me sədēgə piyarna walang bədə me dərəgə ba lagədəna bədə me, gə 'ywana mani nə acñe hiñe sədēgələ bədə me. Anji ur nare nənə Māří duwa nê dayar mana mən də ba gə chənəw gandagə anju mən tenene me ba gə asənagə gwale dədēgələ hiñe bədə me ca. ²⁸ I yande me abe gə woy kaw urnê diyamo ya ba urgə səw duwa ta de: ya ta de da gun gə urnê diyamo da, ya ba ur i səw duwa gə gun de. ²⁹ Di mən yande gun al səw ichinj mo, bədə, anji əsəwe me dəngərəw lada me, ya Kris ba al nəm dara nare nənə Māří duwa nê dayar mana mən de. ³⁰ I dara pad də 'yang i səw tuləw də mən di. ³¹ I dara ta də me, Maktubə dənən Māří way da: «*Abe ha swa kala ciri dənən abəw me iw me bam me ha famaragə gə diyamo daa ca gədə gun səw mən tenene.*» ³² Managə gwale ta di dalawə gwale səw gə geche mən budərə dodə: Əndi gə Pol nê wayang gwale gə ta di gə way i dara Kris me nare nənə Māří duwa nê dayar da mana mən me. ³³ Yande pad kaw 'yēni da kal wi kaw urnê diyamo ya səw duwa de me, deme də kaw alnaw tərədə horəmbə me ca.

6

Dine me abragə me idəgə me

¹ 'Yeni nê dine da alna wařang bədēgə, dara ta me i mani nê i gə bərmə day təba nê Aba ciri ur ba anê alnagə di. ² «Məlawdə abam me iim me.» Managə bii gə 'woo dalawə pad da ta di me i gə pii Māří ma gə bəw gə anji biyəw di. ³ Gwale duwa gə ba dara: «Ba məh ha 'ywa 'ywala me ba məh ha dama bəra biyə dəm də hoy dodə sənə dədə ka me ca.» ⁴ 'Yeni nê dine abragə da kalna meyandagə dəndərang dusərəgə di, dəm da gamnagə le gə gəsəni əriñəgəle me gə gələ nê ya Aba ciri ənda ba gələndə nəm de.

Kwoy me woni ciri day me

⁵ 'Yeni nê kwoy da alna woni ciri dan nê dodə sənə dədə ka bədēgə gə horəmbə me asagə di dodə me alnagə giyə gə dusi də mən me ya anê ba alew gə Kris giyə ta de. ⁶ Anê al woni ciri dan di bədēgə dara cendi ba yawnag me sədēgə ba 'ywlnagə nəm məra bədə, dəm da alnagə yande dara ba anê i kwoy nənə Kris duwa me, dara anê ur ba anê al i Māří bu gə dusərəng də mən me ca. ⁷ Alna giyə dan di gə dusərəng də mən ya giyə di ba məh alew gə Aba ciri de, kalna ala giyə ya ba anê algə i nare de məra

dī. 8 Өrmənê dədəngê ladna gun gə kwaya labaa gə pêgiñ kaw, alna giyê duwa ladna da Aba ciri ha 'ywagaw gwayni duwa le managə giyê duwa gə ala lâ. 9 'Yeni nê kwoy woni ciri day kaw, alnagə horəmbê ya kwoy dan di ba gə alang nəm de me ca, alnagə wamani bədə me. Өrmənê dara 'yəni me, kwoy dan də me da Aba ciri dan i mən tenene ilê alê daa, anji i aba piyê nare dərəgə bədə.

Mani woni jara say

10 'Yaña duwa lâ da nê ur ba nê wayang, kanjəna dwana dan managə Aba ciri səwâ me managə dwana duwa də nañ di sədê me ca. 11 Layna mani woni jara say nê Māři 'yang pad bwana sədəngê, dara cəbə nəm waya managə boy dənâ Seydan dəra də twanadə di dərədəlâ. 12 Dara neyendə da də kwabang dəm di i gə nare bədə, dəm da dəm ənda da də kwabang i gə dundi də acne dolgə day, me də kwabang gə dundi də lam dwāři managə sənə dədə də diləmə ka di me dundi də acne pad də dam managə sənə bulē day gə siyaya lâ me ca. 13 I dara ta də me layna mani woni jara say nê Māři 'yang di daa pad əsərangê dara cəbə nəm waya wala gə acne-yê me dəm di 'yaña bam kaw dəbənê daa waynale com.

14 Dəbənê waynale, yinê gwale səw gə wun ya gare gə gun ma gə wamdaw daa de di waynale. Hurna mani nê təba di, ya gare gə ffore gə gun hurêw səbərəwə gam gə səw ta de, 15 cəbənê ib dara wayagə nare nō də lade dədə 'yagə nare həlala di daa, cəbə gə ib da wun ya gəbande nə gun hurê gədawə de. 16 Mani nê wəyê kaw kalna dusərəng Māři dəwə ya gun ba yigə dogə əsəwə ta de. Ya ta de da fəche də duwa bədə dənâ Seydan duwa ha dəmə hara sədəngê bədə. 17 Yinê bələ gə Māři 'yang gandəw gə wun ya jagwa də ləgəw gun dəw dara jara gə say yandə, 'yaña duwa-lâ da unê sugənê də chere də dundi də Māři duwa 'yang gandədə ta di əsərangê. Sugənê də chere di i gwale gənə Māři duwa di.

18 Yande da: Amsəna Māři gə dusərəng də mən, urnəw gə wala wala me gə dwana dənâ dundi dəra me yande da amsənaw dəban bwa gə gwayni. Amsəna dara nare nənə Māři duwa pad me ca. 19 Amsəna Māři dara daran me ca, dara kaləw a 'yanan gwale bənâ. Yande da nâ ha wayagə nare dəban laña, nō də lade də Māři budədə dodə pii gwale dəra. 20 Əndi gənə i Māři aba bəw di, giyê ni da i waya gə nō də lade gwale dəra, gə yən magədən asən dange-yê da amsəna Māři dara kal nê way gwale dəra dəban bwa gə gwayni dara i giyê ni gənə ha alaw.

Lapiya dənâ Pol duwa

21 Caga da nâ giyêng Tichək chen gənə urəw nan, gə i aba ala giyê gənə Aba ciri duwa, gə i aba ala mani nê təba di. Anji ha wayang ba nê dam i man mo, dara 'yəni kaw ba anâ 'wacənana mani ni nê nê alagə me ca. 22 Nê giyêng gandəw ʃag dara anju ba waynang nō nin me 'yanang abnani dusərəgə me ca.

23 Kal Māři gə i abrandə me Aba ciri ənda gə Jesu Kris me 'yanagə chamre woni kala dusərəgə Jesu Kris dəwə həlala jwam me dwani me dusi də kala me ca. 24 Kal Māři piynê bəw managə nare woni urê Aba ciri ənda gə Jesu Kris dədəgələ pad gə dwani day də 'yaña dəra ilê bədə bəriñ di.

Maktubu dənê Jak duwa

Labiya dənê Jak duwa

¹ Əndi gə Jak gaba ala giyê gənê Mäři duwa me gənê Aba ciri gə Jesu Kris duwa me nê alang 'yeni nare nənê Mäři duwa nê cəgədə bam managə sənə gəndədə lâ ka pad labiya.

Yê gə sii managə wamani-yê

² Chamran, managə mani jiga jiga gərsêng da, kalna sədâng 'ywalmangâ diyê nan. ³ Anê 'ocn com, dusi dan də kala di dwana dəra dwayna mani nê gərsêng də bam da, ha harang gə yêô gə sii waya. ⁴ Dəm da, kalna yêô dan gə sii waya di hana ladna bəra 'yança-lê ba, dara kal anê kədənê nare nê ladə gə dərəgə bəriñ nê acña hine kaw ilê sədâng bədə me mani mən kaw jalmang bədə me ca. ⁵ Gun mən dwaşangê dərin naa duwa ina lê nañ bədə da, kaləw a urnê Mäři, anji ha 'yawâ. Dara Mäři di anji 'yagə nare pad mani gə dusi də dwani dəban alaw gə gun gwale. ⁶ Gun gə ta di a urnâ gə dusi də kala dəban gaga hine dusəwê bədə, dara aba gaga dusəwê da, wun ya nimi nê kuray-yê nê gale ugə cogə ha nəm kame kame ta de. ⁷ Gun gə ya ta de da, a 'wacnana dara ba ha 'ywa mani hine managə Aba ciri əsəwê bədə. ⁸ Dara anji i gun gə al mani pad gə dusi də sər sər me ur 'wo bərmə mən bədə.

'Ywa gə mani me, dama gə burgani me

⁹ Kal əjəm chen gə burage da, səm 'ywalmam dara Mäři asəm sumi gə 'waga dəm. ¹⁰ Me əjəm chen gaba 'ywa mani da, səm 'ywalmam dara Mäři com dodə me ca. Dara aba 'ywa mani di ha susəgə bam ya chemde ho day de. ¹¹ Dara wala gə dawa ana nañ mwom da, chemde di laa i bam me, ho day susəgə bam me, ladni day cor ilê bədə. Gun gaba 'ywa mani kaw ha mara bam managə giyê duwa gə ala gaba kanja 'ywa di dalawê yande me ca.

Mani woni gərsê nare me woni lamagə me

¹² Gun gaba yêô səw waya məjag managə mani woni gərsəw dwaşagəlê da, dam i sii 'yola gə 'yang dalawê. Dara managə anji dwayna wamani di bam mwom da, ha 'ywa kwañe gə i bəlê gaba dama gə dərəw bəriñ gə Mäři u bəw way dara ba 'yagə nare woni urəw di. ¹³ Gun gə mani lammaw dura asaw acña-lê da, kaləw a wayna da: «I Mäři me lamən asən acña-lê anju bədə.» Dara Mäři da, mani nê acñe laməw asəw acña-lê bədə, me anji kaw lam gun ba alna acña bədə me ca. ¹⁴ Wala gə mani lamna gun asaw acña-lê da i mani nê acñe cende day nê ilê gun dusəwê bəg di me cwara surəw asənəw acña-lê cendi. ¹⁵ Targin dəng da, mani nê acñe cende day nê ilê gun dusəwê di u gudi me yêô acña. Ərə managə acña dî jor nañ mwom da, hara gə made me ca. ¹⁶ Chamran nê nê urgə nañ, kalna lama sədâng dî. ¹⁷ Mani nê wo pad woni sumi me nê ladə gə dərəgə bəriñ me da swa i daa Mäři gaba bwa mani woni acña mana di səwə. Mäři di i gun gə co səw dəng bədə me anji bi səw bam kaləndə diləmə ya dawa ba də

al nəm de bêdê me ca. * ¹⁸ Mäři di, gə urê duwa anju gang, anji 'yandə bəlê i gə gwale duwa gə i gwale səw di dara ba də dəbnêng pii managə mani duwa nê anji bwagə pad di dərəgəlê.

Dwaya gə gwale, me 'wow ala gə giyâ me ca

¹⁹ Chamran nê nê urgə naŋ, 'wacnana gwale gə ta di: Gun gə woy kaw dwaya gə gwale da a dwayna kalang ma me da, swana kalang wayna gwale bêdê, me kal dusəw swana kalang bêdê me ca. ²⁰ Dara gun dusəw swana maŋa da, neyem ala gə mani nê lade təba managə Mäři dərəwə bêdê. ²¹ I dara ta də me, mani pad woni lwabədang gichəni sədəngê me, mani nê acne nê swa dusi də үrinenye me da, biynê sədəng bam dwařagəlê. Yinê gwale gənê Mäři duwa gə 'yang gandəw dusərəngê ta di gə asa gə dii dodê dara i gwale gə ta di me neyem bəlêng anju.

²² Kalna dwaya gə gwale gənê Mäři duwa gə sumdəng məra dī, unêw alna gandəw giyâ, pâgiŋ bêdê da, anê lam i sədəng dan gang pəgiŋ me ca. ²³ Dara gun gə dwayna gwale di, me unêw alna gə giyâ bêdê da, wun i ya gun gə yér dərəw managə gudəramê ta de. ²⁴ Managə anji yér dərəw di gudəramê bam pad, me, əndər ha mwom da, mana gə ta-lê dog anji saw dərəw nê anji yaragə di nəmgə bam. ²⁵ Dəm da gun gə kanjə bii gə 'woo gə ladə gə dərəw bəriŋ gə kədə gun daa gəndəw ladə me yə səw woy-yê me dam doy gə suməw məra me nəməw bam bêdê əřə uw al gə giyâ me da, gun gə ta di Mäři ha biyê bəw managə giyâ duwa gə ala dəwə.

²⁶ Gun wayna ba pam i Mäři tarəw me gamna bəw gaba waya gwale bêdê da, anji lam i səw duwa anju gə Aba ciri gang. Pama duwa gə Mäři di 'ywala duwa hiňe kaw ilê bêdê bəriŋ. ²⁷ Yarna pama gə Mäři gə 'yang gə ladə abrandə gə Mäři dərəwə da, i wagə gə bagondê lê me namde nê wambə lê me managə jiba day-ê me biyê gə səm bam managə mani nê acne nê sənə dədê woni lwabam gichəni səməd dwařagəlê me ca.

2

Piyâ gə nare dərəgə.

¹ Chamran 'yēni nê anê kal dusərəng managə Aba ciri ənda gaba sumi gə 'waga gə Jesu Kris dəwə da, bamna piyê gə nare dərəgə gə dusi dan də kala mən bêdê. ² Dwayna, ya gun mən gaba 'ywa mani hurnay barge gaba sumi səwê me kuləm gə kili duwa wom naŋ dunuwə, dəmney nəm dwařangê dayara dan-ê me gə mən gə burage gə mani duwa ilê bêdê hurnay barge gə acne gə chəbəre səwê, dəmney nəm kərē di me ca da. ³ Mana gə ta də lê da, anê so aləw gaba hura barge gə lade di horəmbə me anê wayəw da: «Əjəm da, hare dam dodə managə lade-yê ka», əřə anê wayəw gə burage gaba 'ywa mani bêdê di əjəm da: «Dəbə dəma daa labaa, hare dam dodə managə sənə-lê gədərəninê ka.» ⁴ Anê alna ina i ya ta de da, anê pii nare dərəgə me anê kədə i nare woni agə kwanang sariya gə ərmə gə acne me ca.

⁵ Dwayna, chamran nê nê urgə naŋ: Mäři anjər nare nê burgədê nê kwandagə yərgə ba i woni 'ywa mani bêdê dara cendi ba kədənə woni 'ywa mani managə dusi day də kala lê me ba 'ywana dwäři dənə Mäři

* ^{1:17} 1.17 Nê jangə nin yande dara gwale gəndəw gə ūbag gə hii gə Grek ba da: *Dun duwa cor daa ya dənə habde day ba də cogədər gə dawa ta de bêdə.*

duwa də ba u bəw way ba 'yagə woni urêw di me ca. ⁶ Өřə 'yēni da, anê al nare nê burgêdê woni 'ywa mani bêdê ichin̄ me, woni gəlêng dərêng hara ganang sariya lâ da, i woni 'ywa mani di cendi bêdê mo? ⁷ Nare nê ta di i woni waya sumi gə lade gə Mäři 'yang gandəw di gwale duwa gə acne di cendi bêdê mo?

⁸ I sədə, anê alna bii gə 'woo gənê Mäři duwa gə doy kwanaw bam pad di bəw gə gə jangəw maktubə lâ ba da: «Mê ha urê jam gun ya səm dəma de.» Da anê al i mani nê lade 'yang. ⁹ Dəm da anê ina i woni piyâ nare dərâgə da anê al i acna me bii gə 'woo gənê Mäři duwa di bwang gwale dədângə dara anê gən̄ bəw bam. ¹⁰ Dara gun alna bii gə 'woo di pad me cêlangəna gə mən̄ daa da anji cêlangə bii gə 'woo gə gəndəw wor pad di daa me ca. ¹¹ I gun gaba waya ba da: «Mê ha ala acna gə gichəni bâdê ta di», way dang ba da: «Mê ərəm ba mə 'yē gun bâdê me mə cor ha 'yaw», me mə ala acna gə gichəni bâdê me, mə 'yana gun da, mə cəlangə bii gə 'woo gə gəndəw wor pad di daa. ¹² Gwale dan gə waya me mani dan nê ala me da, kal gəln̄ dera banə i nare nê bii gə 'woo gaba kədê nare daa di sanga ba anang sariya anju. ¹³ Dara gun gaba yara jaw ɳagəni duwa bâdê da, wala gə sariya-lê da Mäři kaw ha alaw sariya dəban yara gə ɳagəni duwa bâdê me ca. Yande da aba yara jaw ɳagəni duwa kaw lañdə sariya di bâdê bəriñ me ca.

Dusi də kala me, mani nê ala me

¹⁴ Chamran, gun wayna gə bəw məra, ba i aba kala dusəw me alna mani gəln̄ nəm bâdê da, dusi də kala də ya ta de di neyem bələw mo? ¹⁵ Ya chandərang labaa chidərəng 'ywana barge gaba hura bâdê me mani day nê wama inalâ bâdê wala gə wala me, ¹⁶ gun mən̄ dwařangə waygə da: «Damna labiya, me kal sədēng үzən̄, me wamna əbən̄», me dəban 'yagə mani nê wama da 'ywala duwa ilâ nalâ mo? ¹⁷ Dusi də kala kaw i ya ta de me ca, dusi də kala də dəban mani dəra nê ala da, ya ba də mare bam bəriñ.

¹⁸ Ga gun mən̄ wayna da: «Əndi da, nê kal i dusən, me əjəm da, mə al i mani me da». Өřə nê ha cwaw wayaw da: «Gələn dusəm də kala də dəban mani dəra nê ala di, me əndi kaw nê ha gələm ni də gə mani dəra nê ala di me ca.» ¹⁹ Əjəm da, mə kal dusəm dera Mäři ba i mən̄ tenene bâdê mo? Ladə. Dundi nê acne kaw ərəm i yande me cendi laña algə me sada dərəwə. ²⁰ Əjəm mə i gun gə 'ocn̄ waya gwale bâdê, mə ur dara 'wacna gə ba dara na me dusi də kala də dəban mani dəra nê ala da ba i də madəri di mo? ²¹ Yər mwagərandə gə Abraham sən̄ Mäři yərəw ba i gun səw gə təba dera mani duwa nê ala di dara anji doyəw əw wala gə Mäři wayəw ba kundə nê gorəndəw gə Isak mana gaba bwasa Mäři-yə alew gə Mäři sarga di bâdê mo? ²² Mə yēr ta da dusi duwa də kala di, me mani dəra nê ala di me dayara daa ca me al gə giyē. I dara mani duwa nê ala di, me dusəw də kala di jor gədə mani sədəgə. ²³ I yande di me gwale gə maktubə dənə Mäři wayaw dara daraw pii di yala alal dəm, ba da: «Abraham kal dusəw Mäři dəwə, me gə dusəw də kala də me Mäři yərəw ba i gun səw gə lade təba me», mani di yala alal dəm. Ta de me Mäři 'ogəw ba i jaw mache. ²⁴ Anê yala yēr caga ba Mäři yēr gun ba i gun gaba ala mani nê təba da, i dara mani duwa nê ala, i dara dusəw də kala məra bâdê.

²⁵ Rahab də bəg dədə kanja abje dəra kaw i yande me ca. Māřī yaradə ba i deme sədə də təba dara mani dəra nê ala, wala gə tandi yêê nare nê Israyel nê gə kəjəgə di sədə, me tandi wagələ dəmə gaba hara lê gə bərmə gə dəng. ²⁶ Ya gun səw gə doni gə hwaya duwa ina lê bədə da mare, yande kaw, dusi də kala də dəban mani dəra nê ala kaw mare me ca.

3

Gama gə dilesəm

¹ Chamran, kal nare naq dwaṛangâ kədənê woni gələgə kwandagə mani dī, dara anê ocñ nendə woni gələgə kwanandə mani da, Māřī ha alandə sariya waya dwoya kwanandə nê dəng day bam pad. ² Pat ənda lê pad də alang mani nê i gə bərmə day bədə jiga jiga, gun alna mani nê acñe managə gwale duwa gə waya lê bədə da, anji i gun gə yə səw gasənani gə neyem yêê səw pad le. ³ Də hurbənagə lemde arjam bədəgələ dara ba alnandə horəmbâ da, sədəgə gə doni pad kaw də i gə dwana lê dəwə me ca. ⁴ Yarnandə bərwa səq, anji jorna naq ya man de me ina i gale gə geche me nwagərənaw daa ya man de kaw, i gə habda duwa gə bani yande me gun gaba yêê habda di ha gandəw mana gə dərəw urə. ⁵ Gun dilesəw kaw i yande me ca. Tandi i mani nê bani yande cəm da, tandi ogə sədə ba də neyem ala mani nê gechide naq. Ya anê ocñ nəm de, duwa də bani yande kaw neyem ulâ kudəmi gə geche bam dəndang. ⁶ Dilese di kaw wun ya duwa de, i ciri də dama də nê acña duwa də hurələ doni ənda lê, me gawiñ doni ənda pad gə acña. I gə acña gə ta di me, tandi meyendəndə bam yaa əndalâ bəra wala ənda 'yanq duwa-lê. Dwana dəra dədə meyanda nare bam ta di swa i managə duwa dədə budə bam bədə bəriñələ.

⁷ Gun gə gəsage da, neyem paga mwagne nê bam pad le me dirbi me mani woni qara dodə me, goche nê kuray-yə me ca, mani nê ta di pad da, i gun gə gəsage me, pagəgə anju. ⁸ Dəm da, gun mən tenene kaw neyem paga dilesəw bədə, tandi i mani nê meyendə mana bam nê gun neyem yidə dodə bədə. Tandi 'won i gə sam gaba 'ya gun. ⁹ I gə dilesandə di me, də bow gə Aba ciri gə i abrandə di jilay me, i gandədə tandi me, də sərgəng gə nare nê Māřī bogə wunəw ya anju de dige dige di me ca. ¹⁰ Bədəng gə mən ta di gang me, anê bow gə Māřī jilay me, bədəng gə mən ta di anê sərgə gə nare me ca, chamran, kal ina yande bədə. ¹¹ Di mən anê yêr bəla gə cha mən da, nimi duwa 'yol me dən me ca mo? ¹² Chamran, di mən anê yêr dwaga da, neyem ya cwarna mo? Labaa guy neyem ya dwaga mo? Ina yande bədə da bəla gə nimi duwa dən da, gə ha udə nimi nê 'yole lê bədə dəm.

Dəriñ naa nê swa daa

¹³ Gun mən dwaṛangâ wayna da ba i aba dərən̄ naa me aba 'wacna mani me ca da kaləw a gələnə dəriñ naa duwa dī me 'wacna duwa di me gə mani nê ala nê lade me gə asa gə dii dodə me ca. ¹⁴ Dəm da, dusi də harni me, də wome me, halgəni me ina lê dusərəngâ da, kalna 'waga sədəng dara ba anê i nare woni dəriñ naa bədə me sabna kulagə dərbənə gwale səw di dodə bədə me ca. ¹⁵ Dəriñ naa nê ya ta de da, i nê swa Māřī

səwê bêdâ, i nê dodê sənâ dêdê me i dêrin naa nê gun gê gësage duwa me i nânê sidan dera me ca. ¹⁶ Dara managë harni me halgëni me inalê da, mani nê dodê mad mad me nê acnë nê woy woy kaw ilê me ca. ¹⁷ Dêm da gun gaba dêrin naa nê swa Mâři-yê da pii pa da i gun gê dusëw wusë me i gun gê hara gê labiya me i gun gê hêlale me i gun gaba daya nare daa me i gun gaba ərmê jaw me ca. I gun gê al mani nê lade me i gun gê pii nare dêrêgë bêdê me i gun gê lway gwale gê bu me dusëw da i jiga me ca. ¹⁸ Nare nê hara gê helala jwam da, cendi gësë helala jwam di managë tulêgëlê cap cap ya gun ba gësë gê swagê de me dêrêgë nê cendi ɳil gê da i mani nê ala nê têba di me ca.

4

Yê gê mëlan gê mani nê sənâ dêdê ka.

¹ Dama gê gwale me, nasëba me da swa i woy mo? Swa i managë ərmê dan gê acnë ga ilê jara ganang dëban bwagë gwayni gê dam lâ sëdêngâ pad ta di. ² Anê yér mani me dusérêng urgële me anê 'ywanagë bêdê mwom da, anê əräm 'ya gê nare. Anê al harni me anê 'yo mani di bêdê mwom da, anê nasëba gê nare me anê damëw gwale me ca. Mani nê anê urgë me anê 'yogë bêdê ta di, i dara anê urgë i Mâři səwê bêdê. ³ Anê urnê mani me anê 'ywana bêdê da, i dara anê ur i gê ərmê gê acnë me mani nê anê urgë ta di anê ur i dara meyandagë bam pêgin managë mani dan nê dêrêng urâ. ⁴ 'Yeni nare woni dëbâ Mâři tarëwê jang bêdê nê ga! Anê 'ocñ dara urâ gê mani nê sənâ dêdê ka nañ mëra da, i ala gê marande gê Mâři bêdê mo? Gun gê urnê mani nê sənâ dêdê ka nañ mëra da, anji gëdë i Mâři aba marande duwa. ⁵ Anê əräm dara gwale gê maktubë wayëw pad ta di i pêgin ڏa: Dundi dë Mâři chëndë gandëdë sëdêndelê ta di anji al halgëni dera nañe dera ba damnalâ jang. ⁶ Өrzë, Mâři al ganandë dusi dë lade nañ dang døy bam dera maktubë way da: «*Woni gwaba jwargagë da, Mâři cogë tarëw me woni asa dêdâgë dodâ da, anji al gandagë dusi dë lade me ca.*» ⁷ Kalna Mâři me ina dole dan anju me dëbënaw sidan wayna da, anji ha wa hara bam hiñ sëdêngâ ⁸ Chëndne hane Mâři səwê ib me anji kaw ha chidê sëdêngâ me ca. 'Yeni woni ala acnâ da, biyñê sëdêng bam acnâ-lâ, me 'yeni nê dusérêng sér sér da, kalna dusérêng wusenâ le me ca. ⁹ Alna ɳagəniyê wamani dan dëwê me nulnê gura me, kalna baya dan di cwarna gëdënenê gura me sii 'ywala dan di cwarna gëdënenê ɳagəni me ca. ¹⁰ Hurbëna dëdêng dodâ Aba ciri dêrêwê me anji ha cwara yibêng dëdêng di daa səñ me ca.

Waya gê chêñom gwale duwa gê acnë

¹¹ Chamran, kalna waya kwanang gwale day gê acnë dî, aba waya jaw gwale duwa gê acnë me aw sariya de me da, anji way i biy gê 'wo gwale duwa gê acnë me aw i sariya me caag da, më anaw biy gê 'wo sariya mwom da, më i aba lañaw bêdê dêm. ¹² I Mâři mën tenene me 'yandë biy gê 'wo di me a sariya anju me. I anju mën tenene me neyem bëlô gun me meyendaw bam me ca. Dêm da, əjëm da, më i wi me më aw jam gun sariya mo?

Kalna gwaba gê jwargang dî

¹³ Caga da, dwayna gwale ni, 'yêni woni waya da: «Laba labaa sanga da, nê ha nin hara ciri dê geche dê yandeyê nê ha nin dama lê ala aliya mân, nê ha nin ala kenge me nê ha nin 'ywa gursə.» ¹⁴ Mani nê ha alang sanga da, anê 'wocnêgə mânang kaw mo me bêlê dan da ha wunâ man me mo? 'Yeni da, anê wun ya masəm gə dêmê fani hiñe me bam da, nol bam kalang ta de. ¹⁵ Gwale gə de anê ha wayaw di i ya tâ de: Aba ciri urnâ da, dê ha damang dêrêndə bëra, dê ha dama ala mani nê ya ka de me, nê ya ta de me ca. ¹⁶ Ùrə caga da, anê 'ogə sêdêng 'yêni me anê gwobë jwargang me, 'waga gə sii gə ya ta de da, acñ nañe. ¹⁷ Dêm da, gun gə 'wacñana ala gə ladni me alnaw bêdê da, al i acñ gə geche.

5

Gësâni gə 'yagə nare woni 'ywa mani.

¹ Dwayna gwale gə nê wayang 'yeni woni 'ywa mani di, bwana gura me, nulbënâ sêdâgə me dara wamani gə bëdangê di. ² Mani dan nê 'ywa di meyendə bam me barge dan kaw dëgëne law bam me ca. ³ Jëndar dan me gursə dan me kaw marëw yigë bam, marëw gə ta di, ha biyê sandêrang Mäři dêrâwâ dara ba anê al mani nê acñ, me ha ulê doni dan gə sêdêng bam ya duwa de me ca. Dara anê dajëba mani nê 'ywa wala gə so ka ha pii gə ilê 'yaña-lê di. ⁴ Nare woni ńilê swagâ managə yiga dan-â kaw, anê 'yogëgə gursə day gə bërmâ duwa bêdê. Dwayna nulê day gə cendi nul dara darang di sën, nulê gënê nare woni ńilê swagâ day di nêm yaa əndara managə Aba ciri gə Mäři gə dwana pad i əsôwê di sumëwâ. ⁵ Anê dam dodê sëña lê ka, mana gə ladëbeyâ me mani nê dêrêng urgë me anê ənbë al swani ya mani nê paga nê gə ha gandagə dara kunbëgə bam de. ⁶ Nare woni ala mani nê tëba da, anê bogë gwale dêdêgëlê me anê 'yêgë bam me ca kaw, cendi tiñ bëdëgë way gwale bêdê.

'Wo gə di bam wamani-yê

⁷ Chamran, unâ dêdêng bam bëra Aba ciri cwara duwa lê ba. Yarna aba yiga sën, anji u dëw bam bëra bëdë gə sëña duwa dê anji yigëda di ba nanaw swagâ ladna. Anji ugë swagâ di dëw bam bëra bëdë gə Mäři gaba 'wa dëriñ nâ pii-yê me gə targëñ me ca. ⁸ 'Yeni kaw unâ dêdêng bam me yinê dusërêng waynale dara cwara gënâ Aba ciri duwa da, wor i ib dëñ dëm.

⁹ Kalna nulbê gə kwanang gwale day di, chamran, dara sanga kaw kal Mäři anang sariya bêdê me ca. Yarna aba agë nare sariya di yala dëbë lê kulë bëwê ib dëm, anji ha dêmê i kulê. ¹⁰ Chamran, kalna dusërêng gunêng managə woni waya Mäři bu nê pii nê way gwale gə sumëw di dêdêgëlê sën. Cendi 'wo dêdêgë bam managə jiiba day-â me 'yeni kaw alna yande me ca. ¹¹ Sii 'ywala di i dara nare nê tanga pii woni 'wo dêdêgë bam ya ta de di day. Anê doy mana dënâ Job duwa me yêâ duwa gə sëw managë wamani gə 'yow dalawâ me mani nê Aba ciri gə Mäři al gandëw di me ca, bêdê mo. Dara Aba ciri gə Mäři da, i gun gə dusëw ladë nañe me dêrâw 'yêngëw gun dëwê me ca.

¹² Chamran, pii pa da, kalna sërgë sêdêng gə daa bêdê me gə sëña bêdê me gə mani nê d'fang bêdê me ca. Gwale dan gə anê wayëw di: ina i «êw»

le i êw, ina i «bêdê» le i bêdê me ca, dara kal anê bwarna manag  sariya d n  M r  duwa l  b d  me ca.

Amsa g  M r  dara woni mwom

¹³ Gun m n manag  d r ng  wamani 'ywaw  mo? A ams na M r  me g  d ng dam 'yw lal  mo? A tun  diri bwanaw g  M r  jilay me ca.

¹⁴ Gun m n manag  d r ng  mwom al we mo? A 'w g na nare woni d b n  n n  M r  n  dayar mana m n d r g l  ams naw M r  d w  me kwog d n aw swani d w  me g  Ab  ciri sum w. ¹⁵ Amsa g  M r  g  dusi d  kala da, ha swa aba mwom di i daa me Ab  ciri g  M r  kaw ha 'yaw labiya me ha kala dus w h lala manag  ac a duwa d w  me ca.

¹⁶ Wayna ac a dan g nd w daa, daa, manag  d r ng  me gun g  woy kaw ams na M r  dara jaw me dara kal an  'yw na labiya. Dara gun gaba ala mani g  b rm  duwa t ba da, amsa duwa di dwana duwa il  na ne.

¹⁷ Abe g  g  'og w Eli da i gun g  wun ya nend  de me anji amsa M r  g  dwana dara M r  ba 'w na b d  me M r  di 'wo b d  al aliya subu g  dur  kubi. ¹⁸ Manag  ta l  da anji cor amsa M r  ba 'w na bi,  r  M r  di 'wo me swag  kaw d m me naa s n  d d  me ca.

¹⁹ Chamran, gun dan m n d r ng  nwalna b rm  g n  gwale s w di bam me jaw g  d ng walnaw cwanaw bi da. ²⁰ Kalna dus r ng gunêng gwale g  ta di d w , gun g  cwanay aba ala ac a g  nol bam di bi manag  b rm  g  l de-y  da, anji ha b l w i daa made  s d l  me M r  kaw ha kala dus w h lala manag  ac a duwa g  na  di d w  me ca.